

Universita Karlova
Právnická fakulta
Katedra trestního práva

Téma rigorózní práce:

**AKTUÁLNÍ PROBLÉMY
TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANY PŘED
DOMÁCÍM NÁSILÍM**

Mgr. Zuzana Zárasová

Na Dionysce 1550/7

160 00 Praha 6

OBSAH

Úvod	1
1. Obecně-teoretický pohled na domácí násilí	2
1. 1 Definice domácího násilí	2
1. 2 Specifické znaky domácího násilí	5
1. 3 Druhy domácího násilí	6
1. 4 Fáze násilí (teorie cyklu násilí)	9
2. Kriminologické aspekty domácího násilí	11
2. 1 Teorie příčin domácího násilí	11
2. 2 Viktimologie a domácí násilí	15
2. 3 Oběti domácího násilí.....	17
2. 4 Pachatelé domácího násilí	21
2. 5 Důsledky domácího násilí	26
3. Legislativní opatření v oblasti domácího násilí	29
3. 1 Základní přístupy v úpravě domácího násilí	30
3. 2 Vývoj právní úpravy postihu domácího násilí	30
3. 3. Stav právní úpravy ochrany před domácím násilím po přijetí zákona č. 135/2006 Sb.	32
3. 4 Analýza dat – vykazání/zákaz vstupu v ČR	37
3. 5 Přestupkové řízení a domácí násilí	39
4. Trestní právo hmotné	41
4. 1 Trestní právo hmotné v souvislosti s domácím násilím	41
4. 2 Trestné činy, které mohou být v rámci domácího násilí spáchány	42
4. 2. 1 Trestné činy proti rodině a mládeži	42
4. 2. 2 Trestné činy proti životu a zdraví	54
4. 2. 3 Trestné činy hrubě narušující občanské soužití	64
4. 2. 4 Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti	66
4. 2. 5 Ostatní trestné činy	71
4. 3 Pronásledování (stalking)	71
4. 4 Domácí násilí jako obecná přitěžující okolnost podle § 34 tr. zákona.....	73

4. 5	Problematika sankcí v případech domácího násilí	74
5.	Trestní právo procesní – důležité aspekty související s domácím násilím.....	77
5. 1	Trestní právo procesní v souvislosti s domácím násilím.....	77
5. 2	Trestní oznámení.....	78
5. 3	Dokazování	79
5. 4	Dispoziční právo oběti domácího násilí	81
5. 5	Možnost využití institutu vazby.....	84
5. 6	Postavení oběti domácího násilí jako osoby poškozené.....	85
5. 7	Oběť domácího násilí v postavení svědka.....	88
5. 8	Peněžité pomoci obětem trestné činnosti.....	89
6.	De lege ferenda	90
6. 1	Trestní právo hmotné	90
6. 2	Trestní právo procesní	91
6. 3	Další možnosti řešení problematiky domácího násilí	92
7.	Ochrana před domácím násilím ve vybraných zahraničních úpravách.....	93
7. 1	Obecně k zahraničním přístupům právní ochrany před domácím násilím	93
7. 2	Rakousko	93
7. 3	Velká Británie	94
7. 4	Slovensko	95
7. 5	Německo	96
7. 6	Španělsko	97
7. 7	Nizozemí	97
8.	Seznam použité literatury	99
	Závěr	97
	Resumé	103
	Summary	104
	Název práce s překladem	105
	Klíčová slova s překladem	105

Příloha č. 1

Specifické chování a prožívání oběti a násilníka

v jednotlivých fázích cyklu domácího násilí 106

Příloha č. 2

Výsledky reprezentativního výzkumu o domácím násilí

pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR 107

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 11. června 2009

Úvod

Domácí násilí je celospolečenský problém o kterém se v posledních letech začíná mluvit i v České republice a je zde vůle tento problém řešit. Domácí násilí však není jen problémem posledních pár let. Začíná být vidět v souvislosti se zrovnoprávňováním žen ve společnosti a s odlišným pojetím výchovy ve vztahu k dětem. Významnou událostí a prvním krokem k řešení tohoto problému bylo založení tzv. Women's Aid, prvního útočiště pro týrané ženy. Založila ho v roce 1971 Erin Pizzeyová. Tato událost znamenala začátek kampaně, která hlásá, že domácí násilí je nepřijatelné a musí přestat. Důležitou roli v rámci těchto kampaní hrají neziskové organizace, které se domácím násilím zabývají. Tyto organizace poskytují odbornou pomoc obětem násilí, pořádají informační a osvětové kampaně, ale také iniciují a prosazují legislativní změny v oblasti domácího násilí, resp. na podporu obětí násilí. V posledních 20 letech se tedy postoje k domácímu násilí mění a jsou přijímána legislativní a sociální opatření s cílem řešit případy domácího násilí s důrazem na prevenci.

V České republice bylo domácí násilí dlouhou dobu tabuizováno. Bylo považováno za soukromou záležitost, kterou si musí vyřešit sami partneři a do které okolí nemá právo zasahovat. Ještě dnes se lze (zejména u starší generace) setkat s názorem, že „co se doma uvaří, se má také doma sníst“ a že „problémy v domácnosti má žena schovat pod zástěru“. Společnost však dnes již převážně vnímá domácí násilí jako jev nežádoucí, odsuzuje násilné chování v rodině, nicméně stále přetrvává názor, že oběť (nejčastěji žena) k násilnému chování provokuje. Společnost sice oběť lituje, na druhou stranu jí ale pohrdá – protože přeci „není normální, aby si to nechala líbit a dávno neodešla“.

V České republice je možné za bod zlomu považovat rok 2004, kdy se do trestního zákona dostala novelou skutková podstata týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě (§ 215a tr. zákona), kdy stát dal najevo svou vůli netolerovat domácí násilí. V roce 2006 byl pak přijat zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon zavedl do našeho právního řádu mj. institut vykázaní násilníka ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj, byla také zřízena intervenční centra.

Domácí násilí je specifický problém, která vyžaduje specifická řešení. Oběť se především neobejde bez pomoci z vnějšku. Stát má právo a povinnost vstoupit do rodiny, kde se vyskytuje násilí. Na tomto závěru, který je totožný se zahraniční zkušeností a legislativní praxí, se shodují prakticky všechny státní i nestátní organizace

v ČR.¹ Žádné násilí, tedy ani domácí násilí, není soukromou záležitostí a proto je v těchto případech odůvodněna legitimnost zásahu ze strany státu.

Problematika domácího násilí mě zajímá již delší dobu, více jsem se jí začala věnovat v létě roku 2007, kdy jsem začala pracovat v neziskové organizaci proFem o.p.s., která se mj. zabývá právním poradenstvím pro ženy-oběti domácího násilí v rámci dlouhodobého projektu AdvoCats for Women. Tento projekt je zaměřen právě na oběti domácího násilí, kterým spolupracující právničky poskytují právní poradenství zejména v oblasti rozvodů, svěřování dětí do péče, výživného, bytových otázek, ale i trestního práva. Setkala jsem se s řadou pohnutých osudů, z řadou žen, které byly doma týrány a rozhodly se tento problém řešit. Rozhodnutí něco se svým životem udělat je prvotním krokem, cesta k lepšímu je však problematická a vyžaduje pevné odhodlání.

1. Obecně-teoretický pohled na domácí násilí

1.1 Definice domácího násilí

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným násilím, nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním, nebo psychickém zdraví. Jde o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.²

Rozlišujeme **násilí absolutní**, kdy složka vůle u oběti zcela chybí a vylučuje vlastní jednání oběti a **násilí kompulzivní**, které nemá za cíl vyřadit vůli oběti, ale působit na její psychiku s cílem přinutit ji, aby se podrobila určitému nátlaku. V situacích domácího násilí připadá v úvahu spíše násilí kompulzivní, oběť nátlaku odolává jen s velkými obtížemi, neboť je prováděným násilím silně ovlivňována a to při vědomí toho, že nátlak bude pokračovat dokud se nepodvolí.

V právních předpisech definici násilí nenajdeme, trestní zákon pouze v §89 odst.6 uvádí, že trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí.

Z právního ani psychologického hlediska prozatím nebyla ustanovena jednotná **definice pojmu domácí násilí**, která by byla shodně používána v odborných publikacích či výzkumech. Jedním z důvodů, proč neexistuje jednotná definice pojmu domácí násilí, je fakt, že domácí násilí je součástí téměř všech kultur, které se od sebe

---

¹ Bednářová Z., Macková K., Prokešová H.: Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí. Praha, MPSV, 2006, str.8

² Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2004, str. 1

různým způsobem v mnoha svých sférách odlišují. Každá definice domácího násilí tak vychází ze zcela odlišné představy o povaze a příčinách tohoto problému.

V právním kontextu je domácí násilí charakterizováno jako jev, který vede k porušování základních lidských práv a svobod, řada mezinárodních dokumentů zmiňuje, že právo nebýt vystaven domácímu násilí je základním a univerzálním lidským právem. V kontextu sociálních věd je domácí násilí označováno jako závažný sociopatologický jev, zdůrazňuje se především devastující dopad na celou rodinu, která přestává plnit své základní funkce. Domácí násilí je podle výzkumů páčáno nejčastěji mezi partnery, ať již sezdánými či nesezdánými, současnými či minulými. Jde o tzv. intimní násilí či partnerské zneužívání.

V užším smyslu je tedy domácí násilí násilné jednání, za které se považuje „jakýkoli výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití (psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního) mezi dospělými osobami, které jsou nebo v minulosti byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.“³ Domácí násilí se netýká jen párů heterosexuálních, objevuje se i párů stejného pohlaví.

Domácím násilím je obecně rozuměno takové chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Skrze užití moci, kterou tento strach poskytuje, kontroluje násilný partner chování druhého. Domácí násilí může nabývat formy fyzického, sexuálního a psychického násilí, donucené sociální izolace a ekonomické deprivace. Takové chování vyvolává strach oběti ze svého trýznitele a umožňuje tak násilníkovi uplatňovat nad obětí mocenské postavení. Kontrolu veškerého života oběti uplatňuje násilník jako svůj samozřejmý nárok.

Širší vymezení pojmu domácí násilí zahrnuje násilí mezigenerační, tedy týrání dětí jejich rodiči a týrání starých lidí ze strany jejich dospělých potomků či vnuků/vnuček. Tato problematika má však svá specifika jak právní, tak i mimoprávní. Domácí násilí v širším smyslu je také někdy nazýváno jako násilí v rodině či rodinné násilí.

Definice domácího násilí (v širším smyslu) je formulovaná v Doporučení Rady Evropy R(85)4 o násilí v rodině z roku 1985: „Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoli čin, nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti

---

³ Čírtková L.: Domácí násilí, Kriminallistika č.3/2006 (on-line), str. 13

Při definici domácího násilí lze také vycházet z **českého trestního zákona**, do kterého byl v roce 2004 zakotven nový trestný čin „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, nebo osoby blízké“ (§ 215a). Domácím násilím je zde označováno týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými nebo osobami žijícími spolu ve společném bytě nebo domě, kdy násilná osoba získává a udržuje nad druhou osobou moc a kontrolu. Osobou blízkou je dle trestního zákona (§ 89 odst. 8 tr. zákona) příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel, partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní.

Pokud bychom vycházeli z české právní úpravy, můžeme použít také definici domácího násilí uvedenou v důvodové zprávě k návrhu zákona č. 135/2006. Ta definuje domácí násilí jako „násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou, či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“⁴

Obecně lze tedy shrnout, že domácí násilí je chování, které v párovém soužití nebo v širší rodině u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilník chování oběti.

Většina studií se shoduje v tom, že nejčastějšími oběťmi domácího násilí jsou ženy. Řada odborníků vnímá domácí násilí jako **genderově podmíněný problém**, můžeme se tedy setkat i s definicemi násilí páchaného na ženách, které jsou zároveň prezentovány jako definice domácího či partnerského násilí. Např. podle deklarace OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993 se za násilí páchané na ženách považuje „každý projev rodově podmíněného násilí, které má, nebo by mohlo mít, za následek tělesnou, sexuální nebo duševní újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrasování a úmyslné omezování svobody, a to ve veřejném nebo soukromém životě.“⁵

---

⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (PSP, tisk 298/0)

⁵ Marvánová-Vargová B., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha, Linde, 2007, str. 10

Zajímavý pohled nabízí autorka studie Second National Family Violence Survey z roku 1995, M. P. Johnsonová, která rozlišuje dva rozdílné typy domácího násilí a zneužívání. Běžné partnerské násilí, které užívají muži i ženy, ve vztahu se vyskytuje s relativně nízkou frekvencí, neustí tak často ve fyzická zranění a neuplatňuje se v něm eskalace násilí. Oproti tomu má patriarchální teror tendenci být páchan spíše muži na ženách, projevuje se zvyšováním frekvence a krutosti násilí v čase, nezahrnuje pouze fyzické a psychické násilí, ale také ekonomickou podřízenost, výhrůžky, izolaci a další kontrolní aktivity.⁶

Neexistence jednotné definice domácího násilí může v praxi působit kontraproduktivně. Na řešení případů domácího násilí se podílí společně více složek, které fungují jako jeden celek, proto je nutné, aby všechny pracovaly se stejným a jednoznačně definovaným pojmem domácího násilí. Z hlediska efektivnosti by tedy byla vhodná jednotná definice domácího násilí. Otázkou však je, zda je vůbec možné vytvořit takovou definici domácího násilí, která by pokrývala všechny aspekty a formy tohoto negativního jevu. Domácí násilí může být totiž pácháno tak rozličnými způsoby, že mnohdy jsme velmi překvapeni, jak rafinované způsoby násilného jednání dokáže násilník vyvinout.

1. 2 Specifické znaky domácího násilí

Rozlišit, zda v konkrétním případě jde o domácí násilí nebo jen o manželskou hádku, není snadné. V odborné literatuře se uvádí, že domácí násilí má

4 charakteristické znaky:

- 1) **Společná domácnost jako místo páchání násilí** - jde o intimní prostředí rodiny. Násilí se odehrává za zavřenými dveřmi, kam nedosahuje veřejná kontrola a zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí bytu či domu.
- 2) **Násilí se odehrává mezi osobami blízkými** nebo blízkými si v minulosti (bývalý manžel, partner...)
- 3) **Opakovanost, dlouhodobost a gradace násilí** - domácí násilí není jednorázový incident, má svou historii a dochází k němu opakovaně. Jednotlivé útoky jsou stále intenzivnější a brutálnější.
- 4) **Vyhraněné role násilníka (útočníka) a osoby ohrožené** - tyto role zůstávají neměnné, na rozdíl od manželských hádek a tzv. italských manželství, kdy jsou role vyvážené a jde o vyrovnané vztahy. Oba partneři jsou ve výrazně nerovnoprávném postavení - proti moci násilníka stojí bezmocná, ochromená oběť, která nemá

---

⁶ Tamtéž, str. 9

prostor projevit svůj názor, protože ví, že ji čeká trest.

Tyto 4 základní znaky bývají někdy rozšířeny a znaky, podle kterých lze domácí násilí identifikovat bývají uváděny:

- **blízké vztahy intimního charakteru** - nejčastěji jde o osoby v příbuzenském vztahu nebo osoby jinak blízké, např. druha družka.
- **společné bydlení** - oběť nemá možnost společné obydli opustit, nemá kam jít
- **společná propojenost** - oběť a trýznitel spolu mají děti, mají společný majetek, často i společný okruh přátel.
- **dlouhodobost** - podle zkušeností z praxe psychosociálního centra Acorus vyhledá oběť pomoc až po 7 a více letech trvání násilí, nezřídka se vyskytují i případy týrání trvajícího 15 a více let.
- **opakující se ataky** - jde o nepřetržitý koloběh slovních a fyzických útoků, které jsou přerušovány fázemi usmiřování, slibů a obdobími relativního klidu; období klidu se postupně zkracuje, zatímco období napětí a útoků se rozšiřuje – viz. fáze domácího násilí.
- **stupňující se agresivita** - útoky jsou stále brutálnější, často začínají jako facka a postupně mohou nabrat intenzity ohrožení zdraví i života.
- **skrytost** - násilí se odehrává za zavřenými dveřmi, v prostředí, do kterého se oběť i násilník vracejí; násilník však může oběť napadnout i na veřejnosti, např. na ulici a pokud se oběť rozhodne a od svého trýznitele odejde, tento ji začne sledovat a může si na ni počkat např. když jde ze zaměstnání.
- **obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost** - násilí se odehrává v soukromí, mimo kontrolu veřejnosti, je proto těžko odhalitelné a složité je i dokazování.
- **asymetrie ve vztahu** - moc agresora na jedné straně a naprostá bezmoc na straně oběti; oběť se bojí vzepřít, neboť ví, že by následoval trest.
- **pokračování násilí i po rozchodu** - tato situace nastává zejména pokud mají oběť a agresor spolu děti; setkáváme se s vydíráním, jehož předmětem jsou děti a s neplacením výživného, které násilník bere jako pomstu, ačkoli tím trpí zejména právě děti.

1.3 Druhy domácího násilí

Nejčastěji jsou jako druhy domácího násilí uváděné:

a) fyzické násilí

- jde nejčastěji o strkání, fackování, smýkání a tahání za vlasy, bití pěsti,

ale i znehybňování oběti např. přivazováním, může se vyskytnout pálení cigaretou či řezání nožem, ohrožování různými předměty a zbraněmi, odepírání jídla a spánku...

- fyzické násilí je nejvíce viditelné, neboť zpravidla zanechává stopy v podobě modřin, podlitin, zlomenin či jizev; jedná se o bolestivé útoky, které často vedou k poškození zdraví a v extrémních případech i k ohrožení na životě

b) **psychické násilí**

- slovní týrání, nadávky a urážení oběti, ponižování a zesměšňování a to jak v soukromí, tak na veřejnosti, snižování osobních kvalit a znevažování schopností oběti, pokořující poznámky či gesta, kontrola chodu dne, vyhrožování zmrzačením či zveřejněním určitých nepříjemných údajů o oběti...
- může jít také o zneužívání „práv“ muže – zacházení s obětí jako se služkou, povýšené a nadřazené chování, dělání veškerých rozhodnutí za ženu atd., nebo o uplatňování „mužských privilegií“
- můžeme se setkat i s psychickým týráním kdy se tyran snaží v oběti vzbudit pocit, že není psychicky v pořádku (výroky typu „nejsi normální, jdi se léčit“...); psychické násilí lze spatřovat i ve schovávání věcí, kdy se násilník snaží v oběti vzbudit pocit, že už je na tom tak špatně, že neví co dělá (násilník např. schová peněženku oběti, kterou si položila na stůl...)
- psychické násilí zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického. Později je oběť vystavena současně fyzickým útokům i nadávkám a ponižování. U psychického násilí si zprvu žena nemusí uvědomovat, že jde o násilí, např. mocenská opatření související se žárlivostí partnera si vykládá jako velkou lásku apod. Tento druh násilí je obtížně dokazovatelný, neboť na první pohled není zřejmé, že je oběť skutečně týrána ⁷
- pod psychické násilí lze zařadit i násilí emocionální a sociální, které je v některých pramenech uváděno samostatně:
- **emocionální násilí** je orientováno na osoby, zvířata a věci, ke kterým má oběť citový vztah – nejčastěji na děti, rodiče nebo sourozence. Velice časté je využívání dětí jako prostředku nátlaku. Setkáváme s výhrůzkami typu „když odejdeš, už nikdy neuvidíš děti“ nebo „když odejdeš/neposlechněš vyřídím si to s tebou i s tvou rodinou“. Časté bývá také vyhrožování likvidací domácích zvířat a ničení věcí

---

⁷ Bednářová Z., Macková K., Prokešová H.: Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Praha, MPSV, 2006, str.16

patřících do vlastnictví oběti (rozstříhané šaty, spálené fotografie atd.)

- **sociální násilí** – nejčastěji se jedná o sociální izolaci oběti, tedy o uzavření rodiny formou zákazu styku s přáteli a příbuznými, násilník oběti zakazuje vycházky, zakazuje či omezuje oběti její zájmy, násilník kontroluje telefonáty, pronásleduje oběť; kontrola násilníka nad obětí může zajít až ke kontrole a příkazování oblečení nebo televizních pořadů. Oběť ztrácí kontakt s vnějším světem, nemá se komu se svými problémy svěřit a dochází u ní k deformaci vnímání reality. Cílem izolace je odstranit domnělé příčiny žárlivosti agresora. Pro oběť, která je v sociální izolaci, je mnohem těžší agresora opustit – nemá žádné přátele, kteří by jí podpořili či poskytli dočasně ubytování.

c) **sexuální násilí**

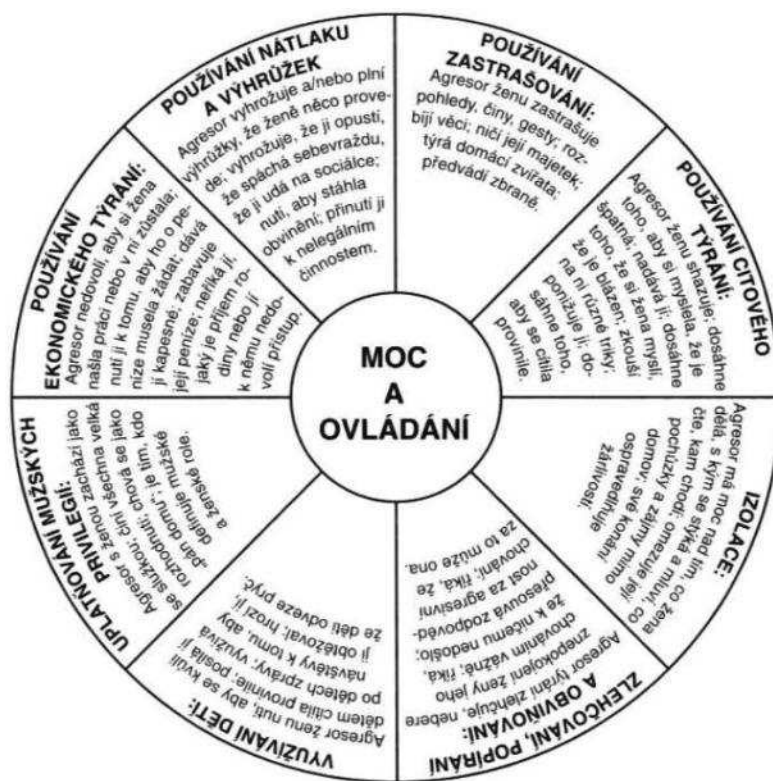
- sexuální činy a praktiky, které jsou na oběti vynucovány a které oběť činí proti své vůli, jednání se ženou pouze jako se sexuálním objektem
- takovéto násilné jednání je těžko rozpoznatelné, neboť se odehrává v intimním prostředí bez svědků a zpravidla nezanechává stopy, obtížné je také dokazování

d) **ekonomické násilí**

- násilník často omezí oběti možnost disponovat s finančními prostředky, většinou nepřispívá na chod domácnosti a oběť „táhne“ celou domácnost ze svého (což často znamená pouze z dávek v mateřství či rodičovství)
- ekonomické týrání se nejčastěji vyskytuje v podobě odepírání finančních prostředků, nepřispívání na chod domácnosti a neplacení nákladů spojených s bydlením. Výjimkou není ani zákaz získání či udržení zaměstnání
- pokud přistupuje násilníkova závislost (na alkoholu, drogách či automatech), potřebuje násilník stále více peněz a výjimkou není ani rozprodávání zařízení bytu
- problémem bývají dluhy, často ve značné výši, které násilný partner nadělá a které činí oběti těžkosti v případě rozchodu či rozvodu a vypořádání společného jmění
- kvůli nedostatku peněz není žena schopna opustit domácnost a vyhledat pomoc, má pocit, že bez vlastních prostředků nemůže začít nový život bez násilníka

Z pohledu oběti se většinou jednotlivé kategorie prolínají, nedějí se zpravidla izolovaně. Nejčastější je násilí fyzické, které je doprovázeno násilím psychickým.

Duluthský model - jde o grafické schéma, které ukazuje, jak citové týrání posiluje a doplňuje fyzické a sexuální násilí. Středem kruhu je moc a ovládnutí, což je cílem a výsledkem týrání⁸

1. 4 Fáze násilí (teorie cyklu násilí)

Domácí násilí ve vztahu prochází určitými fázemi vývoje a postupně se stává každodenní součástí. Je to vědomá činnost, která začíná opakujícími se útoky na lidskou důstojnost, k nimž se zpravidla přidávají útoky proti zdraví a v krajních případech může dojít i k ohrožení života oběti.

Předpoklad, že k partnerskému násilí dochází v určitém cyklu, vyslovila jako první L. E. A.Walkerová v roce 1979 na základě svých studií týraných žen. Tento předpoklad vychází ze zjištění, že k násilí nedochází permanentně a ochota žen zůstat v násilném vztahu je udržována cyklickým střídáním jednotlivých fází násilí, která zahrnují i relativně klidná období. Teorie vysvětluje proces viktimizace oběti i vznik

⁸ převzato z: Conwayová H.: Domácí násilí, příručka pro současné i potenciální oběti. Praha, Albatros, 2007, str. 16

a rozvoj chování označovaného jako naučená bezmocnost.⁹

Domácí násilí se tedy vyvíjí postupně, moc násilníka a závislost oběti na něm se plynule upevňuje. Vývoj domácího násilí a moci agresora lze rozdělit do několika fází, které na sebe navazují a v různých obměnách se opakují i několik let.

- **Fáze narůstání tenze** – zahrnuje mírné incidenty (verbální agrese, tedy např. kritizování, nadávky, ale i facky apod.), u oběti se zvyšuje napětí a strach z možného násilí, oběť se snaží odvrátit budoucí eskalaci násilí.
- **Fáze násilí** – relativně krátká fáze, která může trvat několik minut, ale i hodin, v jejímž průběhu tenze z předchozí fáze eskaluje v otevřené násilí a může mít za následek zranění, v kritických případech i smrt.
- **Fáze klidu (líbáněk)** – situace se uklidní, v průběhu této fáze se násilník omlouvá, slibuje, že násilí se již nebude opakovat, projevuje lítost nad svým chováním. I když se násilník omlouvá, často dává vinu za své chování oběti. V počátcích vztahu bývá tato fáze nejdelší, v průběhu času se ale obvykle stává stále kratší, až téměř vymizí. Střídání vlídného a násilného chování udržuje oběť ve vztahu, období klidu ji odrazují k odchodu.¹⁰

V zahraniční literatuře můžeme najít i rozdělení cyklu násilí do 6 fází: fáze narůstání tenze, překlenovací fáze, násilí, fáze výčitek svědomí/lítosti, přesvědčovací fáze a fáze líbáněk. Teorie cyklu násilí pomohla porozumět dynamice násilí v partnerských vztazích. Každou fází cyklu násilí lze charakterizovat specifickým chováním a prožíváním oběti a násilníka – viz. **příloha č. 1**.

Psychologie vysvětluje dynamiku domácího násilí pomocí koncepce naučené bezmoci. „V počátečních fázích je oběť projevy násilí ze strany blízkého člověka zaskočena, neutralizuje je pomocí různých mechanismů manipulace s realitou (už se to nebude opakovat, zavinila jsem to atp.) V další fázi získává zkušenost, že nemůže násilí kontrolovat. To vede ke ztrátě aktivity a motivace hledat řešení, objevuje se ztráta sebevědomí, emocionální deficity (sklíčenost, apatie) a také kognitivní distorze (je to normální, neexistuje dobré řešení, nikdo mi neuvěří a nepomůže).“¹¹

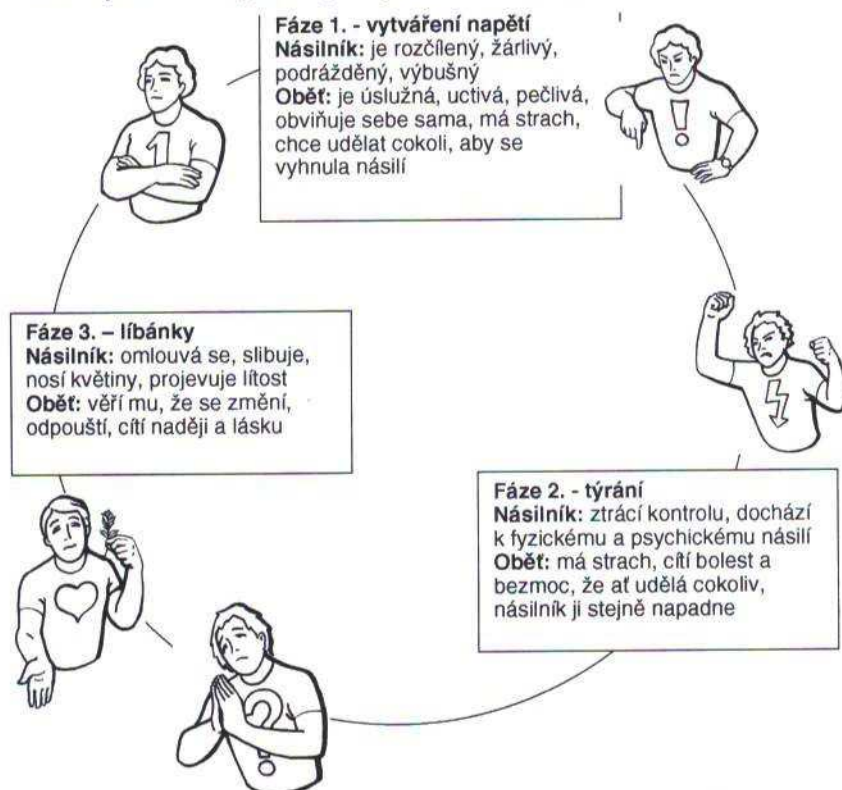
Teorie cyklu násilí spolu s teorií naučené bezmoci tvoří část odpovědi na velmi časté otázky laické veřejnosti, proč oběť ze vztahu neodejde, proč nepodá na pachatele trestní oznámení a proč se v některých případech vrací zpět k pachateli.

⁹ Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha, Linde, 2007, str. 36

¹⁰ Vargová B., Vavroňová M.: Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci, manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí. Praha, Rosa, 2006, str. 7

¹¹ Čírtková L.: Domácí násilí, Kriminální č. 3/2006 (on-line), str. 9

Násilí probíhá v cyklu. Opakuje se a zhoršuje:

Tyto tři fáze se neustále opakují s různě dlouhými odstupy. Zpočátku to třeba může být i rok. Pravidlem ale je, že vše probíhá nikoli v kruhu, ale ve spirále – jednotlivé fáze se časem zkracují a násilí nabývá na intenzitě.

2. Kriminologické aspekty domácího násilí

Kriminologie se začíná domácímu násilí věnovat v 80. letech minulého století, kdy si kriminologové začali pokládat otázku, jak by policie měla na domácí násilí reagovat. Zda pomocí mediace a psychologie, zatčením pachatele eventuálně v těchto případech nereagovat. Poslední alternativa se udržela dlouho, teprve v posledních letech akceptuje kriminologie domácí násilí jako sociálně patologický jev sui genesis.¹³

2.1 Teorie příčin domácího násilí

Teorie příčin domácího násilí vycházejí z teorií příčin kriminality jako takové. Teorií o příčinách domácího násilí je mnoho, na každé z nich je do určité míry něco pravdivého. Uvádím pouze některé z těchto teorií, které ukazují vývoj nahlížení na problematiku domácího násilí.

¹² převzato z: Hronová M.: Tátové a mámy, chraňte své děti před násilím. Praha, Rosa, 2007, str. 11

¹³ Voňková J., Spoustová I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu že, 2. přepracované vydání. Profem, Praha, 2008, str. 45

Jednofaktorové teorie

Nejstarší teoretické koncepce vycházejí většinou z analýzy jednotlivých případů. Neobjasňují celé spektrum domácího násilí a v dnešní době jsou tyto tzv. jednofaktorové teorie již překonány. Tyto teorie můžeme rozdělit do tří skupin:

- a) biologicko-genetické teorie – byly schopny vysvětlit pouze obecné predispozice k agresivnímu chování, nikoli však specifické situace domácího násilí
- b) psychologické teorie – zaměřují se na osobnost agresora a snaží se o tvorbu psychologických profilů typických agresorů. Takovéto teorie předpokládají, že příčiny týrání partnera jsou psychologického rázu (že spočívají v povahových zvláštěnostech pachatele). Tyto teorie směřují k vidění násilníka či jeho oběti jako patologické osobnosti, je zdůrazňována provokace ze strany obětí či spojení sadisticky zaměřeného násilníka a masochisticky orientované oběti.
- c) sociologické teorie – na pachatele ani na oběť již není nahlíženo jako na psychicky narušené osoby. Sociologické teorie se do jisté míry překrývají s teoriemi feministickými (genderovými), popř. se jimi inspirují. Oběma koncepcím je společné, že vnímají partnerské násilí jako produkt „typicky mužské společnosti“, zdroje násilí spatřují v sociostrukturálních jevech souvisejících se vznikem, rozdělením a uplatňováním moci ve společnosti i mezi jejími jednotlivými členy.¹⁴ Sociologické výklady kladou do popředí sociální stres jako základní příčinný faktor násilí, jako společný faktor násilných vztahů uvádějí nezaměstnanost, nevyhovující bydlení, nízký příjem atd.

V současné době vedle sebe koexistují dva hlavní modely teorie příčin domácího násilí, a to model kriminologický a feministický. Oba dva modely se shodují v tom, že domácí násilí se zásadně liší od jiných forem kriminality.

Feministický přístup vyzdvihuje sociostrukturální vlivy a domácí násilí vnímá jako genderový problém, neboť oběťmi domácího násilí bývají v převážné většině ženy a agresory muži. Na násilí na ženách je nahlíženo jako na výsledek nerovnováhy sil mezi muži a ženami ve společnosti. Za hlavní příčinu je považována snaha mužů o získání a udržení si možnosti kontroly a dominantního postavení ve spojení s potřebou demonstrace síly. Motivací pachatelů podle feministických teorií bývá demonstrace patriarchálních hodnotových stereotypů. Tyto teorie kritizují názory, které říkají, že se ženy samy svým provokativním chováním vystavují riziku, a poukazují na širší kontext

---

¹⁴ Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha, Linde, 2007, str. 111

mužské autority (militarismus, šovinismus, hierarchie postavení členů rodiny) a její vlivy na násilí vykonávané na dětech a ženách.¹⁵

Lze se setkat i s teoriemi, podle kterých jsou rodiny náchylnější k domácímu násilí, jestliže má agresor pocit, že jeho postavení je nižší, než by mělo být. Může to mít řadu důvodů, např. pokud má žena vyšší vzdělání a ostatní ji považují za tu chytřejší, nebo pokud muž přijde o práci, žena se pak stává živitelkou rodiny a muž má pocit, že o rodinu by se měl postarat on sám. Muž je pak vystaven stresu a vnitřním rozporům, se kterými se neumí vyrovnat jinak, než agresivním chováním. Nejde však o to, že např. partnerka vydělává víc peněz. Muž ji týrá kvůli tomu, že má pokřivenou představu o roli muže a ženy ve vztahu a je zastáncem patriarchální struktury rodiny.

Feministické teorie zohledňují celou škálu chování, které řadí pod společnou kategorii domácí násilí, přičemž nesouhlasí se zúžením tohoto pojmu jen na projevy násilí fyzického.

Nedostatkem feministických teorií je nedostatečnost pokrytí celého rozsahu problému – tyto teorie nevysvětlují existenci násilí vůči seniorům, násilí v homosexuálních párech atd. Hlavní přínos těchto teorií však lze spatřovat v tom, že na jejich základě byl problém domácího násilí vynesena ze soukromí zavřených domovů na světlo veřejných celospolečenských diskusí.¹⁶

Kriminologický přístup zastává názor, že pachatelé nejsou výhradně muži, ale že se mezi pachatelé domácího násilí vyskytuje i poměrně vysoké procento žen. Kriminologický přístup se zaměřil na podrobné zkoumání osobnosti pachatelů, jejich společné povahové rysy se však doposud nepodařilo prokázat.

Multifaktorové přístupy

Současný názor na příčiny domácího násilí odrážejí tzv. multifaktorové teorie. Domácí násilí je pojímáno jako složitý a komplexně podmíněný jev a v každém jednotlivém případě se uplatňují různé skupiny příčin.

Jednou z nejznámějších multifaktorových koncepcí je kauzální model D. G. Duttona. Kauzální model rozeznává čtyři příčiny domácího násilí spočívající v:

- makrosystému – domácí násilí je vyvoláváno převládající patriarchální hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě mužů
- exosystému, tedy v životním a sociálním okolí jedinců, které je ovlivňuje; konkrétní faktory, které přispívají ke zneužívání uvnitř rodiny, mohou být:

---

¹⁵ Tamtéž, str. 112

¹⁶ Huňková M., Voňková J.: Domácí násilí z pohledu práva. Justiční akademie ČR, 2004, str. 52-53

nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost atd.

- mikrosystému, který představuje rodina jako taková; uvnitř rodiny mohou vznikat takové konstelace situací a okolností, které zvyšují náchylnost k propuknutí partnerského násilí
- ontogenická teorie – přihlíží především k individuálním charakteristikám pachatele a oběti a k jejich vzájemné interakci

Faktory podmiňující vznik partnerského násilí

Jak již bylo uvedeno výše, příčinu vzniku domácího násilí nelze jednoznačně stanovit. Vznik násilí v rodině je podmíněn mnoha faktory a vždy se jedná o souhrn více vlivů, které ke vzniku násilí v konkrétním případě vedou. Faktory podmiňující vznik domácího násilí můžeme rozdělit do následujících oblastí:

1) společnost

- tolerantní (lhostejný či dokonce schvalující) postoj společnosti vůči domácímu násilí
- tabuizace domácího násilí (nejde o násilí, nýbrž jen o hádku, výměnu názorů)
- patriarchální náhled na rodinu (genderově podmíněné násilí; muž má rozhodovat, otec je hlava rodiny)
- existující faktické nerovnoprávné postavení žen i přes proklamovanou rovnost před zákonem s ve společnosti
- mýty o domácím násilí ve společnosti (ženám se násilí líbí).
- lhostejnost k okolí (co se děje u sousedů za zavřenými dveřmi mě nezajímá)
- glorifikace násilí a síly prostřednictvím médií (akční filmy apod.)

2) rodina

- transgenerační přenos násilných vzorců jednání do dospělosti
- identifikace s agresivními vzory chování
- ztotožnění se s rolí oběti (ženy, které vyrůstaly s otcem-tyranem, se často ztotožňují s rolí oběti a hledají chybu v sobě; považují násilí ve vztahu za normální atd.)
- zafixované mýty a rodinné normy typu „co se doma uvaří, to se doma sní“, „co tomu řeknou lidi“, „žena má velkou zástěru, aby vše skryla“

3) osobnost agresora

- zvýšená agresivita
- závislost na návykových látkách (např. z amerických studií vyplývá, že 36 - 52% mužů, kteří bijí své ženy, zároveň pije)
- anomální osobnost

- psychické problémy či psychiatrické onemocnění
- potřeba nadměrné realizace vlastní osoby, potřeba kontroly, narcistické sklony, pocity méněcennosti, které se vytěsňují násilím a podřízením si partnera, netolerantnost atd.

4) sociální situace vyvolávající stres

- např.: ztráta zaměstnání, sociální izolace, finanční problémy, onemocnění někoho z rodiny, narození dítěte, dluhy, smrt v rodině apod.

2.2 Viktimologie a domácí násilí

K viktimologii obecně

Viktimologie (z lat. victima = oběť) je považována za součást kriminologie. Je to poměrně mladá vědní disciplína, která se začala vyvíjet po druhé světové válce v souvislosti s pomocí psychiatrů a psychologů obětem války. Získané poznatky byly postupně aplikovány na oběti násilných trestných činů, včetně obětí domácího násilí. Předmětem viktimologie je oběť trestného činu a její role v genezi trestného činu, hledají se faktory psychické a sociální povahy, které umožňují, aby se někdo stal objektem trestného činu. V praxi klade viktimologie důraz na pomoc oběti, zacházení s obětí a na prevenci trestné činnosti. Relativně samostatným oborem je kriminalistická viktimologie, která zkoumá oběť jako průvodce a nositele stop trestného činu. Na základě vztahu oběti k pachateli se vypracovávají postupy usvědčení pachatele, kriminalistická viktimologie se zabývá i rolí oběti při oznamování trestného činu a postavením oběti v jednotlivých fázích trestního řízení.

Předmět viktimologie

Viktimologie se v souvislosti s domácím násilím zabývá především:

a) Osobou oběti

Za oběť se ve viktimologickém smyslu pokládají jen fyzické osoby bezprostředně dotčené trestným činem. Trestní právo pojem „oběť“ nezná, ve viktimologii je ale centrální veličinou. Viktimologii zajímá, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu.

Obětí domácího násilí bývají, jak již zmíněno dříve, především ženy. Oběťmi se stávají také děti, muži a senioři. Neexistuje žádný souhrnný osobnostní profil oběti. Obětí se stávají ženy nezávisle na věku, postavení, vzdělání, kultuře. Rizikovým faktorem může být to, že žena byla v dětství přímo objektem či svědkem týrání.

b) Vztahy mezi obětí a pachatelem

Vztah mezi obětí a pachatelem domácího násilí bývá intimní, jde o současné či bývalé partnery, popř. členy rodiny. V právu bývají tyto osoby označovány jako osoby blízké.

c) Viktimogenní situace

Jde o místa a časové okamžiky, se kterými je spojeno velké riziko ohrožení. Jestliže se těmto místům a časovým okamžikům vyhýbáme, zvyšujeme pravděpodobnost, že se staneme obětí určitého trestného činu. V praxi se rozlišují tzv. specifické viktimogenní zóny, např. pro loupež, znásilnění, domácí násilí, drogovou kriminalitu, vražedné útoky apod.

d) Procesem viktimizace

Viktimizace představuje proces, v němž se potenciální oběť stává obětí skutečnou. Jde o silně stresující událost, která je náhlá, nečekaná a nepředvídatelná. Není tedy možné se na to připravit. Na procesu viktimizace se podílí: chování pachatele, chování oběti, reakce sociálního okolí a způsob přijetí role oběti. Prožitek újmy obětí domácího násilí se liší od prožitku oběti, která je napadena neznámým člověkem.

Domácí násilí je nástrojem k prosazení mocenské pozice, ovládaná oběť je k násilníkovi loajální a to je jedním z důvodů bránícím jí odejít.

e) Rolí obětí v trestním řízení

Viktimologie se zabývá odhalováním, vyšetřováním a soudním projednáváním trestných činů páchaných v rámci domácího násilí. Procesním postavením oběti a problematikou dispozičního práva se zabývám v kapitole 5.3.

f) Pomoc oběti

Pomocí obětem domácího násilí se zabývají specializované neziskové organizace (v ČR např. Bílý kruh bezpečí, Rosa, proFem atd.), které nabízejí bezplatné právní i psychologické poradenství, popř. i ubytování v azylových domech. V návaznosti na zákon č. 135/2006 Sb. poskytují pomoc obětem domácího násilí také intervenční centra. Další rovinu tvoří pomoc v rámci trestního řízení, tedy možnost zastoupení zmocněncem, uplatnění náhrady škody způsobené obětí trestním činem a také finanční pomoc podle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti.

g) Ochranou před viktimizací

Viktimizace je proces, v němž se potenciální oběť stává obětí skutečnou.

Viktimizace

Podíl oběti na její viktimizace se označuje jako „vina/zavinění oběti“. Někdy působí oběť trestného činu svým chováním provokativně, jindy nezadává sebemenší příčinu. Tak tomu zpravidla bývá i v případech domácího násilí. Přesto násilník oběť viní, že ho k činu vyprovokovala a snaží se tak své jednání ospravedlnit.

Vztah mezi obětí a pachatelem domácího násilí je vždy subjektivní, oběť a pachatel jsou nebo v minulosti byly tzv. osoby blízké. Tento subjektivní vztah mezi pachatelem a obětí je jedním ze základních znaků domácího násilí.

U obětí násilných činů rozeznáváme viktimizaci primární, tj. přímou újmu způsobenou pachatelem a viktimizaci sekundární, tedy újmu způsobenou obětí negativní reakcí formálních institucí. Můžeme se setkat i s terciální viktimizací, tedy neschopností oběti násilného činu vyrovnat se s traumatickou zkušeností. Aby se zabránilo sekundární a terciární viktimizaci, je nutné, aby pomáhající profese přistupovaly k oběti tak, aby u ní nevznikl pocit viny a odpovědnosti za násilníkův čin. Proto by měly být v této problematice náležitě vyškoleny a měly by používat takových technik a metod, které oběti ještě více neublíží.

Mezi rizika sekundární viktimizace ze strany orgánů činných v trestním řízení patří zejména: odmítání přijetí trestního oznámení, neoprávněné nařčení oběti, že si trestný čin vymyslela, necitlivý přístup k oběti, nedůvěra k výpovědím či upírání informací oběti. Postup proti pachatelům z blízkého okolí oběti předpokládá, že na domácí násilí bude nahlíženo z jeho sociální škodlivosti stejně jako na násilí proti cizím osobám, a jeho potírání bude chápáno jako veřejná záležitost.¹⁷

2. 3 Oběti domácího násilí

Oběti domácího násilí (v širším smyslu) můžeme rozčlenit do těchto skupin:

- **ženy**
  - ženy bývají nejčastějšími oběťmi domácího násilí, literatura uvádí v 92 – 98%
  - studie ve světě říkají, že obětí domácího násilí je každá čtvrtá až třetí žena (podle Mezinárodního výzkumu násilí na ženách, který zpracovala S. Pikálková v roce 2003, zažije některou z forem domácího násilí během svého života 38% žen v ČR)
  - ženy jsou často napadány opakovaně, jsou také častěji zraňovány a častěji vystaveny násilí s těžšími následky

---

¹⁷ Zkušenosti s řešením případů domácího násilí orgány činnými v trestním řízení a další náměty pro efektivní postup těchto orgánů. Policista č.11/2001, příloha str. 2

- **děti**
  - v mnoha rodinách se násilí odehrává za přítomnosti dětí; výzkumy uvádějí, že v rodinách, kde se odehrává domácí násilí žijí až v 80% děti. Přímými svědky násilí jsou děti až v 57% případů.¹⁸
  - přítomnost dětí v případech domácího násilí narušuje jejich zdravý vývoj a může se projevit i tzv. syndrom týraného, zneužívaného či zanedbávaného dítěte (syndrom CAN)
  - děti se mohou stát oběti domácího násilí samostatně, nebo spolu s rodičem (matkou)
  - děti-svědkové domácího násilí byly dříve považovány za nepřímé oběti domácího násilí, dnes však již převládá názor, že jde o psychické týrání, které z dítěte činí oběť přímou
  - děti žijící v rodinách poznamenaných domácím násilím jsou podle zákona o sociálně právní ochraně dětí tzv. děti ohrožené a orgán sociálně právní ochrany dětí jim věnuje zvláštní péči
  - dlouhodobým následkem zažitého násilí mezi rodiči může být nápodoba a opakování modelu násilnických partnerských vztahů v dospělosti (tzv. transgenerační přenos násilí)
- **muži**
  - muži jsou oběťmi domácího násilí v daleko menší míře než ženy, výzkumy uvádí 2 - 5%
  - tato skupina je velmi latentní – málokterý muž přizná, že je týrán ženou, proto může být procento týraných mužů vyšší
  - muži-oběti domácího násilí si dokážou lépe pomoci sami než týrané ženy
- **senioři**
  - mezi seniory ve věku nad 65 let trpí domácím násilím 3-5% této věkové kategorie
  - násilí na seniorech se často dopouštějí jejich děti či vnuci/vnučky, což je pro seniory těžké si přiznat a vyhledat pomoc
  - kromě fyzického, psychického násilí se u seniorů specificky setkáváme s majetkovým a finančním vykořisťováním, zanedbáváním péče a s nespokojováním základních biologických a psychosociálních potřeb starších lidí

---

¹⁸ Výzkum STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, 2001

- jedním z nejzávažnějších důsledků je syndrom EAN, zneužívání a zanedbávání starých lidí
- existují specializované organizace pro seniory, které mohou pomoci i v případech týrání seniorů, např. Život 90
- **zdravotně postižení**
  - pro tuto kategorii zatím neexistují konkrétní statistiky
  - problémem je především to, že oběť je na trýznitele odkázána a odhalení týrání pak může znamenat změnu pečovatele, např. umístění do ústavu
  - zdravotně postižená oběť násilí těžko dosáhne na pomoc

Přestože jsou známy případy, kdy je agresorem žena, je možné konstatovat, že ženy používají násilí v sebeobraně nebo jako odvetu a zřídka dochází ke zranění partnera. Protože převážnou většinu obětí domácího násilí tvoří ženy, budu se v následujícím textu zabývat především touto formou domácího násilí, tedy násilím na ženách, resp. partnerským násilím. Domácí násilí, kde jsou oběťmi děti, senioři či zdravotně postižení, má svá specifika, na které je třeba brát ohled v souvislosti s pomocí psychologickou, sociální i právní. Právní úprava týkající se těchto skupin je také v určitých případech specifická (např. trestný čin týrání svěřené osoby, ohrožování výchovy mládeže atd.).

Jedním z mnoha mýtů o domácím násilí je, že se odehrává v sociálně slabých rodinách. Není tomu tak, násilí se může vyskytovat i v rodinách dobře situovaných. Oběti domácího násilí jsou i ženy vysokoškolsky vzdělané, s náročným zaměstnáním, finančně zajištěné. Výjimečný není případ oběti domácího násilí na vysokém manažerském postu, která v práci úspěšně řídila 500 podřízených, doma však byla terorizována vlastním manželem. Oběti se mohou stát i jinak silné ženy, např. vojačky.

Ze zkušeností organizací zaměřených na pomoc obětem domácího násilí vyplývá, že oběti vysokoškolsky vzdělané se zpravidla obracejí na organizace poskytující právní, sociálně právní či psychologickou pomoc rovnou. Nežádají zpravidla o ubytování v azylových domech ani nehledají pomoc u oddělení sociálně právní ochrany příslušných úřadů. Proto často vzniká mylný dojem, že se domácí násilí týká jen lidí s nižším vzděláním a závislých na sociální síti.

Naprostá většina žen se za násilí stydí, popírá ho a uvádí obvykle jiné příčiny svých potíží (modřinu má proto, že spadla na schodech atd.). Často lze u obětí pozorovat shodné či podobné znaky týkající se sociálního postavení, psychického stavu, verbálního i neverbálního projevu.

- Sociální postavení: nedostatečná, popř. žádná možnost vlastního materiálního zabezpečení (materiální prostředky jsou pod kontrolou agresora), s tím souvisí nutnost společného bydlení a malá možnost najít bezpečný úkryt před násilníkem; právně nevyřešené partnerské soužití, včetně péče o děti a nevyřešené majetkové poměry; nedostatečná schopnost orientace v sociální síti a nedostatečné právní vědomí; sociální izolace (málo kontaktů mimo rodinu).
- Psychický stav: dlouhodobá emocionální frustrace, nízké až nulové sebevědomí, ztráta respektu k vlastní osobě, nejistota a nerozhodnost, zkreslené myšlení a vnímání, pokřivená měřítká normality, oslabená schopnost samostatně se rozhodovat, pocit strachu, pocity bezmoci a rezignace, oběť si myslí, že není schopná převzít odpovědnost za svůj život, vyčerpanost a únava, somatické a psychosomatické projevy (bolesti břicha, nechutenství, migrény atd.), depresivní prožívání.
- Verbální projevy: popírání viny agresora (oběť násilníka omlouvá a ospravedlňuje), minimalizace následků (týraná žena často udává jiné příčiny svých zranění, bagatelizuje útoky), odmítání pomoci (oběť nevěří v možnost účinné pomoci, má pocit že není východiska), pokřivené vnímání reality.
- Oběti domácího násilí se postupně naučí nedávat najevo své emoce, jsou bez výrazné mimiky, jejich obličej je jako by bez výrazu. Není poznat smutek ani radost.¹⁹

Oběť domácího násilí, která se rozhodne svůj problém řešit, se ocitá ve velmi obtížné situaci. Často ji nevěří ani její sociální okolí, ani instituce, na které se s žádostí o pomoc se svou situací obrátila. Oběť domácího násilí jedná mnohdy pod vlivem traumatu, reaguje nepřiměřeně situacím a v převážné většině případů se nachází i v trvalém finančním nedostatku, bez vyřešené bytové otázky. Ve většině případů nedisponuje dostatkem finančních prostředků k tomu, aby si mohla platit kvalitní právní zastoupení. Narozdíl od násilníka, který vládne podstatně lepším finančním zázemím a nemusí se denně starat o děti, se tak oběť domácího násilí musí před soudem často hájit sama. Násilník naopak často využívá služeb špičkových právníků, má čas shromažďovat či připravovat si další a další „důkazy“, navíc jeho hlavním motivem a hnací silou je svoji oběť i tímto způsobem pokořit, zničit, což mu dodává sílu k mnohdy velmi bizarním krokům (násilný partner např. často vyvíjí enormní tlak na příslušné orgány a organizace zainteresované na řešení případu, vyhrožuje stížnostmi,

---

¹⁹ Bednářová Z., Macková K., Prokešová H.: Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Praha, MPSV, 2006, str.33 až 35

medializací, konexemi, píše trestní oznámení, žaloby pro podjatost, eventuálně uplácí atd.). Soudní proces mezi obětí domácího násilí a jejím agresorem je tak často v konečném důsledku jen pokračováním týrání oběti.²⁰

Veřejnost často nechápe, proč oběť s násilníkem ve společné domácnosti zůstává. Někteří si dokonce myslí, že se např. násilí ženě líbí, jinak by přeci odešla, že žena muže vyprovokovala a proto si takové jednání zasloužila, nebo že je to jen výmysl, aby získala výhodu při rozvodu. Důvodů, proč oběť s násilným partnerem zůstává, je mnoho. Nejčastějšími z nich jsou:

- nízké sebevědomí a sebehodnocení ženy, nedůvěra ve vlastní schopnosti
- strach, že se nedokáže postarat o sebe ani o děti
- pomyslná obrana zájmu dětí (snaha o zachování úplné rodiny: „Nechci brát dětem tátu“)
- obava ze ztráty dětí podporovaná výhrůžkami partnera
- strach ze msty agresora (bití se bude stupňovat)
- ekonomická závislost
- strach z toho, že ji bude společnost odsuzovat
- chybějící bezpečné zázemí. Kam by mohla s dětmi odejít
- špatná zkušenost s institucemi, u kterých se již pokusila vyhledat pomoc
- víra v sliby partnera
- emocionální a sexuální závislost²¹

Na počátku jsou část drobné útoky a agresivnější chování partnera považovány za běžné manželské konflikty, které jsou přítomny ve všech rodinách. Žena si neuvědomuje, že jde o domácí násilí a neuvažuje o radikálním řešení. V době, kdy se však agrese projeví v plné síle, nemá už oběť sílu ni možnost odejít

2. 4 Pachatelé domácího násilí

Podle statistik i zkušeností neziskových organizací jsou pachateli domácího násilí převážně muži. Nicméně některé studie poukazují na fakt, že násilí v rodině se dopouštějí i ženy. Ženy bývají pachatelkami násilného chování a týrání nejen vůči svým partnerům, ale i (a je to častější případ) vůči seniorům, tedy vůči svým rodičům či prarodičům.

Pokud se ženy dopouštějí násilí v partnerském vztahu, působí mužům zranění většinou zezadu, zejména kuchyňským náčiním, např. nožem nebo nůžkami. Lijí jim

²⁰ Voňková J. a kol.: Domácí násilí nejen z pohledu práva – školící materiál profem, 2004, str. 8

²¹ Bednářová Z.: Problematika domácího násilí ve vztahu k ženám. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a integraci Éthum č. 35/2002, str. 7

horkou tekutinu do klína. Hodně útoků míří do oblasti genitálií...²²

Pachatelé domácího násilí představují poměrně širokou skupinu osob rekrutujících se jak z kriminální či jinak závadové populace, tak z okruhu osob sociálně dobře adaptovaných. Zařazení pachatele do určitého typu je dobrým vodítkem pro určení míry rizik a dalšího postupu v konkrétním případě.²³

Pachatelé domácího násilí tedy pocházejí z různých socioekonomických vrstev, mají různé vzdělání, jsou různého vyznání, různé rasy. Neexistuje typický násilník, stejně jako neexistuje typická oběť domácího násilí. Co je pro pachatele domácího násilí zpravidla společné, je nedostatek empatie, tolerance a tzv. „dvojitá tvář“ (navenek působí jako společenší lidé, bývají oblíbení v kolektivu, působí sebevědomě, vůči své partnerce jsou však extrémně žárliví, násilní a agresivní). Násilník je většinou člověk citově deprivovaný, typickou vlastností je zbabělost – netroufá si svou sílu demonstrovat na osobě silnější, než je sám, proto volí slabší oběť. Většina násilníků vyrostla v násilném prostředí, buď byli sami týráni nebo takovému chování na jiném členu domácnosti přihlíželi. Trpí nízkým sebevědomím a pocitem ohrožení, veškeré dny v rodině chtějí mít pod kontrolou.

Řada pachatelů domácího násilí má velmi rigidní představu o rozdělení mužských a ženských rolí ve společnosti, na ženu se dívají jako na své vlastnictví a proto si myslí, že mají právo ji kontrolovat a vychovávat. Většina agresorů se vyznačuje schopností manipulace s druhými. Obecně platí, že čím vyšší je inteligence násilníka, tím promyšlenější a rafinovanější způsoby násilí užívá. Takový násilník je proto více nebezpečný a hůře odhalitelný. Důvodem může být i jeho vysoké postavení či uznávané zaměstnání, např. lékař, do kterého by to, že týrá svoji ženu, nikdo z okolí neřekl.

Podle Bílého kruhu bezpečí lze charakterizovat domácí násilníky takto: pocházejí ze všech socioekonomických, etnických, rasových a náboženských skupin, jejich chování doma se velmi liší od jejich chování na veřejnosti, jsou extrémně žárliví a majetníci, kontrolují své partnerky, pokoušejí se partnerku izolovat od rodiny a přátel, zastávají tradiční představu o roli muže a ženy ve vztahu, často je přítomen alkohol a jiné drogy, z násilí viní partnerku nebo drogy či alkohol, zlehčují závažnost způsobeného násilí.²⁴

Podle genderových teorií lze vyzorovat, že pachatelům domácího násilí

---

²² Conwayová H.: Domácí násilí, příručka pro současné i potenciální oběti. Praha, Albatros, 2007, str. 40

²³ Zbořilová K.: K problematice domácího násilí, Kriminalistický sborník 4/2006, str. 34

²⁴ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2004, str. 59

v dětství chyběla pozitivně vnímaná postava otce. Otec buď v rodině úplně chyběl, nebo se choval násilně. Podle genderových teorií také násilníčtí muži žili v rodině s extrémně patriarchální strukturou.

„Většina projevů domácího násilí nejsou projevy deviantních, patologických či obdobně psychiatricky diagnostikovaných agresorů. Jsou to činy osob, jejichž přesvědčení je pevně zakotveno v extrémních polohách naší kultury: násilí mužů vůči ženám existovalo po tisíciletí. Bylo akceptováno jako součást rodinného uspořádání, bylo zde v podstatě i očekáváno. Vina za násilí nebyla kladena násilníkovi a ten musel jen zřídkakdy (pokud nedospělo jeho jednání k extrémnímu následku, např. vraždě) ze svých činů skládat účty.“²⁵

Velmi zjednodušeně lze psychologický profil většiny domácích agresorů nastínit těmito body:

- a) nízké sebevědomí – násilník se v životě cítí bezmocný a násilí využívá jako způsob k získání kontroly nad situací
- b) pocit neschopnosti a nedocenění
- c) přesun viny do vnější sféry – agresor věří, že k násilí došlo z důvodu určitých vnějších okolností; pro ospravedlnění svého násilného jednání mají vždy nějaké zdůvodnění (alkohol, provokace ženy, ztráta kontroly...); obecně má agresor sklon vinit ze svých činů jiné
- d) uznávání tradičních rolí muže a ženy ve společnosti, resp. v rodině – násilníci jsou z dětství přesvědčeni o tom, že muž je hlava rodiny a jeho hlas má největší váhu
- e) zkušenosti s násilím v dětství – násilník má ve stresu tendence chovat se naučeným způsobem, podle modelu, který zažil v dětství
- f) strach ze závislosti – většina násilníků je na svém partnerovi emocionálně závislá a vystrašená z možnosti její/jeho ztráty; i proto se snaží svého partnera k sobě co nejvíce připoutat a omezit styk s vnějším okolím
- g) potlačení a odmítání násilí – většina násilníků má tendenci násilí ve svých představách zmírňovat, popírat některé činy či frekvenci páchaného násilí
- h) izolace – násilník si většinu lidí drží od těla, i když se zdá být na první pohled společenský; jediná osoba, která násilníka plně zná, je oběť
- i) prvky kontroly – chování násilníků se v tomto bodě liší, jedna skupina agresorů bývá popisována jako „časovaná bomba“ (později říkají, že nevěděli co činí), druhá skupina si je naopak přesně vědoma co činí

---

²⁵ Huňková M., Voňková J.: Domácí násilí v ČR z pohledu práva. Justiční akademie ČR, 2004, str. 57

Typologie osobnosti pachatele domácího násilí

Existuje mnoho různých typologií pachatelů domácího násilí, vybrala jsem pouze některé z nich, podle mého názoru nejzajímavější. Další z těchto teorií je možno najít např. v publikacích Domácí násilí z pohledu žen od autorek J. Voňkové a M. Huňkové, kterou vydala nezisková organizace proFem, nebo v publikaci Partnerské násilí od B. Marvánové-Vargové, D. Pokorné a M. Toufarové.

Na základě řady výzkumů typologií pachatelů partnerského násilí navrhli **Holtzworth-Munroe** a **Stuart** typologie vymezující tři hlavní typy násilníků:

- **Agresor pouze v rodině** – je násilný pouze ke své partnerce, k ostatním je jeho násilí omezeno. Tito agresori projevují navenek liberální postoj k genderovým rolím, mají méně problémů ve společnosti, někteří z nich mohou mít zkušenosti s násilím z původní rodiny. Lze u nich předpokládat lehkou poruchu osobnosti. Tomuto typu odpovídá zhruba polovina všech pachatelů domácího násilí.
- **Hraniční (dysforický) typ** – depresivní, úzkostný a labilní typ, zastává klasické konzervativní postoje k rozdělení genderových rolí. Násilí zaměřují primárně vůči své rodině. Tento typ představuje asi 25% pachatelů domácího násilí.
- **Obecně agresivní (antisociální) typ** – nemá zájem o druhé, je amorální a neodpovědný. Agresivní je nejen vůči rodině, ale i k okolí. Může mít kriminální minulost a často se u takového pachatele objevuje antisociální porucha osobnosti.²⁶

L.W. Sherman dělí osobnosti násilníků podle jejich sociálního ukotvení do dvou skupin:

- **Sociálně problémoví** – tito násilníci páchají násilí jak na veřejnosti, tak v domácnosti. Často mají záznam v trestním rejstříku.
- **Muži „dvoji tváře“** – mají dvě stránky osobnosti, veřejnou a soukromou. Takový muž je pro okolí seriózní, konformní, doma se z něj ale stává agresor. Sám o sobě si myslí, že je dokonalý, úspěšný muž, schopný finančně zabezpečit rodinu, který imponuje okolí. Pokud některou z těchto kvalit nesplňují, vybijí si agresivitu na rodině. Své chování vysvětlují alkoholem, drogami, ztrátou sebekontroly. Obviňují ženu, že násilí vyprovokovala. Za jejich násilí tedy podle nich vždy může někdo jiný či něco jiného.²⁷

Psycholožka a konzultantka DONA linky (telefonické linky pro oběti domácího násilí) **Vyhlídalová** rozděluje pachatele domácího násilí dle své zkušenosti na:

- **Násilnické osoby** s výrazným emočním problémem, nezpůsobilé pro klasický život

²⁶ Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha, Linde, 2007, str. 116

²⁷ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2004, str. 60

ve vztahu. Jejich láska je ničivá a pro své nejbližší jsou nešťestím.

- **Pachatelé ovlivnění situačně**, např. určitou životní epizodou nebo souhrnem okolností, které nastartují chování podporující rozvoj partnerského násilí.
- **Pachatelé „dvojitá tvář“** – tento typ zahrnuje klasické pachatele partnerského násilí, jejichž agresivita je zaměřena pouze proti partnerce. Vůči svému okolí nemají citový vztah a díky tomu s nimi lze vycházet dobře, dokonce až skvěle. Jedinec z této skupiny je obvykle silně majetnický, žárlivý a podezřívavý. Snaží se společensky izolovat partnerku učinit ji tak na sobě závislou. Svě děti má rád a nenapadá je. Nevnímá však, že tíživá atmosféra v rodině na děti také působí.²⁸

Agresory můžeme také rozdělit podle příčin použití násilí:

- **Self image demonstrator** – násilí používá k demonstraci své síly, chce takto imponovat partnerce či partnerovi.
- **Self image defender** – cítí se v ohrožení a násilí používá k obraně svého ega.
- **Reputation defender** – jedná násilně v zájmu záchrany tzv. ohrožených hodnot skupiny, ke které náleží.

Podle psychologa **Šmolky** můžeme v situacích domácího násilí rozlišit tři základní zdroje agresivního chování násilníka:

- **Trvalé osobnostní založení**, které je výrazně ovlivněno dědičností a výchovou.
- **Drobná mozková poškození**. Násilník zpětně pociťuje lítost nad svým chováním, někdy může mít amnézii s následnou epizodou. Poruchu lze ovlivnit léčbou u neurologa nebo psychiatra.
- **Dyadické reakce**, tj. vzájemné působení obou partnerů, kdy se střídá provokace a reakce. V rané fázi se doporučuje párová terapie, což však někteří psychologové zabývající se domácím násilím odmítají a doporučují spíše oddělenou terapii pro muže a ženy²⁹

V roce 2007 byla zpracována teoretická východiska a metody výcviků terapeutických programů klinických psychologů pro násilné osoby. Podle PhDr. Karla Netíka, CSc. a JUDr. Jiřiny Voňkové, CSc. vyžaduje tvorba diferenciovaného systému programů zacházení s násilnou osobou fungující diagnostiku, na níž bude založena diferenciací násilníků podle povahy jejich násilí a na tom základě vhodného programu. Na základě odborné literatury a s přihlédnutím k výstupům empirického šetření byla formulována typologie pachatelů sestávajících ze tří typů a odpovídajících závažných

²⁸ Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha, Linde, str. 119

²⁹ Voňková J., Spoustová I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, 2. přepracované vydání. Profem, Praha 2008, str. 50

agresivních jednání:

- **Nepatologický typ** - ženy, které jednají v obraně před život ohrožujícím agresivním partnerem, a z části mužů, kteří jednají pod vlivem chronicky neřešitelných konfliktů; jejich agresivní jednání je převážně situačně podmíněné
- **Antisociální typ** - kriminální recidivisté, často obecní agresori, typicky amorální až psychopatické osobnosti, jejichž agrese může být jak spontánní, tak reakce na aktuální konflikt; jejich agresivní jednání je podmíněno více osobnostně než situačně
- **Pasivně agresivní, závislý, případně neurotický**, sestávající z mužů, kteří jednají pod vlivem chronické konfliktní situace; jejich jednání je dílem situačně, dílem osobnostně podmíněné.

Programy psychoterapeutické péče by měly sloužit zejména prvnímu a třetímu typu pachatelů domácího násilí. Mohou ho realizovat kvalifikovaní psychoterapeuté, kteří absolvovali výcvikový kurz zaměřený na problematiku partnerského násilí³⁰

2. 5 Důsledky domácího násilí

Důsledky pro oběti domácího násilí

Domácí násilí se podepisuje nejrůznějšími způsoby na kvalitě života všech zúčastněných. U obětí se můžeme setkat s poklesem sebedůvěry, depresivními stavy a problémy s navazováním nových vztahů. Oběti mívají zdravotní potíže somatického i psychického rázu.

Mezi nejčastější krátkodobé následky prožitého domácího násilí řadíme zklamání, frustraci, pocit zrady, tělesnými reakcemi na krizi může být napětí, bolest, narušení fyziologických procesů. U obětí domácího násilí, které trvá již delší dobu, se můžeme setkat se zvýšenou psychickou zranitelností, ztrátou sebevědomí a životních iluzí, s pocitem bezmoci, osamělosti, můžeme pozorovat emocionální labilitu, sebedestruktivní jednání, oddanost vůči týrnateli. Oběť postupně ztrácí schopnost rozlišit, jaké jednání je normální a jaké patologické.

Jedním z dlouhodobých důsledků týrání bývá i psychologická paralýza oběti. Neustálá tíha násilného stavu způsobuje ochablost. Prodělaný strach, zmatek a ponížení vede k paralýze, které se žena velmi neschodno zbavuje. Kromě počátečního zmatku, apatie a zoufalství ženy ztrácí sebedůvěru, energii a iniciativu, nejsou schopné ani jednat s úřady či učinit rozhodnutí.³¹

---

³⁰ Tamtéž, str. 58 - 59

³¹ Conwayová H.: Domácí násilí, příručka pro současné i potenciální oběti. Praha, Albatros, 2007, str. 60

U obětí dlouhodobého násilí se můžeme setkat s tzv. posttraumatickou stresovou poruchou. Jde o poruchu přízpusobení, která je zařazena do katalogu nemocí. Oběť může zažívat vtíravé a neodbytné pocity opakovaného prožívání traumatické události, v noci ji trápí noční můry, únikovými příznaky jsou vyhýbání se všemu, co by mohlo vyvolávat vzpomínky na prožité trauma. Oběť stále prožívá nadměrné vzrušení, je připravena na další potencionální útok a nedokáže se uvolnit a odpočinout si. Snadno se poleká, je podrážděná, trpí nespavostí. Neléčená posttraumatická stresová porucha může vést k poruchám osobnosti.

U dlouhodobých obětí domácího násilí se můžeme setkat také se stockholmským syndromem. Tento syndrom byl poprvé popsán v 70. letech, kdy došlo k přepadení banky a pachatelé několik dní drželi rukojmí. U obětí domácího násilí se vyskytuje obdobné jednání jako v případě drženého rukojmí. Mezi násilníkem a obětí se vytváří emocionální vztah, kdy se oběť s pachatelem identifikuje a snaží se mu zavděčit. Podvědomě si tak kupuje jeho shovívavost, čímž si chrání život. K důsledkům toho syndromu patří mimo jiné i to, že oběti domácího násilí mají tendenci násilníka omlouvat a veřejně hájit.

Mezi podmínky vzniku stockholmského syndromu patří:

1. život oběti je v ohrožení
2. oběť je přesvědčena, že není úniku
3. oběť je izolována od okolí
4. přechodná náklonnost k násilníkovi

Chování obětí domácího násilí může na nezasvěceného člověka působit negativně, může říct, že se oběť chová „divně“. Může to působit dojmem, že se vlastně není čemu divit, když se oběť takto chová. Laik si neuvědomuje, že chování obětí domácího násilí je důsledkem takového jednání, nikoli příčinou. Pro osoby pracující s oběťmi domácího násilí je nezbytné taktová fakta znát a brát je v potaz. Důležité je to i ze strany státních orgánů, které s obětí jednají (zejména v případě policie, soudců a státních zástupců). Chování oběti poznamenané domácím násilím může negativně ovlivnit i její pracovní vztahy, popř. možnost přijetí do nového zaměstnání. Samostatnou kapitolou je pak problematika svěřování dětí do péče. Řada soudců raději svěří dítě do péče násilného otce, než do péče ženy-oběti domácího násilí, protože její chování je prostě „divné“. Pro oběti domácího násilí je velmi důležitá psychologická pomoc a podpora.

Důsledky pro děti žijící v rodinách s domácím násilím

I když násilí není primárně zaměřeno na dítě a dítě je „pouze“ svědkem násilí,

Lze takové dítě považovat podle Světové zdravotnické organizace (WHO) za týrané. Dítě je ohroženo jak tím, že je přítomno násilí, které páchá jeden rodič na druhém, ale také tím, že bývá často využíváno k psychickému týraní a vydírání jednoho z rodičů. Závažnost dopadu domácího násilí na děti je závislá na: povaze a intenzitě domácího násilí, na jeho frekvenci a délce trvání, na věku dítěte, na povaze asistence dítěte (zda se např. vměšuje do incidentu rodičů), na emocionálním vztahu dítěte k násilné a ohrožené osobě.

Zhruba 20 až 25% dětí se vměšuje do násilných incidentů (prosí násilnou osobu, aby upustila od svého jednání, anebo se pokouší ohroženou osobu bránit). 10% dětí je v průběhu útoku na matku také napadeno, 2% dětí přechází z různých důvodů a motivů na stranu agresora. Asi 25% žen uvádí, že děti o domácím násilí nic netuší, což však může být jen iluzí.³²

Děti zažívající domácí násilí mohou trpět řadou psychických či psychosomatických problémů. K nejčastěji uváděným patří: nízké sebevědomí, pociny viny za vzniklou situaci, pociny méněcennosti a bezmoci, smutek, deprese, úzkostné stavy, problémy ve škole, nespavost, nechutenství atd.

Pokud se oběť domácího násilí rozhodne z násilného vztahu utéci, většinou s sebou berou i děti. Podle průzkumů nepřesáhla polovina dětí v azylových domech věkovou hranici 6 let. Sociální pracovníce pozorují, že malé děti jsou násilím silně traumatizované, bývají tak vystrašené, že je nelze od matky oddělit, umístění ve školce je nemožné.³³ Ať již oběti přechází před násilnými partnery do azylových domů či k příbuzným, známým atd., takřka vždy se zhorší jejich ekonomická situace.

Otcové, kteří se dopouštějí domácího násilí, neposkytují svým dětem pozitivní model mužské role. Děti, které byly svědky násilí v rodině, mohou tento model přejmout a aplikovat ho i dospělosti ve své nové rodině. Dítě si vytvoří názor, že násilím je možné řešit problémy a prosazovat své názory, zastrašovat a trestat druhé.

Samostatnou problematiku tvoří úprava styku násilného rodiče s dítětem. Násilní muži se často pokoušejí dosáhnout kontroly nad partnerkou právě cestou uplatňování práva na styk s dětmi, a to i když dříve o ně téměř neprojevovali zájem. Za jádro problému lze považovat otázku, zda může být násilný partner dobrým otcem, zda jeho styk s dětmi po rozvodu dětem prospívá či nikoli.³⁴

---

³² Čírtková L.: Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky, Právo a rodina č. 9/2007, str. 13

³³ Tamtéž, str. 14

³⁴ dále k této problematice např.: Čírtková L.: Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky, Právo a rodina č. 9/2007

Ekonomické důsledky domácího násilí

Partnerské násilí působí také významné ekonomické škody. Celkové náklady lze odhadnout jen těžko a některé následky zůstávají skryté (např. ztráta zaměstnání či absence v práci způsobená zraněním oběti, izolací oběti atd.). Největší ekonomický dopad má zdravotní péče věnovaná oběti domácího násilí, dále pak náklady na soudní řešení vzniklé situace, včetně nákladů na případné trestněprávní stíhání pachatelů.

Např. v USA byly zdravotnické výdaje za znásilněné nebo bité ženy za rok 2,5x vyšší než u žen, které nebyly znásilněné ani bité. V Holandsku představují státní výdaje způsobené násilím na ženách každoročně 150 mil. EUR, studie z Austrálie vyčísluje roční náklady na domácí násilí na 1,5 miliardy australských dolarů.³⁵

3. Legislativní opatření v oblasti domácího násilí v ČR

3.1 Základní přístupy v úpravě domácího násilí

„Dosavadní poznatky, zejména komparace zahraničních právních úprav, poukazují na skutečnost, že řešení problematiky domácího násilí nabízí v podstatě dva základní přístupy, a to přístup represivní, v podobě okamžité kriminalizace, např. zavedením zvláštní skutkové podstaty trestného činu postihujícího projev domácího násilí či novelizací stávající právní úpravy, nebo přístup preventivní, vedoucí k zastavení projevů domácího násilí prostřednictvím opatření netrestní povahy“.³⁶

Represivní opatření nejsou sama o sobě s to účinně pomoci ohroženým osobám a před domácím násilím je neochrání. Represivní opatření se uplatňují až v konečných fázích domácího násilí, počáteční fáze nepostihují. Další nevýhodou represivních opatření je, že se orientují na pachatele, zatímco oběti zůstávají bez pomoci. Proto je nutné propojit trestní systém se systémem sociálně právním, s psychologickými službami, se službami v oblasti podpory obětí trestných činů, včetně neziskových organizací.

Česká republika se přijetím nové skutkové podstaty v § 215a tr. zákona cestou represe, preventivní opatření pak byla zavedena zákonem č. 135/2006 Sb., který zavádí např. institut vykázání násilníka ze společného obydlí. Do přijetí zákona č. 135/2006 Sb. bylo možné reagovat pouze na protiprávní jednání, které se již stalo. Nežádka docházelo k tomu, že se ohrožená osoba obrátila na Policii ČR, kde jí bylo řečeno, že nemohou nic dělat a že má přijít až se něco stane.

---

³⁵ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: profem, 2004, str. 41

³⁶ Durdík T.: Nové přístupy k řešení problematiky domácího násilí v ČR, Právo a rodina č. 12/2004, str. 1

3. 2 Vývoj právní úpravy postihu domácího násilí

Za minulého režimu byla v Československu problematika domácího násilí ze strany státních orgánů popřena, žádné domácí násilí oficiálně neexistovalo. Proto nelze hovořit o nějakých prostředcích k jeho řešení, natož o pomoci obětem domácího násilí. „Pouze v případech, kdy byla jednoznačně překročena hranice k (těžkým) trestným činům, následovala oficiální reakce v podobě trestního stíhání.“³⁷ Rodina jako základ společnosti byla natolik idealizována, že připuštění domácího násilí popírajícího její hlavní smysl, bylo v této době nemyslitelné.

Po revoluci byla situace do jisté míry totožná se stavem, který u nás panoval před rokem 1989. Prostředky a možnosti řešení domácího násilí byly velmi omezené a jejich úroveň nízká. Násilné jednání mezi partnery bylo trestně postižitelné pouze po naplnění některé ze skutkových podstat existujících trestných činů, častěji však bylo posouzeno jako přestupek v rámci správního řízení. Určitou ochranu poskytovalo rodinné a občanské právo formou civilního soudního řízení. Díky fungování neziskových organizací, které se problematikou domácího násilí začaly zabývat, vznikají první zkušenosti s právním, psychologickým a sociálně-právním poradenstvím v této oblasti. Neziskové organizace začaly upozorňovat na chybějící legislativní úpravu a především díky nim se situace z pohledu právní ochrany oběti a kriminalizace domácího násilí začala zlepšovat.

Pozitivní změnu přinesla **novela trestního zákona č. 91/2004 Sb.**, účinná od 1. 6. 2004. Ta zakotvila v trestním zákoně novou skutkovou podstatu „**týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**“ (§ 215a tr. zákona). Tímto dala Česká republika jednoznačně najevo, že domácí násilí odmítá a nebude ho tolerovat. Došlo k uzákonění povinnosti orgánů činných v trestním řízení stíhat pachatele domácího násilí, a to bez ohledu na souhlas poškozeného. Chování násilníka tedy bylo kriminalizováno, na postavení oběti se toho ale moc nemění. Problematika domácího násilí je postižitelná až v jeho rozvinutém stádiu, to znamená až tehdy, kdy je oběti ublíženo natolik, že se takové jednání považuje za trestný čin. Trestní právo je tzv. ultima ratio, tedy nejzazší prostředek ochrany. Měly by existovat jiné instituty než trestněprávní, které by upravovaly postavení oběti domácího násilí a které by opakování a trvání násilí předcházely.

Funkce trestního práva tedy spočívá v regulaci nedovoleného jednání, v represii a v ochraně oběti. Tyto funkce nový § 215a tr. zákona určitě naplnil. Další možné prostředky ke zlepšení situace jsou již v kompetenci jiných právních odvětví.

---

³⁷ Čírtková L.: Domácí násilí, Kriminalistika č.3/2006 (on-line), str. 1

Velkým průlomem do české legislativy představuje **zákon č. 135/2006 Sb., který mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím** (zjednodušeně zákon na ochranu před domácím násilím). Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2007 a mění několik zákonů, z nichž nejdůležitější jsou:

- a) zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky – zde byl zakotven institut **vykázání ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj**
- b) zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ) – do tohoto zákona byl vložen nový druh předběžného opatření, **předběžné opatření podle §76b**, které umožňuje uložit násilníku, aby dočasně opustil byt nebo dům obývaný společně s ohroženou osobou a jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupovat a zdržet se setkávání s ohroženou osobou a navazování kontaktů s ní.
- c) zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon – trestný čin **maření výkonu úředního rozhodnutí podle §171 byl rozšířen o písm. e)** – skutkovou podstatu tedy naplní také ten, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil nebo podstatně ztížil výkon rozhodnutí o vykázání, vydané policií podle § 21a - § 21d zákona o Policii nebo na základě předběžného opatření soudu podle § 76b OSŘ. Za spáchání tohoto trestného činu hrozí pachateli trest odnětí svobody až na šest měsíců nebo peněžitý trest.
- d) zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení – byla zde upravena pomoc osobám ohroženým domácím násilím (byl rozšířen okruh dávek poskytovaných v rámci sociální péče, stát osobám ohroženým domácím násilím mohl také poskytnout pomoc v intervenčních centrech). Tato úprava však byla počátkem roku 2007 zrušena a úprava **intervenčních center** byla přenesena do zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Intervenční centra jsou zde zakotvena jako nový druh sociální služby. Tato centra poskytují obětem domácího násilí psychologickou, právní či sociálně právní pomoc a v případech vykázání násilníka spolupracují s Policií ČR. Služby jsou poskytovány vyškolenými pracovníky a to bezplatně.

Přijetím tohoto zákona se Česká republika zařadila mezi státy EU, které pokročily od pouhé represe a kriminalizace domácího násilí (viz. § 215a tr. zákona) k jeho prevenci. Filosofie zákona č. 135/2006 Sb. vychází ze 3 základních myšlenek:

- 1) prioritou je prevence domácího násilí (ve smyslu včasné reakce, která zabrání pokračování domácího násilí a jeho eskalaci až v trestný čin)
- 2) ochrana ohrožených osob – povinnost chránit oběti přechází hlavně na Policii ČR. Policie je povinna zkoumat stupeň ohrožení oběti, tj. zda jí hrozí reálné nebezpečí vyplývající z dalšího násilí. Pro posuzování hrozby je využívána metoda SARA DN.

Dle vyhodnocení rizika pak Policie volí vhodné opatření (od domluvy násilné osobě po návrh na vzetí do vazby v nejvážnějších případech).

- 3) komplexní přístup k řešení případů domácího násilí – mezioborová spolupráce různých složek a míst (policie, lékaři, místa poskytující sociální služby, OSPOD, přestupkové komise, justice). Nový zákon propojuje dosud izolované složky a jejich působení do uceleného systému včasné a účinné intervence v případech domácího násilí. Tento systém je vystavěn na 3 pilířích, kterými jsou Policie ČR, intervenční centra a justice (občanskoprávní řešení).

3. 3 Stav právní úpravy ochrany před domácím násilím po přijetí zákona č. 135/2006 Sb.

Tvůrci zákona č. 135/2006 Sb. o domácím násilí se inspirovali zahraniční úpravou tohoto problému, zejména úpravou rakouskou, tedy zákonem na ochranu před násilím v rodině z roku 1997(tzv. Gewaltschutzgesetz). Nová právní úprava zakotvuje preventivní přístup k řešení domácího násilí, jehož cílem je včasně reagovat na násilné jednání, zastavit ho a zabránit jeho dalšímu stupňování. K tomu má být primárně využito prostředků netrestní povahy, sekundárně pak prostředků plynoucích z trestněprávních norem.

Stěžejními instituty jsou již zmíněné vykázání násilníka ze společného obydlí a zakázání vstupu do něj, zřízení intervenčních center a předběžné opatření podle §76b OSŘ.

Vykázání násilné osoby ze společného obydlí

Do přijetí zákona č. 135/2006 Sb. vypadala situace tak, že ohrožená osoba po eskalaci násilí buď zůstávala v přítomnosti násilné osoby, nebo společně s dětmi prchala z bytu a byla nucena jen s minimálními prostředky a často v nevyhovujících podmínkách přežívat u příbuzných, známých nebo v azylových domech. Násilná osoba naproti tomu dále využívala veškeré pohodlí a komfort bytu, v němž dosud bydleli společně.³⁸

Od 1. 1. 2007 je policie oprávněna v případě domácího násilí násilnou osobu ze společného obydlí vykázat. Vykázání je preventivním opatřením směřujícím k ochraně ohrožených osob. Je ukládáno bez ohledu na případnou trestněprávní kvalifikaci jednání násilné osoby. Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména

---

³⁸ Zbrořilová K.: K problematice domácího násilí, Kriminologický sborník č. 4/2006, str. 35

s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, je policie oprávněna toho, kdo je podezřelý z takového jednání, vykázat ze společného obydlí, jakož i jeho bezprostředního okolí. Zároveň je tím zakázán návrat do vymezených prostor, a to na dobu 10 dnů. Rozhodnutí je účinné v okamžiku, kdy bylo sděleno osobě, proti které směřuje. Rozhodnutí o vykázání se vydává bez projednání věci a z úřední povinnosti, souhlas ohrožené osoby se nevyžaduje, dobu 10 dnů nelze zkrátit. Při aplikaci vykázání Policie ČR povinně informuje další složky, které zajistí navazující sociální pomoc ohroženým osobám (OSPOD, intervenční centrum).

Jde o zásadní změnu, neboť společné obydlí neopouští ohrožená osoba, ale násilník. Toto opatření není odvozeno jen z morálního úsudku (je nemorální, aby oběť trpěla za něco, co nezpůsobila), ale i z vědeckých poznatků o specifikách viktimizace domácím násilím (tzv. syndrom týraného partnera). Domácí násilí psychicky traumatizuje oběť a vede ke ztrátě schopnosti řešit tíživou situaci. Institut vykázání má zajistit nejen ochranu ohrožené osoby před dalším násilím, ale má také přispět k její psychické stabilizaci, aby získala opět kompetence pro hledání vhodných řešení. Pro násilnou osobu je pak vykázání dílem sankcí a dílem šancí. Otevírá je jí prostor ke korekci nevhodného chování.³⁹ V některých případech si opravdu násilná osoba uvědomí své zavrženíhodné chování a po návratu k partnerce a dětem se jejich vztah zlepší a dalšímu násilí již nedochází.

„Ve vztahu k samotnému rozhodnutí o vykázání lze v praxi rozlišit dva případy, a to situaci, kdy je násilná osoba na místě samém v okamžiku policejního zásahu přítomna, a situaci, kdy tomu tak není. V prvním případě by bylo na místě násilnou osobu ze společného obydlí, jakož i bezprostředního okolí vykázat, zatímco ve druhém případě je třeba násilné osobě uložit zákaz vstupu do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí.“⁴⁰

Aplikací institutu vykázání může dojít k určitému zásahu do ústavně zaručených práv a svobod násilné osoby, zejména práva na nedotknutelnost jeho obydlí a ochranu vlastnického práva. Takovýto zásah je nicméně plně v souladu s mezinárodními závazky ČR (čl. 11 a 12 LZPS), neboť k němu dochází za účelem zajištění práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, jako osobní svobody osoby ohrožené domácím násilím (čl. 7 a 8 LZPS). V případě kolize ústavou zaručených práv a svobod lze základní právo či svobodu omezit, a to pouze v zájmu jiného základního práva

---

³⁹ Čírtková L., Vitoušová P.: Domácí násilí-nová legislativa první rok v praxi. Kriminologický sborník č. 3/2008, str. 3

⁴⁰ Durdík T.:Nové přístupy k řešení problematiky domácího násilí v ČR, Právo a rodina č. 12/2004, str. 2

či svobody. Je však nutné minimalizovat zásah do jednoho ze vzájemně kolidujících základních práv.

Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit společné obydlí a vydat policii klíče. Neuposlechnutím výzvy k opuštění společného obydlí se násilník může dopustit přestupku proti veřejnému pořádku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích a může mu být uložena pokuta až do výše 1000 Kč. Za asistence policie si může ze společného obydlí vzít věci sloužící osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty. Do 24 hodin je pak vykázaná osoba za přítomnosti policie oprávněna vzít si další osobní věci či věci nezbytné pro výkon povolání.

Ohrožená osoba má být policií poučena o možnosti využití psychologických, sociálních či právních služeb v oblasti pomoci obětem domácího násilí, má být také poučena o možnosti podat předběžné opatření podle §76b OSŘ. Policie má ohrožené osobě poskytnout kontakt na pomáhající organizace v místě bydliště.

Do 24 hodin od vstupu do společného obydlí doručí policie písemné vyhotovení rozhodnutí o vykázání krajskému intervenčnímu centru, které bezodkladně, nejdéle do 48 hodin, kontaktuje ohroženou osobu. Nabídne jí psychologickou, sociálně-právní a právní pomoc. Jestliže ve společném obydlí, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje, žije také nezletilá osoba, doručí policie opis rozhodnutí o vykázání do 24 hodin také orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Policie do 3 dnů od vykázání provede kontrolu, zda je rozhodnutí o vykázání dodržováno, a to jak ze strany osoby vykázané, tak ze strany osoby ohrožené. Nerespektování rozhodnutí o vykázání může být posuzováno jako přestupek podle § 46 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v případě závažného nebo opakovaného porušení rozhodnutí pak jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle §171 odst. 1 písm. e) tr. zákona.

Předběžné opatření podle § 76b OSŘ

V návaznosti na institut vykázání bylo oběti domácího násilí umožněno řešit situaci podáním předběžného opatření podle §76b OSŘ. O návrhu na vydání předběžného opatření musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 48 hodin. Násilníkovi může být uloženo, aby dočasně opustil byt nebo dům společně obývaný s ohroženou osobou, jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupoval. Dále může soud násilníkovi přikázat, aby se zdržel setkávání s ohroženou osobou a nenavazoval s ní kontakty. Trvání tohoto předběžného opatření je upraveno v § 76b odst. 3 OSŘ. Předběžné opatření trvá 1 měsíc od jeho vykonatelnosti. Předcházelo-li

rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření vykázání podle zvláštního předpisu, počíná tato lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta stanovená v tomto zvláštním předpisu, tedy 10 dní. V případě podání návrhu na prodloužení předběžného opatření neskončí tato lhůta dříve, než soud o takovém prodloužení rozhodne. Vykázání násilníka ze společného obydlí tedy nemusí trvat pouze 10 dní, ale díky předběžnému opatření vydanému podle § 76b OSŘ může být prodlouženo o jeden měsíc. Tohoto předběžného opatření však mohou využít i oběti domácího násilí bez návaznosti na vykázání násilníka.

Jestliže bude během trvání předběžného opatření zahájeno řízení ve věci samé (zejména řízení o rozvod manželství, svěření dětí do péče a úpravu styku, vypořádání společného jmění manželů atd.), může soud na návrh ohrožené osoby prodloužit trvání předběžného opatření, maximálně však na dobu jednoho roku.

Místně příslušným pro podání návrhu na vydání předběžného opatření je obecný soud navrhovatele. Obsahové náležitosti návrhu na vydání předběžného opatření podle § 76b OSŘ nejsou stanoveny, použije se proto obecné ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ, které stanovuje náležitosti podání, pokud pro něj zákon nepožaduje další náležitosti.

Oproti ostatním druhům předběžných opatření jsou navrhovatelé předběžného opatření podle §76b určitým způsobem zvýhodněni. Vyplývá to z potřeby zvýšené ochrany ohrožené osoby. Tak například skutečnost, že návrh na vydání předběžného opatření nebude obsahovat všechny náležitosti nebo bude nesrozumitelný či neurčitý, nepovede, na rozdíl od většiny jiných případů, k odmítnutí návrhu. Rovněž u tohoto předběžného opatření neplatí povinnost navrhovatele složit jistotu.

V květnu 2009 byla Poslaneckou sněmovnou schválena novela OSŘ týkající se předběžného opatření vydávaného v případech domácího násilí. Jelikož v původní úpravě nebyly stanoveny náležitosti návrhu na vydání předběžného opatření, vyskytovaly se v návrzích často nejasnosti a soudy musely žádat ohrožené osoby o doplnění těchto podání. Tím vznikaly průtahy a často než soud stačil o prodloužení vykázání rozhodnout, uplynulo oněch 10 dní, na které byl násilník Policií ČR z bytu vykázán. Novela OSŘ stanovuje, co přesně musí návrh na vydání předběžného opatření obsahovat (kromě obecných náležitostí podání především vylíčení všech rozhodujících skutečností k vydání předběžného opatření). Novela také výslovně stanoví náležitosti návrhu na prodloužení předběžného opatření podle § 76b. Pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných (např. je-li ohroženo nezletilé dítě).

Navrhovaná právní úprava také rozšiřuje demonstrativní výčet toho, čeho se navrhovatel může předběžným opatřením domáhat a rozšiřuje možnost soudu uložit předběžným opatřením účastníku, který vážným způsobem ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost navrhovatele, aby opustil dům, byt, místnost nebo jiný prostor společně obývaný s navrhovatelem, jakož i jeho bezprostřední okolí, aby se nezdržoval ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval, nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam, zdržel setkávání s navrhovatelem, a aby se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoli způsobem. Nově je tedy možné se domáhat ochrany před tzv. stalkingem.

Můžeme se setkat s názory, že institut vykázání násilníka je sice věc užitečná, ale že by vykázání, resp. zákaz vstupu do společného obydlí, měl trvat déle než 10 dní. Tato doba je poměrně krátká na to, aby si oběť vše srovnala a rozmyslela co dál. Pokud však oběť podá návrh na předběžné opatření, může být tato doba prodloužena na jeden měsíc, popř. až na jeden rok, jestliže bude zahájeno řízení ve věci samé. Za tuto dobu již má oběť čas a prostor bez psychického či jiného nátlaku pochopit situaci, ve které se nachází, a uspořádat si vlastní záležitosti. Vše tedy vlastně záleží na aktivitě oběti. Zde je důležité působení intervenčních center, popř. neziskových organizací zabývajících se domácím násilím. Oběť sama má většinou malé povědomí o možnostech, které jí zákon nabízí. Je tedy na pomáhajících organizacích, aby oběti vysvětlily její situaci a možnosti domáhat se ochrany prostřednictvím podání předběžného opatření. Důležitá je i pomoc při sepisování návrhů k soudu.

Přijetí zákona č. 135/2006 Sb., stejně jako zavedení skutkové podstaty podle § 215a tr. zákona znamená bezesporu krok vpřed, je zejména posílena ochrana oběti. Pro efektivní fungování a aplikaci těchto institutů je nutné zejména proškolení zainteresovaných osob, zejména policistů, soudců a sociálních pracovníků. Oběti domácího násilí potřebují specifický přístup, kterého se jim však často nedostává. Základním předpokladem pro funkčnost interdisciplinárního systému pomoci obětem domácího násilí je znalost psychologie oběti i pachatele a mechanismů udržujících oběť v násilném vztahu.

Praxe po zavedení účinnosti výše zmíněných právních norem ukazuje některé mezery, které prozatím nejsou dostatečně ošetřeny. Mezi taková místa patří např. oblast nezletilých dětí v rodinách, kde dojde k vykázání jednoho z rodičů.⁴¹

---

⁴¹ k této problematice např.: Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha: Linde, str. 119

3. 4 Analýza dat – vykázání/zákaz vstupu v ČR ⁴²

Počet vykázání v prvním roce účinnosti zákona č.135/2006 Sb. (v roce 2007)

Podle údajů Policejního prezidia vyjela Policie (pořádková služba) v roce 2007 k celkem 6112 případům, které byly vyhodnoceny jako domácí násilí. Z toho počtu 14% případů skončilo rozhodnutím o vykázání (každá sedmý výjezd).⁴³

V ČR bylo v období od 1.1.2007 do 31.12.2007 prostřednictvím Intervenčních center evidováno celkem **862** rozhodnutí Policie ČR o vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí. Přičemž téměř v 7% (v 58 případech) šlo o opakované vykázání/zákaz vstupu ve stejných domácnostech. Z evidovaných 862 případů rozhodla PČR ve 410 případech (47,5%) o vykázání, v 368 případech (42,7%) o zákazu vstupu. V 84 případech (téměř 10%) PČR rozhodla nesprávně, tj. vydala zároveň rozhodnutí o zákazu vstupu a o vykázání.

V souvislosti s případy vykázání/zákazu vstupu bylo domácímú násilí bezprostředně ohroženo 892 dospělých osob, z toho 858 žen a 34 mužů. Z hlediska věku dominuje u ohrožených osob věková kategorie 31-40 let (39%), následují kategorie 41-50 let (25%), 21-30 let (16%). Ve sledovaném období Policie ČR evidovala celkem 941 dětí přítomných policejnímu zásahu i násilnému incidentu, který zákroku předcházel.

V roce 2007 bylo ze společného obydlí vykázáno 854 mužů a 8 žen. Z hlediska vztahu mezi násilnou a ohroženou osobou převládal vztah manželský (467 případů, tedy 54%), následuje vztah druh-družka (205 případů), transgenerační (134 případů) a rozvedení manžele (55 případů). K malému počtu vykázání došlo ve vztazích partnerských, sourozeneckých a jiných.

Údaje za sledované období roku 2007 vykazují značný rozdíl mezi jednotlivými kraji. K největšímu počtu vykázání došlo v kraji Moravskoslezském – 213 případů (téměř 25%), za ním následují kraje Jihomoravský(82), Ústecký (81) a Středočeský (79). V těchto čtyřech krajích došlo v roce 2007 k více než polovině všech vykázání v zemi (52,8%). Vliv na tento stav má zajisté skutečnost, že ve třech z těchto krajů byly pilotně od roku 2003 ověřovány projekty zaměřené na řešení případů domácího násilí s největším zapojením policistů do mezioborové spolupráce. Nejmenší počet vykázání pak eviduje kraj Plzeňský (16) a Liberecký (30).

⁴² Analýzu zpracovala Mgr. Petra Vitoušová z o.s. Bílý kruh bezpečí na základě informací 15 intervenčních center působících v ČR, k nahlédnutí např. na internetové stránce www.domacinasili.cz

⁴³ Čírtková L., Vitoušová P.: Domácí násilí-nová legislativa první rok v praxi. Kriminologický sborník č. 3/2008, str. 4

Vytíženost intervenčních center

Na základě předání informací od PČR v souvislosti s vykázáním se v roce 2007 uskutečnilo 3 942 evidovaných kontaktů s ohroženými osobami po vykázání. Patnáct intervenčních center pak eviduje dalších 5 364 kontaktů s uživateli služby bez souvislosti s vykázáním. V průměru na jedno intervenční centrum v roce 2007 připadá 620 veškerých kontaktů s uživateli služby.

Předběžná opatření navazující na policejní vykázání

Z celkového počtu 862 případů policejního rozhodnutí o vykázání/zákazu vstupu podaly ohrožené osoby v 337 případech žádost o vydání předběžného opatření soudu, kterým chtěly vykázání prodloužit. V 73,5% (tj. 190 případů) soud žádosti vyhověl, ve 14% žádost zamítl. Ve 4 případech vzaly ohrožené osoby svůj návrh zpět. O výsledku rozhodnutí nebyla intervenční centra ve 41 případech informována.

Počet vykázání v roce 2008

V období od 1. 1. do 31. 12. 2008 bylo prostřednictvím Intervenčních center evidováno celkem **679** rozhodnutí Policie ČR o vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí. Celkový počet vykázání je o 183 případů nižší než v roce 2007 (pokles o 21%). Během roku 2008 bylo evidováno 67 případů opakovaného vykázání/zákazu vstupu ve stejných domácnostech. Z evidovaných případů šlo ve 42% o vykázání a v 55% případů o zákazu vstupu. Ve 3 % případů rozhodla Policie nesprávně, tj. vydala zároveň rozhodnutí o vykázání i o zákazu vstupu. Zde došlo díky průběžnému proškolení policistů ke zlepšení, neboť v roce 2007 nesprávně rozhodli téměř v 10% případů.

V souvislosti s 679 případy vykázání/zákazu vstupu bylo domácím násilím bezprostředně ohroženo 698 osob, z toho 651 žen a 47 mužů. Z hlediska věku dominuje u dospělých ohrožených osob kategorie 31-40 let (39%). Ve sledované období PČR evidovala celkem 586 dětí přítomných policejnímu zásahu i násilnému incidentu, který zákroku předcházel.

V roce 2008 bylo ze společného obydlí vykázáno 68 mužů a 13 žen. Z hlediska vztahu mezi násilnou a ohroženou osobou převládá vztah manželský (49%), následuje vztah druh a družka, zletilé dítě a rodič a rozvedení manželé.

K největšímu počtu vykázání došlo opět v kraji Moravskoslezském (110 případů), následuje kraj Ústecký (87) a Jihomoravský (72). Nejmenší počet vykázání eviduje kraj Plzeňský (22) a Královéhradecký (22).

Vytíženost Intervenčních center

Na základě předání informací od PČR v souvislosti s vykazáním se v roce 2008 uskutečnilo 3 763 evidovaných kontaktů s ohroženými osobami po vykazání. Více než o 1/3 vzrostl počet občanů hledající pomoc a radu intervenčního centra v rámci nízkoprahového kontaktu. 15 intervenčních center eviduje v roce 2008 8 805 dalších kontaktů s uživateli služby bez souvislosti s vykazáním.

Předběžná opatření navazující na policejní vykazání

Z celkového počtu 679 případů policejního rozhodnutí o vykazání/zákazu vstupu podaly ohrožené osoby v 406 případech žádost o vydání předběžného opatření, v 78,5% případech (tj. 319) soud žádosti vyhověl. Ve 6 případech vzaly ohrožené osoby návrh zpět.

3. 5 Přestupkové řízení a domácí násilí

V policejní praxi bývají často jednotlivé útoky domácího násilí posuzovány jako přestupky a projednávány přestupkovými komisemi obecních úřadů. Zákon č. 200/1999 Sb., o přestupcích ve svém § 2 definuje pojem přestupku jako „zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů nebo trestný čin“. Pokud tedy násilné jednání nedosáhne intenzity trestného činu, nebo je-li stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost nepatrný, avšak půjde-li o zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek v zákoně výslovně označeno, je postižitelné podle zákona o přestupcích.

Na případy domácího násilí se vztahuje kategorie **přestupků proti občanskému soužití**, zejména podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. a) až c) zákona o přestupcích.

Podle tohoto ustanovení se přestupku mj. dopustí ten, kdo

- a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch
- b) jinému z nedbalosti ublíží na zdraví
- c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi či jiným hrubým jednáním

Za přestupek podle odst. 1 písm. a) lze uložit pokutu do 1 000 Kč, za přestupek podle písm. b) a c) hrozí pachateli pokuta do výše 3 000 Kč. Pokud došlo k násilnému útoku mezi manželi, popř. partnery, kteří sdílí společnou domácnost, nese tíhu sankce v naprosté většině v důsledku postižená oběť.

Přestupky, kterými je možno postihnout domácí násilí, patří mezi tzv. přestupky návrhové (§68 zákona o přestupcích), což znamená, že řízení o nich lze zahájit pouze na návrh poškozeného. Návrh lze podat do 3 měsíců od doby, kdy se navrhovatel dozvěděl o spáchání přestupku nebo o postoupení správnímu orgánu orgány činnými v trestním řízení. Pokud navrhovatel neuspěje, je povinen podle § 79 odst. 1 zákona o přestupcích nahradit náklady řízení v paušální částce 1 000 Kč. V pravomoci správního orgánu je však možnost z důvodů zvláštního zřetele hodných od povinnosti úhrady nákladů přestupkového řízení odstoupit. V praxi se tak jedná většinou o důvod nízkého ekonomického statusu.

Přestupku se dopustí také ten, kdo v úmyslu ponížit lidskou důstojnost dítěte použije vůči němu nepřiměřená opatření. V těchto případech může orgán sociálně-právní ochrany dětí uložit pokutu až do výše 50 000 Kč.

Zejména v souvislosti s institutem vykazání/zákazu vstupu do společného obydlí, který byl zaveden zákonem č. 135/2006 Sb., je nutné upozornit také na přestupek podle §47 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona. Jde o přestupek proti veřejnému pořádku a dopustí se ho ten, kdo neuposlechne výzvy veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci. Pokud tedy násilník neuposlechne policistu a neopustí obydlí, ze kterého je vykazován, dopouští se výše uvedeného přestupku.

Odpovědnost za přestupky zaniká a nelze je tedy projednat, pokud o spáchání přestupku uplynul 1 rok. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou se pro daný skutek vedlo trestní řízení. Rozhodnutí vydané v přestupkovém řízení podléhá soudní kontrole ve správním řízení.

Pokud jde o ublížení na zdraví v souvislosti s přestupky (§ 49 odst. 1 písm. b), upozorňují neziskové organizace na fakt, že si vyšetřující orgány často zjednodušují práci tím, že pokud nebyla způsobena oběti újma na zdraví zakládající minimálně sedmidenní pracovní neschopnost, předávají případ k projednání jako přestupek. Podmínka sedmidenní pracovní neschopnosti se však nevztahuje k zákonem stanovené hranici rozlišení mezi trestným činem a přestupkem, soudní praxe tuto dobu považuje pouze za jedno z kritérií pro zhodnocení, zda k újmě na zdraví podle § 221 tr. zákona došlo či nikoli. Trestnost jednání tak vlastně řeší policie, nikoli soud, který jediný může rozhodovat o vině a trestu, tedy rozhodovat o tom, zda došlo či nedošlo ke spáchání trestného činu ublížení na zdraví.⁴⁴

„Obecně panuje mezi oběťmi domácího násilí nedůvěra v přestupkové řízení, ať již pro důkazní nouzi, možný výsledek takového řízení, ztrátu společenské prestiže

---

⁴⁴ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2004, str. 94

mezi sousedy (kterážto jako důsledek takového jednání oběti bohužel za současného stavu povědomí společnosti o domácím násilí nastupuje téměř vždy), nemožnost vyřešit bytovou otázku a přetrvávající ekonomickou závislost.⁴⁵ Problémem bývá často i to, že v přestupkové komisi sedí známí oběti a/či agresora, kteří se na věc dívají jinýma očima, než by se dívala nezúčastněná a nezávislá osoba.

K zefektivnění přestupkového práva v souvislosti s domácím násilím se nabízejí např. následující řešení: Naformulovat novou skutkovou podstatu „přestupku domácího násilí“, který by nebyl návrhový. Vtělit do přestupkového zákona tzv. přestupkovou recidivu pro případy opakovaných, méně závažných ublížení na zdraví, event. dalších protiprávních jednání. Jednalo by se o tzv. speciální recidivu, ke které došlo v určitém časovém úseku, např. 12 měsíců, kdy byl pachatel sankcionován za jeden a tentýž přestupek. Přestupková recidiva by pak mohla vést k překvalifikování přestupku na trestný čin.⁴⁶

4. Trestní právo hmotné

4.1 Trestní právo hmotné v souvislosti s domácím násilím

Trestní právo je realizací jednoho ze základních závazků státu, a to chránit určité společenské hodnoty a zájmy. K tomuto se stát zavazuje zejména prostřednictvím Listiny základních práv a svobod. Jedním z elementárních zájmů a vysoko ceněnou společenskou hodnotou je lidské zdraví. Dalšími hodnotami, které jsou násilným jednáním ohrožovány, je lidská důstojnost a svoboda.⁴⁷

Trestní právo má v právním řádu subsidiární úlohu. Ochrana před domácím násilím musí být založena na komplexním, multidisciplinárním přístupu, v jehož rámci mají přednost opatření netrestní povahy a trestní opatření se uplatní tehdy, pokud uvedené prostředky nestačí. „Trestní právo je zaměřeno spíše na spáchaný čin, než na perspektivu chování pachatele v budoucnu, trestněprávní sankce mají spíše odplatný, než rehabilitační charakter.“⁴⁸ Trestní právo je orientováno spíše na pachatele činu než jeho oběť. Pokud je pachateli domácího násilí v rámci trestního řízení uložen trest, působí často újmu nejen pachateli, ale i blízkým osobám a zejména oběti. Odsouzení pachatele ještě oběti nezaručuje bezpečí. Pachatel se často mstí a jeho chování může být ještě agresivnější.

⁴⁵ Voňková J. a kol.: Domácí násilí nejen z pohledu práva – školící materiál proFem, 2004, str. 52

⁴⁶ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2004, str. 96

⁴⁷ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 11

⁴⁸ Vanduchová M.: Ke kriminalizaci domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol. 1, 2005, No.2, str. 59

Před uzákoněním skutkové podstaty § 215a tr. zákona bylo možné postihovat pachatele domácího násilí pouze izolovaně, bez ohledu na širší kontext páchaného násilí (systematický soustavný psychický nátlak, neustálé vyhrožování, ponižování a různě intenzivní fyzické napadání). Jednalo se o postihy např. podle § 221 či § 222 (ublížení na zdraví), § 241 (znásilnění), § 197a (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, tzv. vzbuzení důvodné obavy), § 235 (vydírání) atd. Podle těchto a dalších skutkových podstat lze pachatele domácího násilí stíhat i po zavedení § 215a, pokud toto ustanovení nelze uplatnit (např. pokud není průkazná trvalost týrání atd.). Je také možný souběh trestného činu podle § 215a týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a jiného trestného činu, např. ublížení na zdraví podle § 221, popř. § 222 tr. zákona.

Aby mohl být útok násilníka kvalifikován jako některý z výše uvedených trestných činů (případně několik z nich souběžně), musela být naplněna obecná materiální stránka trestného činu, tedy společenská nebezpečnost větší než nepatrná (§ 3 odst. 2 a odst. 3 tr. zákona). K tomu docházelo většinou ale až ve stadiu rozvinutého násilí. U těchto trestných činů zpravidla byla naplněna formální stránka (vymezení skutkové podstaty v konkrétním ustanovení tr. zákona), materiální stránka byla však pokládána za nedostatečnou. V praxi byla nebezpečnost činu pro společnost nezřídka fakticky snižována právě skutečností, že oběť je k pachateli v poměru rodinném či obdobném.

4. 2 Trestné činy, které mohou být v rámci domácího násilí spáchány:

4. 2. 1 Trestné činy proti rodině a mládeži

Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a tr. zákona)

- 1) *Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta*
- 2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odst. 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách nebo*
  - b) *pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu*

Tato skutková podstata byla do trestního zákona zavedena zákonem č. 90/2004. Novela nabyla účinnosti k 1. 6. 2004. Ustanovení § 215a tr. zákona lze jednoznačně považovat za represivní řešení dané problematiky. „Preventivní účinek se omezuje pouze na hrozbu uložení sankce, i když i tato hrozba může vést pachatele k tomu,

aby od takového jednání upustil nebo v něm nepokračoval.“⁴⁹ Přijetím tohoto ustanovení však stát jasně deklaroval, že domácí násilí odsuzuje, kriminalizuje ho a oběti nabízí ochranu ze strany státu.

Důvodem, proč bylo do trestního zákona zařazeno nové ustanovení § 215a je mimo jiné fakt, že domácí násilí je jevem vyznačujícím se určitými zvláštnostmi, kdy mezi jeho pachatelem a obětí vznikají specifické vztahy. Oběť domácího násilí často mívá k pachateli vybudovanou hlubokou citovou vazbu, kterou nedokáže zpřetrhat ani v podmínkách přetrvávající agrese a ponižování⁵⁰

Ustanovení § 215a je začleněno do šesté hlavy zvláštní části tr. zákona (trestné činy proti rodině a mládeži). Dopadá však na širší okruh zájmů, než jsou pouze rodina a mládež, chrání také např. život, zdraví, čest, důstojnost, svobodu pohybu a rozhodování ohrožené osoby, která žije s násilníkem ve společně obývaném bytě nebo domě.

Objektem trestného činu podle § 215a tr. zákona je zájem na ochraně osob, které žijí s pachatelem ve společném bytě nebo domě.

Předmětem útoku je zde jakákoli osoba žijící s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě. Podmínkou je pouze faktický stav, nikoli společné vedení domácnosti. Nemusí se jednat pouze o osobu blízkou (pojem je vymezen v § 89 odst. 8 tr. zákona – osobou blízkou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel, partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, druhá pocítovala právem jako újmu vlastní). Obětí se může stát i osoba, která s násilníkem ve společném bytě nebo domě žije z jiného důvodu tedy např. nájemník či spolubydlící, přičemž právní důvod společného bydlení není důležitý.

Skutková podstata trestného činu podle § 215a tr. zákona je charakterizována zvláštním **lokalizačním znakem**. Pachatel týrá osobu s ním žijící „**ve společně obývaném bytě nebo domě**“. „Zákonná formulace dovoluje dvojí výklad. Podle prvního výkladu můžeme chápat znak ve společně obývaném bytě nebo domě jako znak charakterizující místo spáchání trestného činu. Pachatel musí oběť týrat právě a jen ve společně obývaném bytě nebo domě. Týrání uskutečněné na jiném místě, byť by se jednalo o osobu blízkou, by bylo postižitelné jako jiný trestný čin. Druhý výklad chápe znak ve společně obývaném bytě nebo domě nikoli jako obligatorní místo spáchání

---

⁴⁹ Jelínek J.: K trestněprávnímu postihu domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol.1, 2005, No.2, str. 54

⁵⁰ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 13

trestného činu, nýbrž jako součást charakteristiky určující zvláštní vztah mezi pachatelem a obětí.⁵¹ Tento druhý výklad je považován za správný.

Pojem byt nebo dům z pohledu § 215a tr. zákona je vykládán extenzivně, stejně jako v případě trestného činu porušování domovní svobody podle § 238 tr. zákona. Pojem „společné obydlí“ navazuje na pojem „obydlí“, který je vymezen v § 82 odst. 1 trestního řádu jako „byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a prostory (příslušenství) k nim náležející“. Za předpokladu, že jde o fakticky společně obývaný prostor, může být „společně obývaným bytem nebo domem“ např. rodinný domek, rekreační chata, hotelový pokoj, vysokoškolská kolej, pokoj na ubytovně apod.

Pojmu „společné obydlí“ byla dána přednost před pojmem „společná domácnost“, který používá zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a vymezuje tento pojem takto: „domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby“. Jde tedy o užší vymezení než pojem „společné obydlí“, které by nepokrývalo např. týrání rozvedené manželky, která může jen obtížně sehnat byt, např. pro nedostatek finančních prostředků. Podobně by tomu bylo u chudého nájemníka.⁵²

Společně obývaným bytem nebo domem se však rozumí také společně sdílené prostory, jestliže pachatel a oběť jinak žijí odděleně. U rodinného domu či bytu s tím v praxi nevzniká žádný problém, neboť pod tyto pojmy zahrnujeme i sklepy, půdu, koupelny a komory. Oproti tomu v případě větších nemovitostí, jako např. nájemní domy, se lze domnívat, že společným užíváním pouze společných prostor nemovitosti, například chodby domu, není splněna zákonná podmínka společného žití ve smyslu ustanovení § 215a.⁵³ Mezi obětí a pachatelem se za těchto podmínek nevytvoří onen určitý zvláštní vztah, který by jinak vznikl při společném soužití. Pokud by tedy došlo k násilnému chování ve společných prostorách nájemního domu, posuzovalo by se toto jednání podle jiných ustanovení tr. zákona, nikoli podle § 215a tr. zákona.

Často se vyskytuje situace, kdy se manželé rozvedou, popř. druh a družka rozejdou a jeden z nich pak na druhém páchá násilí, ačkoli již spolu společný byt či dům neobývají. Takové jednání lze sice považovat za domácí násilí, § 215a však již na takové jednání nedosáhne. Bude nutné použít jiná ustanovení tr. zákona.

Objektivní stránkou trestného činu podle § 215a tr. zákona je **týrání** osoby blízké nebo jiné osoby žijící s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě.

---

⁵¹ Jelínek J.: K trestněprávnímu postihu domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol.1, 2005, No.2, str. 55

⁵² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění trestní zákon (PSP, tisk 298/0)

⁵³ Wilk, A.: Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Právo a rodina č. 10/ 2005, str. 9

Pojem týrání tr. zákon sice používá, ale nevymezuje ho. Definice týrání je obsažena v judikatuře vztahující se k např. ustanovení § 215 týrání svěřené osoby. Tuto definici lze vztáhnout i na trestný čin podle § 215a. Týráním soudní praxe rozumí *zlé nakládání vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které týraná osoba pociťuje jako těžké příkoří* (např.: R 11/84). Zlé nakládání nemusí být pouze fyzické, může se odehrávat i formou psychických, citových, ekonomických a sexuálních útrap. Může jít nejen o konání, ale i o opomenutí, např. opomenutí povinné péče, k níž by byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba vzhledem ke svému věku nebyla schopna sama se o sebe starat.⁵⁴

Trvalost pachatelova jednání se posuzuje v závislosti na intenzitě zlého nakládání, nemusí být soustavné ani trvající po delší dobu. Oběti nemusí vzniknout újma na zdraví, pokud však vznikne, což je velmi pravděpodobné, posoudíme skutek jako trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a, nikoli jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 tr. zákona (ustanovení § 215a je speciální vzhledem k ublížení na zdraví). Pokud by ovšem týrání vedlo ke vzniku těžké újmy na zdraví, nebo dokonce smrti oběti, je nutné skutek posoudit jako jednočinný souběh trestných činů, aby byla plně vystižena povaha spáchaného činu. Jednalo by se o souběh trestných činů ublížení na zdraví (§ 222 - § 224 tr. zákona) nebo vraždy (§ 219 tr. zákona) a trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a tr. zákona).

Pokud je týrána osoba svěřená, posuzuje se jednání jako trestný čin podle § 215 (týrání svěřené osoby), nikoli podle § 215a. Tato dvě ustanovení se vzájemně vylučují, přednost má ustanovení § 215 tr. zákona, neboť má přísnější sankce.

Subjektem (pachatelem) trestného činu podle § 215a tr. zákona nemůže být kdokoliv, ale pouze osoba, která žije s obětí ve společně obývaném bytě nebo domě. Na pohlaví přitom nezáleží. Z hlediska **subjektivní stránky** se vyžaduje úmysl pachatele jednat násilným způsobem.

Okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu jsou vymezeny v odst. 2 § 215a. Vyšší trestní sazbu je možné uložit, pokud pachatel spáchal násilný čin:

- a) **zvlášť surovým způsobem** – za zvlášť surový způsob spáchání domácího násilí se bude ve shodě s praxí (srov. R 1/1993 Sb. považovat útok s extrémně vysokou, výraznou mírou brutality, která se vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. Při zvlášť surovém útoku půjde zpravidla o útok

---

⁵⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění trestní zákon (PSP, tisk 298/0)

provedený užitím většího počtu nástrojů či mechanismů⁵⁵ nebo **na více osobách** – jestliže byli zlému nakládání vystaveny nejméně tři osoby.

b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu – tato okolnost podmiňující vyšší trestní sazbu není vymezena, praxe říká, že by zlé nakládání mělo trvat v řádu měsíců.

Trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě není uveden ve výčtu trestných činů, k jejichž stíhání je třeba souhlas osoby blízké (§ 163 tr. řádu), v případě domácího násilí tedy oběti. Trestný čin podle § 215a je stíhán ve veřejném zájmu. V tomto vidím veliký klad, neboť oběti domácího násilí většinou nechtějí násilné útoky oznamovat (ze strachu, že by je násilník za to mohl zmlátit ještě více), popř. pokud útok oznámily, byly násilníkem donuceny vzít souhlas s trestním stíháním zpět. Dnes již mohou orgány činné v trestním řízení násilné chování v rodině stíhat bez ohledu na stanovisko oběti.

Za nedostatek je většinou odborníků zabývajících se domácím násilím považováno to, že nebyla zakotvena trestnost neoznámení a nepřekažení trestného činu podle § 215a. Přestože u typově příbuzného trestného činu týrání svěřené osoby podle § 215 je neoznámení a nepřekažení trestné. Bylo by vhodné postupovat stejně i u trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, zejména ve spojitosti s nečinností lékařů, kteří v ordinacích zjištěné následky domácího násilí neoznamují orgánům činným v trestním řízení.⁵⁶

Z ročenek kriminality Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že dochází k nárůstu jak podaných trestních oznámení, tak spáchaných trestných činů týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. V roce 2005, tedy po roce a půl účinnosti § 215a tr. zákona, byl za tento trestný čin odsouzen pouze 1 pachatel. V roce 2006 již bylo odsouzeno 134 pachatelů, v roce 2007 pak 225 pachatelů. Nemyslím si, že by tento nárůst (patrný z tabulek) znamenal, že se páchá více domácího násilí. Spíše jde o aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení, které se teprve postupně učí s novou skutkovou podstatou pracovat a s fenoménem domácího násilí se teprve seznamují. Podstatnou roli hraje i informovanost obyvatel, zejména obětí domácího násilí, o možnosti odsouzení násilníka za tento nový trestného činu. Důležitou úlohu mají v tomto případě i média, která o novém ustanovení tr. zákona informovala a dostala tak trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě do povědomí občanů.

⁵⁵ Jelínek J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol.1,2005,No.2, str. 56

⁵⁶ Vanduchová M.: Ke kriminalizaci domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol. 1,2005 No.2, str. 60

Z ročenek kriminality dále mj. vyplývá, že nejvíce trestných činů podle §215a je tradičně páčáno na Moravě (např. v roce 2007 na jižní Moravě 67, na severní Moravě 64), nejméně pak v západních Čechách (v roce 2007 bylo odsouzeno 10, v roce 2006 pak pouze 8 pachatelů). Nejvíce obžalovaných, resp. odsouzených za trestný čin podle §215a je ve věkové kategorii 30 – 39 let, dále pak v kategorii 40 – 49 let.

Údaje ze statistických ročenek kriminality k trestnému činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo době (§215a)⁵⁷

§ 215a tr. zákona - ÚDAJE STÁTNÍCH ZASTUPITELSTVÍ

rok	2005	2006	2007	2008
vyřízeno proti osobám	55	446	497	518
počet trestných činů	56	471	511	524
odloženo podle § 159a tr. řádu	1	10	12	8
stíháno osob	44	396	476	497
- z toho žen	1	13	15	17
- z toho mladistvých	0	1	4	5
obžalováno osob	41	368	437	446
- z toho žen	1	11	13	12
- z toho zvl. nebezp. recidivistů	0	0	4	5
trestní stíhání zastaveno	3	26	39	48
trestní stíhání přerušeno	0	2	0	3
zkrácené přípravné řízení	10	40	9	13
- podán návrh na potrestání	10	40	9	12

⁵⁷ statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti, dostupné na portálu justice (www.portal.justice.cz)

§ 215a tr. zákona – ÚDAJE SOUDŮ

rok	2005	2006	2007	2008
trestných činů celkem	1	150	256	288
- z toho vliv alkoholu	1	37	42	61
odsouzeno celkem	1	134	225	255
- z toho žen	0	3	6	8
- vliv alkoholu	1	32	41	56
- vliv jiné návykové látky	0	1	4	1
- zvl. nebezpečných recidivistů	0	23	23	22
nepodmíněný trest celkem	0	26	43	44
- do 1 roku	0	17	13	4
- v rozpětí 1 – 5 let	0	9	26	37
- v rozpětí 5 – 15 let	0	0	4	3
podmíněný trest	1	90	171	194
peněžitý trest	0	2	1	2
obecně prospěšné práce	0	8	5	11
jiný trest	0	0	1	0
upuštěno od potrestání	0	8	4	2
trestů ve spojení s jinými tresty	0	3	5	8
ochranné léčení celkem	0	16	45	43
- protialkoholní	0	12	30	35
- protitoxikologické	0	1	7	1
- ostatní	0	3	8	7
zproštěno	0	10	22	54
zastaveno	0	4	9	14
postoupeno	0	13	22	40

Ze soudních rozhodnutí – případ první:

„Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 15. 8. 2007, sp. zn. 2 T 16/2007, byl obviněný S. P. uznán vinným, že v době nejméně od měsíce srpna 2005 do konce roku 2005 a po určitém uklidnění v období počátku roku 2006 nejméně od března roku 2006, s výjimkou incidentů z 16. 8. 2005, 23. 8. 2005, 13. 9. 2005 a 21. 2. 2006, řešených občansko správním odborem Úřadu Městské části Praha 13 pod R 503/05, R 517/05, R 562/05 a R 140/06, v P., v bytě družky pošk. J. G., s níž tento byt společně obýval, poškozenu J. G., psychicky týral zejména tím, že ji soustavně urážel, zastráhal ji a ponižoval, opakovaně bránil poškozenu ve svobodném pohybu po bytě, zadržoval ji např. ve vaně nebo v určité části bytu, opakovaně po požití alkoholu při nočních návratech do bytu poškozenu budil, a to i tak, že s ní třásl, stahoval z ní příkrývku nebo jí naopak přidržel hlavu pod polštářem, opakovaně rozsvěcel, křičel na ni vulgární výrazy a dlouze do ní „hučel“, průběžně poškozenu J. G., opakovaně

i fyzicky napadal, způsoboval jí bolest i různá lehčí poranění; takto se choval i pokud byla v bytě přítomna dcera poškozené J. G., L. G., kterou taktéž ponižoval a především verbálně napadal vulgárními výrazy, přičemž jeho jednání vyvrcholilo dne 16. 8. 2006 kolem 05.00 hod., kdy se v podnapilém stavu dostavil do bytu a nejprve hrubě verbálně napadal pošk. J. G., pošk. L. G. a rovněž V. J., (matku J. G.), poté fyzicky napadl J. i L. G., a to tak, že je obě pokousal na ruku, čímž jim způsobil zranění, která si nevyžádala pracovní neschopnost.

Takto popsané jednání soud prvního stupně právně kvalifikoval jako trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák. a obviněného odsoudil podle § 215a odst. 2 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání třiceti měsíců. Podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. jej pro výkon tohoto trestu zařadil do věznice s ostrahou“ (z publikovaného usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tdo 548/2008)

Ze soudních rozhodnutí – případ druhý:

„Rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. 12. 2006, sp. zn. 1 T 151/2006, byl obviněný L. Č. uznán vinným trestným činem týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., který spáchal tím, že v obci P., okr. P., v místě společného bydliště v rodinném domě od září 2005 zle nakládal se svojí matkou M. Č. tím, že ji za slovního vulgárního osočování fyzicky napadal a vyhrožoval zabitím, zejména pak 15. 11. 2005 v době okolo 9.00 hod. ji kopal do levé nohy, poté ji chytil za vlasy a hlavou jí opakovaně tloukl o kuchyňskou linku, čímž jí způsobil zhmoždění hlavy a levého kolenního kloubu, tedy zranění, pro která musela vyhledat lékařské ošetření, a dne 26. 12. 2005 v době okolo 15.30 hod. M. Č. škrtil gumovým těsněním z čelního skla automobilu, přičemž svého jednání zanechal teprve pod dojmem vyrušení jinou osobou, když útoky v obou případech u poškozené vyvolaly obavu o život natolik, že byla nucena utéct z domu a v prvním případě zavolat Policii České republiky, což vše vnímala jako těžké příkoří. Za tento trestný čin byl obviněný L. Č. odsouzen podle § 215a odst. 2 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon mu byl podle § 60a odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let za současného vyslovení dohledu.

Proti tomuto rozsudku podal obviněný L. Č. odvolání proti všem jeho výrokům. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 5 To 30/2007, odvolání obviněného zamítl podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné.“ (z publikovaného usnesení Nejvyššího soudu v ČR sp. zn. 7 Tdo 902/2007).

Nový trestní zákoník - Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)

- 1) *Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.*
- 2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,*
  - b) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,*
  - c) *spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo*
  - d) *páchá-li takový čin po delší dobu.*
- 3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1*
  - a) *těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo*
  - b) *smrt.*

V případě tohoto trestného činu došlo k úpravě kvalifikovaných skutkových podstat a rozšíření okolností podmiňujících použití přísnější právní kvalifikace. V případě základní skutkové podstaty lze uložit trest odnětí svobody až na čtyři léta. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku uvádí, že je třeba vyjádřit specifický znak tohoto trestné činu, že pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí, v důsledku čehož je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti vyplývající ze společného bydliště a zpravidla též mají ztíženou možnost toto společné bydliště opustit. Týrání se týká osob blízkých (pojem vymezen v § 123 tr. zákona) i jiných osob žijících s pachatelem ve společné domácnosti. Společné obydlí navazuje na pojem „obydlí“ definovaný v § 131 tr. zákona. Toto vymezení pokrývá mimo obytné domy a byty i obytné chaty, hotelové domy, vysokoškolské koleje atd., tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí

Ani nový trestní zákoník bohužel nepovažuje za trestné nepřekažení toho trestného činu (§ 367) a jeho neoznámení (§ 368).

Týrání svěřené osoby (§ 215 tr. zákona)

- 1) *Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*
- 2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odst. 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo*
  - b) *pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu*

Toto ustanovení chrání osoby, které jsou vzhledem ke svému věku nebo z jiných důvodů v péči nebo výchově jiné osoby. Poškozeným (předmětem útoku) může být nejen dítě, ale i osoba zletilá, která je pro nemoc, stáří, invaliditu nebo mentální retardaci apod. odkázána na péči jiných osob. Pojmy péče a výchova lze vyložit nejen jako péče a výchova rodičů vůči nezletilým dětem, ale rovněž jako jakákoli jiná péče a výchova, ať už je jejím důvodem trvalý či přechodný vztah a bez ohledu na to, čím byl tento vztah založen.⁵⁸

Jak již bylo uvedeno výše, pojem týrání vymezuje judikatura a za týrání je označováno zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti, krutosti, bezcitnosti, bezohlednosti, bolestivosti, a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. K naplnění skutkové podstaty § 215 tr. zákona může dojít i opomenutím výživy, ke které byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba se vzhledem ke svému věku nebyla schopna sama o sebe starat, např. zanedbáním osobní hygieny dítěte, neposkytováním přiměřené stravy apod. Nemusí vzniknout následky na zdraví, musí však jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří.⁵⁹

Pachatelem může být jen ten, kdo vykonává ve vztahu k týrané osobě výchovu nebo péči, tedy např. rodiče, učitelé, vychovatelé, ošetřovatelky atd. Po subjektivní stránce je třeba úmyslu.

Pro domácí násilí páchané na dětech vždy platila vysoká míra latence této trestné činnosti, přičemž příčinou je snaha pachatele, ale často i celé jeho rodiny (včetně poškozených, kteří navíc často nevědí, že chování rodinného příslušníka vůči nim není v normě, anebo jejich sdělovací schopnosti jsou s ohledem na věk nedostatečné) utajit toto jednání před veřejností. Projevuje se však i nezájem a lhostejnost okolí. Trestní stíhání je bohužel většinou zahájeno až poté, kdy dojde k vážnému následku, zejména ve formě ublížení na zdraví. Včasné neodhalení soustavného týrání dítěte v rodině vede v extrémních případech i ke smrti dítěte.⁶⁰

Pokud je v rodině, kde se odehrává domácí násilí, přítomno dítě, jde o tzv. psychické týrání tohoto dítěte. Delší dobu byly vedeny diskuse, zda je dítě-svěděk domácího násilí obětí nepřímou, či přímou. V současné době převážil názor, že takové dítě je přímou obětí domácího násilí a jde o jeho psychické týrání. Násilníka je tedy možné také postihnout za trestný čin týrání svěřené osoby podle § 215 tr. zákona

⁵⁸ Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon komentář - díl II, 6. vydání. Praha, C.H.Beck, 2004, str. 1268

⁵⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění trestní zákon (PSP, tisk 298/0)

⁶⁰ Zezulová J.: Trestněprávní a civilněprávní aspekty domácího násilí. Státní zastupitelství č. 4/2005, Lexik Nexis, str. 8

U tohoto trestného činu ukládá trestní právo oznamovací povinnost tomu, kdo se o týrání dozví (na rozdíl od trestného činu podle § 125a). Jinak se osoba věci znalá vystavuje sama nebezpečí trestního stíhání pro nepřekažení či neoznámení trestného činu.⁶¹

Nový trestní zákoník – týrání svěřené osoby (§ 198). Základní skutková podstata zůstává bez podstatnějších změn, došlo však ke zpřísnění možnosti uložit trest odnětí svobody, a to na jeden rok až pět let. Nově jsou upraveny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, odst. 3 je zcela nový a umožňuje uložit trest odnětí svobody od pěti do dvanácti let v případě, že jednáním uvedeným v odst. 1 pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt.

Zanedbání povinné výživy (§213 tr. zákona)

- 1) *Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*
- 2) *Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- 3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.*

Trestný čin neplacení výživného je jedním z nejčtenějších trestných činů páchaných v ČR. Např. v roce 2007 bylo za tento čin odsouzeno 7 120 pachatelů, v roce 2006 obdobný počet, 7 174 pachatelů.⁶²

Povinnost zajišťovat výživu rodiny vyplývá ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, povinnost tedy nemusí být určena soudem. Povinnost vyživovat nebo zaopatřovat spočívá nejen v poskytování peněžitého plnění (tzv. alimenty), ale i v povinnosti poskytovat oprávněnému stravu, ošacení, bydlení, pečovat o jeho zdraví, čistotu, vykonávat nad ním dohled a popř. zaopatřovat další prostředky potřebné pro všestranný rozvoj.

Neplnění zákonné vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se takové povinnosti by podle judikatury mělo být soustavné a trvat delší dobu. Zpravidla by se mělo jednat o dobu šesti měsíců, i když není vyloučeno, že v závislosti na okolnostech případu budou znaky tohoto trestného činu naplněny i při době kratší, která by se však době šesti měsíců měla blížit (R 49/1992 Sb.)⁶³ Trestný čin zanedbání povinné výživy je tedy

⁶¹ Voňková J., Spoustová I.: Vaše právo! první právní příručka ženám, obětem domácího násilí, 5. vydání. Praha, profem, 2007, str. 21

⁶² údaje viz. ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti (www.portal.justice.cz)

⁶³ Jelínek J.: Trestní právo hmotné, 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, str. 615

trestným činem trvajícím.

V praxi jsem se setkala s jednáním, kdy si rozvedený manžel dával dobrý pozor, aby při neplacení výživného na svou dceru nepřekročil dobu šesti měsíců. Svou bývalou ženu pak deptá tím, že na něj nemůže, protože neplacení výživného je posuzováno jako trestné teprve pokud neplatí šest měsíců a déle. Judikatura však jasně říká, že doba neplacení výživného může být i kratší. Každý případ by se měl posuzovat individuálně, podle toho, jaký má neplacení dopad na oprávněnou osobu. Bohužel ženy, které se obrátí na policii s tím, že by chtěly podat trestní oznámení, jelikož jim jejich bývalý manžel neplatí výživné, bývají odmítnuty, pokud manžel neplatí méně než šest měsíců. „Policie často a priori odmítá přijmout trestní oznámení na podezření z trestného činu podle § 213 tr. zákona, protože judikaturu ohledně délky trvajících soustavného jednání po dobu alespoň šesti měsíců bere jako dogma.“⁶⁴

V případech domácího násilí jde velmi často nejen o neplnění vyživovací povinnosti k dětem, ale také k (bývalé) manželce. Ekonomická situace těchto rodin je pak o to tragičtější, že rodina nedosáhne ani na sociální dávky, neboť vyživovací povinnost (byť neplněná) má před nárokem na sociální dávky přednost.

Hlavním účelem a smyslem postihu pachatele pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zákona je přimět povinnou osobu, aby plnila svou zákonnou povinnost vyživovat a zaopatřovat jiného. K tomu směřuje i zvláštní ustanovení § 214 o účinné lítosti. *Trestnost zanedbání povinné výživy (§ 213) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.*

Nový trestní zákoník – zanedbání povinné výživy (§ 196). Právní úprava je v podstatě shodná se současnou, u všech skutkových podstat dochází ke zpřísnění trestu odnětí svobody. Dochází k rozšíření kvalifikované skutkové podstaty v případě § 190 odst. 3 tr. zákona (na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán). Zákon přímo stanovuje dobu vyhýbání se vyživovací či zaopatřovací povinnosti po dobu čtyř měsíců. Zkrácení této doby, která byla dosud vymezena jen judikaturou, lze hodnotit velice pozitivně.

Ohrožování výchovy mládeže (§ 217 tr. zákona)

- 1) *Kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že*
  - a) *svádí ji k zahálčivému nebo nemravnému životu*

---

⁶⁴ Pech L.: Vězení za neplacení výživného? Právní rádce 2/2007, str. 65

- b) umožní ji vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo
- c) závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o osobu mladší než osmnáct let,
- bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- 2) Kdo umožní, byť i z nedbalosti, osobě mladší než osmnáct let hru na hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti
- 3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,
- a) spáchal-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky,
- b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu,
- c) spáchal-li takový čin opětovně, nebo
- d) získal-li takovým činem značný prospěch.

Chráněným zájmem je zde řádný tělesný, rozumový, mravní a citový vývoj dítěte a zájem na jeho výchově.

Znak trestného činu podle § 217 „vydání nebezpečí zpustnutí“ je naplněn, osvojuje-li si osoba mladší 18 let v důsledku jednání pachatele škodlivé návyky, povahové rysy, případně jiné sklony a zájmy, které zpravidla vedou k morálnímu úpadku jednotlivce a k neschopnosti usměrňovat způsob jeho života v souladu s obecnými pravidly morálky a zájmy společnosti.⁶⁵

Podle dostupných výzkumů žijí v rodinách, kde se odehrává domácí násilí až v 80 % děti. Příímými svědky násilí jsou děti až v 57 % případů. Děti vyrůstající v prostředí ponižování a agrese si odnášejí do života asociální modely chování. Jsou tedy vydávány nebezpečí zpustnutí, protože si osvojují škodlivé návyky a sklony.

Nový trestní zákoník – ohrožování výchovy dítěte (§ 201). Současný zákon používá termín „mládež, nový zákon termín „dítě“, avšak u obou jde o osobu mladší 18 let. Ke zpřísnění trestů nedochází.

4. 2. 2 Trestné činy proti životu a zdraví

Vražda (§219 tr. zákona)

- 1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.
- 2) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

---

⁶⁵ Jelínek J. a kol.: Trestní zákon a trestní řád, 23. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2005, str. 236

- a) na dvou nebo více osobách,
- b) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,
- c) opětovně,
- d) na těhotné ženě,
- e) na osobě mladší než patnáct let,
- f) na veřejném činiteli při výkonu nebo pro výkon jeho pravomoci,
- g) na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, nebo
- h) v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, anebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.

Ve výčtu trestných činů souvisejících s domácím násilím figuruje tento trestný čin proto, že v některých případech může být tragickým završením spirály domácího násilí. Vraždy mezi současnými či minulými manžely (partnery) se nazývají tzv. uxorcidia a domácí násilí jimi často kulminuje.⁶⁶

Trestný čin vraždy se od trestných činů ublížení na zdraví s následkem smrti liší pouze formou zavinění. U trestného činu vraždy je po subjektivní stránce třeba úmyslu. „Důležité je, že úmysl, byť nepřímý, se musí vztahovat ke způsobení následku předpokládaného zákonem – usmrcení. Nestačí, že pachatel úmyslně útočí na tělesnou integritu jiného a v důsledku jeho jednání dojde ke smrti.“⁶⁷

Kromě případů, kdy dlouhodobé domácí násilí vyvrcholí vraždou oběti, existuje druhá strana mince, tedy vražda tyrana, která je důsledkem neúnosné situace. Zpravidla se tak stane poté, co déletrvajícím násilím ze strany partnera dosáhne takové intenzity, že se oběť začne důvodně obávat o svůj život, případně kdy bude hrozit bezprostřední útok na její děti. V takových případech může přicházet v úvahu posouzení jednání z hlediska nutné obrany (dle §13 tr. zákona). Pokud by jednání oběti domácího násilí nebylo posouzeno jako nutná obrana a oběť domácího násilí by byla odsouzena za trestný čin vraždy, mohlo by být využito ustanovení § 40 odst. 1 tr. zákona o mimořádném snížení trestu odnětí . V takových případech bude hrát důležitou roli tzv. syndrom týrané ženy ve znaleckých posudcích z oboru psychiatrie a psychologie.

Kazuistika 1

Pokus trestného činu vraždy, kterým vyvrcholilo domácí násilí, řešil Krajský soud v Praze. P. J. byla shledána vinnou tím, že „od přesně nezjištěné doby roku 2003

⁶⁶ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2004, str. 57

⁶⁷ Jelínek J.: Trestní právo hmotné, 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, str. 635

až do 25. 7. 2004 ve svém bydlišti v Ú. a na dalších místech, bez povolení držela a přechovávala střelou zbraň, pistoli belgické výroby zn. FN, ráže 7,65 mm, výrobní číslo..., kterou po smrti svého otce našla mezi jeho věcmi a ponechala si ji, a následně v důsledku dlouhodobých neshod se svým manželem J. J., když s ním byla na dovolené a spali u lesa v blízkosti obce Buš, okres Praha-západ, dne 25. 7. 2004 v noci kolem 00:30 hodin v úmyslu manžela usmrtit, přistoupila ke spícímu J. J., který ležel na levém boku na zemi u auta a z bezprostřední blízkosti vystřelila z uvedené pistole na horní část jeho těla, výstřelem byl J. J. zasažen zepředu do krku a třela uvízla v jeho rameni a jen náhodou nezasáhla důležité cévy na krku a způsobila poranění přední části průdušnice s rozdrčením prstence průdušnice s komplikovaným průnikem vzduchu do mezihrudí, pneumotoraxem vpravo a podkožním emfyzémem krku v nadklíčkových oblastech, šlo o vážnou poruchu zdraví, která ve svých důsledcích ohrožovala J. J. na životě a včasná a úspěšná léčba, včetně operace, odvrátila život ohrožující komplikace a tak J. J. na uvedená poranění nezemřel., Tímto jednáním se dopustila jednak pokusu trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1 k § 219 odst. 1 tr. zákona a jednak trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 185 odst. 1 tr. zákona.

Manželství P. J. a J. J. trvalo 9 let, manžel vždy více pil, poslední 4 roky však docházelo, zejména pod vlivem alkoholu k agresivnímu chování vůči manželce i vůči dětem. P. J. vypověděla, že ji manžel bil, vyhrožoval jí smrtí, napadl dokonce i jejího otce. Vše se dělo i před dětmi. Ponižoval ji a nedával na domácnost žádné peníze. Manžel měl milenkou, se kterou měl rovněž dítě, jen o pár týdnů mladší, než syna s P. J. Často k této ženě odcházel i na několik dní, manželku zanechal doma bez finančních prostředků a museli jí vypomáhat sousedé a kamarádky. Poté, co ji manžel znovu surově zbil, si na ochranu vzala k sobě zbraň, kterou našla ve věcech po svém zemřelém otci. Po tomto surovém zbití skončila P. J. se sádrou na obou horních končetinách. J. P. vypověděla, že násilí trvalo někdy i 3-4 hodiny, kdy ji manžel napadal pěstmi do hlavy, břicha, zad, rval jí vlasy a lámal přes křeslo. Vždy toho na chvíli nechal, šel se napít či zakouřit a pak se vše opakovalo. Křičel na ni, že „je jenom ženská a že ji nebude poslouchat“. Násilí byl často přítomen starší syn, který měl psychické problémy a docházel k psychologovi. Starší syn musel nejednou volat na pomoc sousedy, např. když J. J. mlátil hlavou své ženy o parapet i přes to, že držela v náručí dvouměsíční dítě. Jednou ji napadl i když byla těhotná (rizikové těhotenství). P. J. byla krátce po narození druhého syna hospitalizována v krizovém centru Riaps, neboť se psychicky zhroutila. Ve společné firmě hospodařil J. J. tak, že nadělal půl milionové dluhy, které platila P. J. (prodala byt po matce).

Na společné dovolené se jeden den rozhodli přespat v lese, částečně v autě. P. J. nemohla usnout, šla si zakouřit a pro prášek na spaní. V kabelce uviděla pistolí, kterou si brala s sebou na ochranu. Něco se v ní hnulo, vzpomněla si, co všechno jí manžel udělal a chtěla, aby prožil stejnou bolest, jakou způsobil jí. Vypověděla, že ho snad chtěla pistolí praštit a probrala se, až když uslyšela zvuk výstřelu. Manžel se probudil a nevěděl co se stalo, špatně se mu dýchalo a chrčel. P. J. odhodila pistolí a zavolala záchranku. Když RZS přijela, neřekla jim co se stalo, bála se.

Manžel pře soudem využil svého práva a odmítl vypovídat, v přípravném řízení však události onoho dne popisoval téměř shodně jako P. J. Uložili se ke spánku a pak ho vzbudila bolest v krku a v rameni, nevěděl co se děje, myslel si, že byl zasažen elektrickým proudem. Teprve přivolaný lékař mu sdělil, že byl postřelen. Ohledně násilí na své ženě uvedl, že ji napadl pouze jednou, a to tak, že ji zkroutil ruce a udeřil ji otevřenou dlaní do ramene, možná jí dal i facku. Uvedl, že je možné, že „do sebe občas strčili“.

Vyslechnutí svědci potvrdili domácí násilí ze strany J. J., bití, modřiny, nevěru. Podle jedné svědkyně J. J. obviňoval ženu, že se nestihl rozloučit s matkou, když umírala, protože P. J. potřebovala někam odvézt. Za to se jí chtěl pomstít. Další svědkyně uvedla, že J. J. zůstával někdy ležet opilý na silnici a kamarádky ho pomáhaly obžalované dostat domů. Kamarádky také volaly linku bezpečí a pomáhaly s domácností, když byla P. J. v Riapsu. Také jí dávaly peníze a různé věci, např. plínky pro syna.

Znalci z oboru psychologie a psychiatrie uvedli, že psychické a fyzické násilí vedlo u P. J. k neurastickým symptomům, shledali vývoj deprese. Ze vztahu neodešla z obav o rodinu, z obav, že neuživí děti. Její jednání vůči J. J., za které stála před soudem, bylo zkratkovité, v afektu, hádka s manželem mohla být startovacím momentem. V době spáchání činu trpěla axiálně depresivním syndromem, který se vyvine na podkladě chronické stresové situace. To ovlivnilo její ovládací a rozpoznávací schopnosti. Rozpoznávací schopnosti byly narušeny jen částečně, ovládací podstatně.

Při rozhodování o výši trestu vzal soud v úvahu řadu polehčujících okolností uvedených v § 33 tr. zákona (P. J. čin sama oznámila, snažila se zajistit lékařskou pomoc, upřímně činu litovala), ale i výslovně v tomto ustanovení neuvedených, jako např. to, že dlouhodobě trpěla násilným jednáním manžela. Tyto polehčující okolnosti významně snižují stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a vedly soud k použití § 40 odst. 1 tr. zákona, s tím, že účelu trestu lze dosáhnout i mírnějším trestem (za pokus

vraždy podle § 8 odst. 1 k § 219 odst. 1 tr. zákona hrozí trest odnětí svobody na 10-12 let). P. J. byl uložen trest odnětí svobody na 3 roky (za dodržení podmínky uvedené v § 40 odst. 4 tr. zákona) a jelikož znalci zhodnotili resocializaci jako velmi příznivou, byl trest odložen na zkušební dobu v trvání 5 roků, a to za současného vyslovení dohledu. Státní zástupkyně podala proti rozsudku odvolání, Vrchní soud v Praze pak rozsudek Krajského soudu v Praze částečně zrušil, a to ve výroku o trestu, a odsoudil P. J. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 5 roků. Prezident republiky nakonec trest podle čl. 62 písm. g) Ústavy zmírnil na původní trest v trvání 3 let s podmíněným odkladem na 5 let za současného vyslovení dohledu.

P. J. se s násilným manželem rozvedla, začala studovat, aby si dodělala maturitu a po čase se znovu vdala. S bývalým mužem nejsou ona ani její děti v kontaktu, výživné neplatí.

Pokud by se tento případ stal po 1. 1. 2010, přicházelo by v úvahu posouzení činu jako pokus „zabít“ podle § 141 nového tr. zákona s tím, že jednání předcházelo zavržením hodné chování poškozeného, tedy násilí na P. J. a špatné chování k dětem.

Kazuistika 2

Jako další uvádím odlišný případ, kdy domácí násilí dospělo až k vraždě manželky, a to i přes vykázaní násilného manžela ze společného obydlí a následné uznání vinným trestným činem týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1 tr. zákona. Otázkou však je, jestli v tomto konkrétním případě opravdu o domácí násilí šlo a vykázaní a následné odsouzení podle § 215a tr. zákona bylo na místě. Většinou dochází ze strany orgánů činných v trestním řízení spíše k bagatelizaci domácího násilí a díky tomu pak k neodčinitelným následkům na životě a zdraví (vražda, těžká újma na zdraví atd.). V uvedeném případě Policie, státní zástupce i soudce využili nových možností řešení případů domácího násilí, tedy vykázaní ze společné domácnosti a odsouzení za trestný čin podle § 215a tr. zákona. Otázkou však zůstává, zda byli dostatečně informováni a proškoleni o specifikách domácího násilí a zda situaci správně vyhodnotili.

Koncem května 2007 bylo na Policii ČR nahlášeno domácí násilí ze strany manžela na Terezii Ch. V záznamu Policie o incidentu se znaky domácího násilí a následném trestním oznámení Terezie Ch. uvedla, že s manželem Radkem Ch. žijí ve společné domácnosti od února 1998, jako manželé pak od dubna 2003. K prvnímu incidentu mezi nimi došlo již v roce 2000, kdy byla poprvé těhotná. Od té chvíle se to opakovalo zhruba dvakrát do roka. Nikdy ji však nemlátil ani nekopal. V rámci

konfliktu ji chytil za hlavu nebo pod krkem a někam odhodil. Lékaře nikdy vyhledat nemusela, praktická lékařka jí však předepsala antidepresiva. Poté, co manželovi oznámila, že se chce nechat rozvést, došlo k hádce a incidentu, který pak její vedoucí a zároveň milenec Miloš S. oznámil na Policii. Došlo k vykázání Radka Ch. ze společného obydlí a přilehlého pozemku a zahájení trestního stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1 tr. zákona. Policie ČR poslala opis písemného rozhodnutí o vykázání intervenčnímu centru a orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Terezie Ch. využila možnosti konzultace v intervenčním centru a podala návrh na vydání předběžného opatření spočívající v prodloužení doby vykázání manžela z bydlíště. S pomocí intervenčního centra byly rovněž sepsány a podány návrhy na rozvod manželství a na úpravu výchovy a výživy nezletilých dětí.

Ve věci šetření trestného činu podle § 215a odst. 1 tr. zákona bylo vyslechnuto několik svědků, z nichž pouze jedna svědkyně vypověděla, že když byla u manželů na návštěvě, viděla, resp. slyšela hádku, jelikož manžel žárlil. Fyzické násilí sama neviděla a ani Terezie Ch. se jí o něm nezmínila. Nejlepší kamarádka a milenec vypověděli, že o problémech vědí jen zprostředkovaně, a to právě od Terezie Ch. To potvrdila i její matka. V podání vysvětlení Kateřiny P. se uvádí, že jí Terezie Ch. telefonovala a žádala, aby u soudu dosvědčila, že s Radkem Ch. chodila a že ji také bil. Ona to odmítla, včetně toho, že by s Radkem Ch. někdy chodila. Do spisového materiálu policisté zajistili i lékařskou zprávu od oznamovatelčiny ošetřující lékařky. V ní je uvedeno, že nikdy nebyla ošetřena pro zranění jinou osobou. Terezie Ch. uvedla problémy s manželem a domluvu na rozvodu, byly jí předepsány antidepresiva. Manžel Terezie Ch. nebyl nikdy projednáván za žádný přestupek ani trestný čin. Manžel ve své výpovědi uvedl, že problémy s manželkou začaly v únoru 2007, kdy začal mít podezření na nevěru. Na možnou nevěru ho dokonce upozornil i tchán. Při opakovaných hádkách padlo, že by bylo nejlepší se rozvést. Nebyli ale schopní se dohodnout na péči o děti a rozdělení majetku, resp. bydlení.

Výsledky zkráceného přípravného řízení byly předány okresnímu státnímu zastupitelství, které zpracovalo návrh na potrestání. 13. 6. 2007 vydal samosoudce Okresního soudu v Náchodě trestní příkaz, kterým uznal Radka Ch. vinným z trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1 tr. zákona a odsoudil ho k trestu odnětí svobody v trvání 8 měsíců, přičemž byl výkon tohoto trestu odložen na zkušební dobu 2 let. Podle výpovědi Radka Ch. po převzetí trestního příkazu o věci stále přemýšlel a napadlo ho o tom s manželkou promluvit.

Počkal na ní u domu ráno, když šla odevít branku slepicím. Zeptal se jí, proč to udělal, ona se však otočila odmítla se s ním bavit. Radek Ch. měl v ruce kromě mobilu a klíčů, které neměl kam dát, jelikož neměl kapsu, také zavírací nůž. Když se manželka otočila, doběhl ji, ona začala něco křičet. Otevřel nůž a bodnul do ní. Bodal do ní několikrát, když stála i když už ležela, prořízl jí hrdlo...

Ze znaleckých posudků vyplynulo, že u Radka Ch. nebyla zjištěna žádná choroba ani porucha, v době spáchání činu byl schopen rozpoznat společenskou nebezpečnost činu pro společnost. Jeho jednání bylo podmíněno dlouhodobými negativními emocemi vůči manželce, přičemž v době činu došlo k uvolnění fyziologického, prostého zlobného afektu. Psycholog zhodnotil Radka Ch. jako dosti emočně závislého na dominantnější partnerce, má smysl pro tradiční formu a styl, což se projevuje ve vztahu k rodině, kde usiluje o klasické rozdělení rolí muže a ženy. Soužití s manželkou nebylo zřejmě idylické, tenze narůstala a v něm se hromadily dlouhodobé a neřešené frustrace. Díky zvýšené potřebě obrany JÁ lze motivaci vnímat jako silnou potřebu přesvědčit manželku o jeho pravdě: jeho reakce byla zjevně nezvládnutou agresí, městnanou po dlouhou dobu, kdy se cítil nespravedlivě odehnán od toho, co cílevědomě budoval a co mu mělo být odejmuto a zničeno rozvodem a rozpadem rodinných vztahů. Psycholog i psychiatr hodnotili prognózu resocializace příznivě.

Radek Ch. byl rozsudkem Krajského soud v Hradci Králové uznán vinným ze spáchání trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 tr. zákona a byl mu uložen trest v trvání 10 roků ve věznici s ostrahou. Odvolací soud rozsudek potvrdil.

Výpovědi a fakta zjištěná v rámci vyšetřování vraždy dávají jistou pochybnost, zda v rodině existovalo takové psychické násilí, které by bylo nad rámec ještě přijatelného chování v rámci běžné rodiny. Nabízí se otázka, zda se po ochladnutí citových vztahů mezi manželi a po té, co si Terezie Ch. našla o mnoho let staršího milence, nesnažila Terezie Ch. donutit hrozbou trestního postihu manžela k rozvodu, jež odmítal. K případům domácího násilí, zvláště psychického, které není tolik zjevné, je nutno přistupovat odpovědně a vysoce profesionálně. S ohledem na závažnost vydání rozhodnutí o vykázání násilníka musí takové rozhodnutí vydat zkušený a proškolený policista. Uvedený případ také přináší pochybnost, zda má být veškerá pomoc směřována a nabízena pouze ohrožené osobě.⁶⁸

---

⁶⁸ Oráček Z.: Domácí násilí-případ k zamyšlení. Kriminalistická sborník č. 3/2008, Kriminalistický ústav, str. 22-29

Nový tr. zákoník v případě **vraždy (§ 140)** zvyšuje trestní sazbu na deset až osmnáct let. Pokud pachatel jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let. Předchozí uvážení vyjadřuje ve vztahu k rozmyslu vyšší míru úmyslného způsobeného následku, neboť „předchozí uvážení“ prokazuje předchozí uvážení okolností usmrcení jiného – tedy stupeň plánovitosti. Oproti odst. 1 pachatel nejedná v afektu. V odst. 3 jsou stanoveny některé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby shodně jako v případě § 219 současného tr. zákona a nově také pokud je trestný čin spáchán na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti a na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona. Za trestný čin spáchaný podle § 140 odst. 3 lze uložit trest odnětí svobody na dvacet let nebo výjimečný trest.⁶⁹

Nový trestní zákoník - Zabití (§ 141)

- 1) *Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až osm let.*
- 2) *Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
  - a) *na dvou nebo více osobách,*
  - b) *na těhotné ženě, nebo*
  - c) *na dítěti mladším čtrnácti let.*

Tato nově zavedená privilegovaná skutková podstata bude postihovat nižším trestem případy, při nichž pachatel jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání pachatele. Taková úprava je poměrně častá v zahraničních úpravách (např. ve Švýcarsku, Polsku), aby byly od vraždy odlišeny případy typově společensky méně škodlivé (méně závažné). Dosavadní základní skutková podstata trestného činu vraždy podle § 219 není s to postihnout rozdíly mezi úmyslným usmrcením, k němuž došlo na základě tzv. viktimologického zavinění, kdy poškozený sám svým zavrženíhodným jednáním vytváří kriminogenní situaci, ale není s to vystihnout ani mnohdy zásadní rozdíly ve skutkových okolnostech co do plánovitosti vraždy či naopak spontánnosti útoku.⁷⁰

---

⁶⁹ Trestní zákoník s komentářem, Poradce 9/2009, str. 93

⁷⁰ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku, dostupná na www.justice.cz

Ublížení na zdraví – úmyslné ublížení na zdraví (§ 221 tr. zákona)

- 1) *Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- 2) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi pro výkon jejich povinnosti,*
  - b) *spáchá-li takový čin na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, nebo*
  - c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*
- 3) *Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

Pojem ublížení na zdraví není v tr. zákoně definován. Judikatura vymezuje ublížení na zdraví jako stav (onemocnění, poranění) který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechává trvalé následky. (R II/1965)

Jedním z důležitých kritérií při posuzování ublížení na zdraví je pracovní neschopnost. Soudní praxe přitom vychází z toho, že znesnadnění obvyklého způsobu života, popř. pracovní neschopnost musí trvat nejméně sedm dní. Podle stanoviska Nejvyššího soudu citovaného výše je sice pracovní neschopnost, která je ublížením na zdraví způsobena, kritériem důležitým, nikoli však jediným ani rozhodujícím. Minimální dobu, po kterou musí porucha zdraví trvat, aby ji již bylo možné považovat za ublížení na zdraví ve smyslu § 221 odst. 1 tr. zákona, nelze podle Nejvyššího soudu stanovit. Za předpokladu, že ze všech ostatních hledisek jde o výraznou poruchu zdraví, lze za újmu na zdraví považovat i takovou poruchu, která netrvala obvykle požadovanou minimální dobu 7 dnů (R 16/1968). Délka pracovní neschopnosti nemusí vždy reflektovat závažnost a intenzitu způsobené poruchy zdraví. Musí však jít o takovou poruchu zdraví, která znesnadňuje postiženému obvyklý způsob denního života nebo výkon obvyklé činnosti nikoli jen po krátkou či přechodnou dobu.

Pokud by šlo o méně závažnou poruchu zdraví, bylo by možné jednání pachatele kvalifikovat pouze jako přešůpek proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Pokud by byla činem podle § 221 odst. 1 tr. zákona způsobena těžká újma na zdraví, popřípadě smrt, jde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Půjde o nedbalostní následek, útok nesměřuje ke způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti

(pak by se jednalo o trestný čin podle § 222, resp. § 219 tr. zákona). Subjektivní stránka spočívá v úmyslu způsobit ublížení na zdraví.

Do přijetí skutkové podstaty týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a) byly případy domácího násilí, kde bylo použito fyzické násilí, posuzovány zpravidla podle § 221 tr. zákona ublížení na zdraví, přičemž pojem zdraví byl chápán výlučně ve smyslu zdraví fyzického. Byly tak postihovány jen netvrdí formy domácího násilí, kde byl zásahy do tělesné integrity oběti zcela evidentní.⁷¹

Nový trestní zákoník – ublížení na zdraví (§ 146). Kdo jinému ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šesti měsíců až tři léta. Oproti úpravě ve stávajícím tr. zákoníku je dochází ke zpřísnění postihu pachatele takového trestného činu a v odst. 2 dochází k rozšíření okruhu subjektů a okolností, které odůvodňují použití vyšší trestní sazby (nově např. je-li trestný čin spáchán na těhotné ženě, dítěti mladším 14 let, na zdravotnickém pracovníkovi). Na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 těžkou újmu na zdraví, pokud způsobí smrt, bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.

Ublížení na zdraví – úmyslná těžká újma na zdraví (§ 222 tr. zákona)

- 1) *Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*
- 2) *Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi pro výkon jejich povinnosti, nebo*
  - b) *spáchá-li takový čin na jiném pro jeho politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rasu, vyznání nebo proto, že je bez vyznání.*
- 3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.*

Jde o jednání, které vede k mimořádně vystupňované nebo prodlužované tělesné nebo duševní bolesti, která je hranicí snesitelnosti, byť trvá jen kratší dobu, nebo sice bolesti snesitelné, ale déle trvající.⁷²

Těžkou újmou na zdraví rozumí tr. zákon vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, kdy za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení

⁷¹ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 18

⁷² Voňková J., Spoustová I.: Vaše právo! první právní příručka ženám, obětem domácího násilí, 5. vydání. Praha, profem, 2007, str. 20

funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyždění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající poruchu zdraví (§ 89 odst. 7 tr. zákona). Za delší dobu trvající poruchu zdraví se považuje vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění, které omezují způsob života poškozeného nejméně po dobu 6 týdnů. Může jít i o déletrvající duševní poruchu.

K naplnění skutkové podstaty je důležité, aby úmysl pachatele směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví. Pokud by tímto činem byla způsobena smrt, jde o nedbalostní následek a o okolnost podmiňující vyšší trestní sazbu.

Nový trestní zákoník – za těžké ublížení na zdraví (§ 145) lze uložit trest odnětí svobody na tři léta až deset let. V odst. 2 jsou vyjmenovány okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, nově např. úmyslné způsobení těžké újmy na zdraví na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladším 14 let, ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky, na zdravotnickém pracovníkovi či opětovně. V takovém případě lze uložit trest odnětí svobody na pět až dvanáct let. Pokud bude takovým činem způsobena smrt, lze uložit trest odnětí svobody na osm až patnáct let.

4. 2. 3 Trestné činy hrubě narušující občanské soužití

Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci – tzv. vzbuzení důvodné obavy (§ 197a tr. zákona)

- 1) *Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újrou na zdraví nebo jinou těžkou újrou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.*
- 2) *Odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti.*

O vyhrožování jinou těžkou újrou může jít např. v případě vyhrožování způsobením škody velkého rozsahu nebo na věci vysoké umělecké hodnoty, ke které má navíc poškozený citový vztah nebo vyhrožování usmrcením nebo těžkou újrou na zdraví osobě poškozenému blízké (např. rodičům) apod.

Důvodnou obavou se rozumí vyšší stupeň tísnivého pocitu zla, kterým je vyhrožováno. Je tedy nutné, aby výhrůžka byla objektivně způsobilá vyvolat u poškozeného důvodnou obavu z jejího uskutečnění. Zda je vyhrožování způsobilé vzbudit v jiném důvodnou obavu je třeba posuzovat se zřetelem ke konkrétním okolnostem případu, zejména k povaze výhrůžky, k fyzickým vlastnostem pachatele ve srovnání s vlastnostmi osoby, které je vyhrožováno, k jejich vzájemnému vztahu apod.

Nevyžaduje se ani, aby pachatel myslel své výhrůžky vážně. Při výhrůžce zabitím bude záležet na povaze pachatele a na tom, jak se při výhrůžce choval, co měl v ruce apod. (R 38/1971). Pokud je vyhrožování doprovázeno chováním, které ilustruje odhodlání pachatele výhrůžky splnit, lze dovodit, že vyhrožování je způsobilé vzbudit důvodnou obavu. Není třeba, aby ten, komu je vyhrožováno, byl fyzicky přítomen. Stačí, když je výhrůžka adresována poškozenému takovým způsobem, že si je pachatel vědom toho, že se o výhrůžce poškozený dozví (např. telefonicky, dopisem atd.).

Výhrůžky brutálním násilím nebo fyzickou likvidací jsou pro domácí jednání typické. Může se stát, že výhrůžky přejdou do stádia praktické realizace. Pokud již několikrát násilník svou oběť zbil, zajisté u ní výhrůžka dalšího intenzivního násilí nebo fyzické likvidace důvodnou obavu vzbudí. Oběť ví, čeho je agresor schopen. Přestože se jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty § 197a tr. zákona i nebezpečnost pro společnost děje v rodinách s výskytem násilí často, odsouzení pachatele je zpravidla nereálné. Pachatelovo jednání je velice obtížné prokázat, neboť k němu většinou dochází beze svědků. I když o jeho chování existuje důkaz např. v podobě dopisu či textové zprávy, oběť trestní oznámení nepodává, neboť odsouzení je v těchto případech velice nejisté.

Kazuistika: Pro skutek kvalifikovaný jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a odst. 1 tr. zákona bylo zahájeno trestní stíhání proti obviněnému L. M. pro skutky spočívající v tom, že:

- v době od 23:00 hod. do 24:00 hod. dne 12. 11. 2003 v místě svého bydliště nejprve slovně napadl svou manželku, na kterou křičel, že ji zabije, přičemž proti ní držel skleněný střepek, který mu jeho otec vyrazil z ruky a tak zabránil dalšímu útoku, poté dohonil svou manželku ve dveřích obývacího pokoje, opět na ni křičel, že ji zabije, přičemž proti ní nad její hlavou mával mačetou, kterou mu jeho otec vytrhl z ruky
- v době od 22:00 hod. dne 17. 11. 2003 do 1.15 hod. dne 18. 11. 2003 tamtéž vyhrožoval svojí manželce, že zapálí dům i auto, začal kolem domu rozdělávat oheň, který za ním jeho otec uhasil, přitom manželku slovně urážel, vyhazoval jí věci z bytu a křičel, že ji zabije, kopl jí do břicha, zezadu ji chytil kolem krku, avšak jí se podařilo vysmeknout a zavolat policii
- v době kolem 23:00 hodin dne 6. 12. 2003 v bytě mimo své bydliště, poté co požil alkoholické nápoje, fyzicky napadl svoji manželku, a to tím způsobem, že ji držel za vlasy a hodil ji na kuchyňský stůl⁷³

---

⁷³ Crha L.: Domácí násilí a vynucené zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním podle § 163a odst. 1 písm. d) tr. řádu. Státní zastupitelství č. 12/2004, Lexik Nexis, str. 4

Nový trestní zákoník - nebezpečné vyhrožování (§ 353). Dochází k rozšíření okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, kdy jsou postiženy případy, kdy jednání popsané v odst. 1 spáchá pachatel se zbraní, na dítěti nebo těhotné ženě, jako člen organizované skupiny nebo na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání apod.

4. 2. 4 Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti

Omezování osobní svobody (§ 231 tr. zákona)

- 1) *Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- 2) *Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu usnadnit jiný trestný čin.*
- 3) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny.*
- 4) *Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.*

Smyslem tohoto ustanovení je ochrana osobní svobody člověka ve smyslu jeho volného pohybu. Bránění v užívání osobní svobody je zásah, jímž se znemožňuje nebo omezuje volný pohyb člověka a zároveň se mu zabraňuje o svém pohybu svobodně rozhodovat. Zájem na důsledné ochraně této hodnoty je vyjádřen rovněž v Listině základních práv a svobod v čl. 8.

Skutková podstata tohoto trestného činu bude naplněna např. v případě uzavření v místnosti či budově, zamykáním oběti v bytě, v případě znemožnění pohybu svázáním atd. V některých závažnějších případech domácího násilí se lze s takovýmto jednáním setkat, pachatel si tímto způsobem zajišťuje přímou a absolutní kontrolu nad obětí.⁷⁴

Nový tr. zákoník – omezování osobní svobody (§ 171). Základní skutková podstata byla převzata z původní úpravy, trestní sazby rovněž zůstaly zachovány. K podstatnějším změnám došlo v odst. 3 a 4, kde je rozšířen okruh okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, jako např. způsobí-li pachatel takovým činem fyzické nebo psychické útrapy, což bude v případech domácího násilí zřejmě splněno.

---

⁷⁴ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 20

Zbavení osobní svobody (§ 232 tr. zákona)

- 1) *Kdo jiného zbaví osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody na tři až osm let.*
- 2) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst.1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.*

Zbavení osobní svobody znamená trvalé nebo alespoň dlouho trvající omezení osobní svobody, které se blíží uvěznění. Osvobození je při něm velmi ztíženo a je zvlášť obtížné. Zbavení osobní svobody musí být neoprávněné.

Nový tr.zákoník – zbavení osobní svobody (§ 170)

- 1) *Kdo jiného bez oprávnění uvězní nebo jiným způsobem zbaví osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*
- 2) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
  - b) *spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
  - c) *způsobí-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy,*
  - d) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo*
  - e) *spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*
- 3) *Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,*
  - a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt, nebo*
  - b) *spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.*
- 4) *Příprava je trestná.*

Dochází k podstatnému rozšíření okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, za hrozí trest odnětí svobody v trvání pět až dvanáct, resp. osm až patnáct let.

Vydírání (§ 235 tr. zákona)

- 1) *Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*
- 2) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*
  - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
  - b) *spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami,*
  - c) *spáchá-li takový čin se zbraní,*
  - d) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou škodu,*
  - e) *spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti*

s výkonem jejich povinnosti, nebo

f) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání.

3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt nebo škodu velkého rozsahu.*

Objektem tohoto trestného činu je svobodné rozhodování člověka. I když oběť neučiní to, co po ní násilník požaduje, je čin dokonán donucováním. Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůzka bezprostředního násilí, tak pohrůzka násilím, které má být vykonáno nikoli hned, ale teprve v bližší či vzdálenější budoucnosti. Pohrůzka násilí nemusí směřovat jen k oběti, může se týkat i např. osob blízkých či majetku. Za pohrůzku jiné těžké újmy nutno považovat takové jednání pachatele, které může vést k újmě např. na cti, dobré pověsti, v rodinném životě za situace, kdy se újma jako těžká újma jeví objektivně a kdy napadený ji také jako těžkou újmu pociťuje. Musí přitom jít o jednání neoprávněné. (R 27/1972)

Nový trestní zákon – vydírání (§ 175). Tento trestný čin byl převzat z původní úpravy, došlo však některým změnám, např. vedle trestu odnětí svobody je možné pachateli uložit také výslovně uvedený peněžitý trest. Došlo ke zpřísnění trestu odnětí svobody a zavedení nových okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

Útisk (§ 237 tr. zákona)

Kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jiného nutí zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opomenul nebo trpěl. Jde o méně intenzivní zásah do svobodného rozhodování než v případě vydírání. Tíseň je stav, byť přechodný, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti v rozhodování. Může se jednat o nepříznivé poměry osobní, majetkové, rodinné, pro něž se utiskovaná osoba ocitá v těžkostech a nesnázích.⁷⁵ Závislostí se rozumí stav, kdy se určitá osoba nemůže svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je v určitém směru odkázána na pachatele. Postačí faktický poměr závislosti, nemusí se jednat o závislost vyplývající z právního poměru, tudíž v závislém postavení je nejen např. dlužník vůči věřiteli, ale i osoba mladší 18 let vůči osobě, která ji vychovává. Postavení manželky vůči manželovi nelze považovat za stav závislosti (R 23/1080).

---

⁷⁵ Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon komentář - díl II, 6. vydání. Praha, C.H.Beck, 2004, str. 1392

Nový trestní zákoník – útisk (§ 177). Oproti předchozí úpravě dochází ke zpřísnění trestní sazby v prvním odstavci a k doplnění o kvalifikované skutkové podstaty, které však v souvislosti s domácím násilím zřejmě nepřípadají v úvahu.

Porušování domovní svobody (§ 238 tr. zákona)

- 1) *Kdo neoprávněně vnikne do domu nebo do bytu jiného nebo tam neoprávněně setrvá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.*
- 2) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, užije-li při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí.*
- 3) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, jestliže užije při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí a takový čin spáchá se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.*

Často dochází k situacím, kdy domácí násilí nekončí rozvodem či rozchodem partnerů. Násilník svou oběť nadále pronásleduje, snaží se vniknout do obydlí oběti a pokračovat ve svém násilném jednání. V těchto případech může dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 238 tr. zákona. Domovní svoboda, resp. nedotknutelnost obydlí je zaručena i Listinou základních práv a svobod (čl. 12).

V literatuře⁷⁶ se však lze setkat s názorem, že někdy zůstává neobjasněno, zda jde o byt jiného, pokud se činu dopustí bývalý manžel či druh užívatelky bytu. K tomuto je ještě třeba poznamenat, že souhlas oprávněného uživatele domu (např. dcera, která v domě bydlí) vylučuje protiprávnost daného činu.⁷⁷ Bytem jiného je i byt, který pachatel dříve užíval společně s manželkou a který trvale opustil. V takovém případě právo společného užívání zaniklo. Nezáleží na tom, zda je pachatel v bytě hlášen k pobytu. Trvalé opuštění domácnosti je třeba posuzovat podle okolností konkrétního případu. Prosté opuštění bytu nestačí bez dalšího pro závěr, že jde o trvalé opuštění společné domácnosti (srov. § 707 a § 708 ObčZ)⁷⁸

Nový trestní zákoník – porušování domovní svobody (§ 178). Jedná se o úpravu téměř shodnou s úpravou v § 238 stávajícího tr. zákona. Původní pojem dům a byt je v novém trestním zákoně nahrazen pojmem obydlí. Obydlím se však ve smyslu § 133 tr. zákona rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející.“

⁷⁶ např.: Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon komentář - díl II, 6. vydání. Praha, C.H.Beck, 2004, str. 1398

⁷⁷ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 22

⁷⁸ Jelínek J.: Trestní právo hmotné, 2. aktualizované vydání. Praha, Linde, 2006, str. 666

Znásilnění (§ 241 tr. zákona)

- 1) *Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*
- 2) *Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let.*
- 3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
  - a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo*
  - b) *spáchá-li takový čin na osobě mladší než patnáct let.*
- 4) *Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

Objektem tohoto trestného činu je právo člověka svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě. „Dle rozhodovací praxe soudů může být předmětem útoku i osoba, se kterou měl pachatel již dříve pohlavní styk, popř. i osoba se kterou žije v manželství nebo jako druh. Jelikož v rámci domácího násilí bývá sexuální násilí častou formou, lze s touto rozhodovací praxí beze zbytku souhlasit. Není neobvyklé, že násilník svoji oběť nutí k jisté sexuální poslušnosti pod pohrůžkou fyzického násilí nebo jeho užitím. Donucení k souloži či jiným obdobným sexuálním praktikám je jedním ze způsobů, jak udržovat existenci nerovného postavení pachatele domácího násilí a oběti.“⁷⁹

„Donucením k souloži nebo jinému obdobnému pohlavnímu styku znamená, že pachatel svým násilným jednáním překoná opravdový, vážně míněný odpor znásilňované osoby, anebo že ona osoba podlehne jen proto, že nemá jiného východiska. Upustí-li od kladeného odporu jen pro zjevnou beznadějnost, u odůvodněného strachu či pro vyčerpanost, jde také o donucení.“⁸⁰ Sexuální soužití je bráno jako jedna ze „základních manželských či partnerských povinností“. Odpírání sexu je tedy pojímáno jako neplnění této povinnosti a tedy především ze strany ženy (ale výjimečně i muže) jako něco nepatřičného. Z tohoto postoje také vycházejí jak některé námitky, tak i obhajoby případných násilníků a agresorů v partnerském soužití. Tento postoj většinou zaujímají nejen agresori – tedy znásilňovatelé, ale bohužel často i jejich oběti, které odpírání sexu považují za něco, čím se na partnerovi proviňují. Oběti často nevědí, že se i v manželském či partnerském vztahu jedná o trestný čin.⁸¹

⁷⁹ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 23

⁸⁰ Jelínek J.: Trestní právo hmotné, 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, str. 672

⁸¹ Urbánková Z.: Znásilnění – sborník přednášek, 1. národní konference Praha, Elektra, 2001 str. 71

„Ze strany oběti domácího násilí bývá často znásilnění vnímáno jen jako součást tohoto násilí. Často také dochází k tzv. „autoznásilnění“, kdy se oběť v touze předejít dalším konfliktům, verbálnímu či fyzickému napadání nebo psychickému týrání sexuálnímu styku podvolí, či se podvolí formám styku, které jsou jí nepříjemné či v ní vzbuzují odpor. Často pak takto dlouhodobě vynucovaný sex přivádí oběť do stavu „psychosociálního odporu“ vůči pachateli, někdy ale i generalizovaně vůči jiným mužům.“⁸²

Nový trestní zákoník – znásilnění (§ 185). Skutková podstata je v odst. 1 doplněna o jednání, které bylo doposud postihováno jako vydírání (*Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije něčí bezbrannosti bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let*). Navíc v rámci vydírání nebylo postihováno zneužívání bezbrannosti, které je pro takové jednání typické. Kvalifikovanou skutkovou podstatou podle § 185 odst. 2 písm. a) tr. zákona je vymezení dosavadního znásilnění (§ 241 tr. zákona), trestní sazba je zde od dvou do deseti let. Nově jsou vymezeny některé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, např. pokud je čin spáchán se zbraní nebo pokud je čin spáchán na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda. Zvýšeny jsou trestní sazby.

4. 2. 5. Ostatní trestné činy

Pachatelé domácího násilí jsou ve formách týrání oběti velice rafinovaní a vynalézaví, tudíž výše uvedený výčet trestných činů nelze považovat za zcela vyčerpávající. V souvislosti s domácím násilím může jít také např. o trestný čin: maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 171), nedovolené ozbrojování (§ 185), výtržnictví (§ 202), únos (§ 216), poškozování cizí věci (§ 257), pohlavní zneužívání (§ 242) atd.

4. 3 Pronásledování (stalking)

„Anglický výraz *stalking* označoval původně v řeči lovců stopování lovecké zvěře až k jejímu uštvání, přibližování se k ní s cílem ji ulovit. V kriminologickém smyslu je stalking definován jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.“⁸³

Podstatou této podoby agrese je systematické (opakující se a dlouhodobé)

⁸² Tamtéž, str. 72

⁸³ Čírtková L., Vitoušová P. a kol.: Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, příručka pro pomáhající profese. Praha, Grada Publishing a.s., 2007, str. 115

a excesivní (tj. z normy vybočující) obtěžování a pronásledování určité osoby nevyžádanými projevy zájmu či pozornosti. Může jít např. o opakované a pro oběť skličující pokusy o kontakt cestou telefonátů, SMS zpráv, dopisů či emailů, zasílání drobných předmětů, ničení věcí (propíchnutí pneumatik u auta). Stalkeři se potulují v okolí své oběti, číhají na ni v blízkosti jejího domu či zaměstnání, objednávají jménem oběti různé nechtěné služby... Jednání pachatele se často stupňuje a může končit až vraždou oběti.

V praxi je nejčastější variantou pronásledování ex-partnerem (tzv. expartner stalking), a to až v 50 % případů. Domácí násilí tedy často nekončí rozvodem či rozchodem, protože násilník se snaží udržet si nad obětí moc a kontrolu. Dále se může pronásledování vyskytnout např. v zaměstnaneckých vztazích (šéf-podřízený), při profesionálních kontaktech (lékař-pacient) či v rámci vztahů sousedských. Relativně časté je také pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem (zhruba v 18 % případů).

Anglosaské studie uvádějí, že zhruba 4-7,2% mužů a 12-17,5% žen alespoň jednou za život na vlastní kůži poznalo, co je stalking. V německé studii uvedlo 11,6% dotázaných, že byli minimálně jednou v životě obětí stalkera. Mezi oběťmi bylo 87,2% žen, mužů pouze 12,8%. Při zkoumání 141 případů žen, které byly usmrceny svými bývalými partnery, se zjistilo, že v 76 % případů se pachatel projevoval jako stalker.⁸⁴

Pronásledování (slídění) je závažným systematickým jednáním, které oběti způsobuje značné následky na psychice, často se objevuje nespavost, oběti jsou nuceny měnit dosavadní životní styl, jsou omezovány ve svých aktivitách, někdy musejí měnit zaměstnání, přestěhovat se atd. Ofenzivní forma ex-partner stalkingu, která navazuje na předchozí týrání v rámci rodiny, patří k nebezpečným podobám pronásledování, kde riziko násilností ze strany pronásledovatele je značné.

V České republice neexistuje prozatím možnost se pronásledování účinně bránit. Většina projevů pronásledování totiž nenaplnuje společenskou nebezpečnost trestného činu, ačkoli po formální stránce by mohlo jít např. o ublížení na zdraví, vydírání či násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci. V nejlepším případě bývá stalking posuzován jako přestupek proti občanskému soužití. V úvahu by také přicházela možnost podat žalobu na ochranu osobnosti.

Pronásledování je trestné např. v Kanadě, Japonsku, Číně, od roku 2006 také ve Švýcarsku a Rakousku, od roku 2007 také v Německu.

---

⁸⁴ Dressing H., Maul-Backer H., Gass P.: Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska, Trestněprávní revue 10/2007 (on-line)

Nový trestní zákoník – nebezpečné pronásledování (§ 354)

1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,*
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,*
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,*
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo*
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,*

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,*
- b) se zbraní, nebo*
- c) nejméně se dvěma osobami.*

Tato nová skutková podstata taxativně vypočítává konkrétní formy nebezpečného pronásledování. Podstatným znakem pronásledování je dlouhodobost a způsobilost vzbudit v pronásledovaném důvodnou obavu o jeho život, zdraví nebo život či zdraví osob jemu blízkých. „Pronásledování předpokládá takové formy jednání, které samy o sobě nenaplní znaky jiného trestného činu (např. znaky nebezpečného vyhrožování, omezování osobní svobody, ublížení na zdraví, vydírání apod.). Nevyžaduje se, aby kontakty s pronásledovaným byly vynucovány násilím, stačí pouze tvrdošíjně obtěžování pronásledovaného všudypřítomnou bezprostřední nebo zprostředkovanou přítomností pachatele“⁸⁵

4. 4 Domácí násilí jako obecná přitěžující okolnost podle § 34 tr. zákona

Domácí násilí může mít v některých případech rovněž povahu obecné přitěžující okolnosti podle ustanovení § 34 písm. c) tr. zákona. Podle tohoto ustanovení soud přihlédne při výměře trestu jako k přitěžující okolnosti k tomu, že pachatel spáchal trestný čin využívaje něčí bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti. Podmínkou aplikace uvedeného ustanovení je zneužití uvedeného stavu oběti. Závislost může

---

⁸⁵ Vanduchová M.: K ochraně před domácím násilím v novém trestním zákoně. Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám, Aspi, Praha, 2009, str. 581

vyplývat ze vztahů rodinných, citových, ze vztahu žáka vůči učitelí apod. Obecná přitěžující okolnost podle § 34 písm. d) tr. zákona v kontextu s případy domácího násilí potom splňuje podmínka, že pachatel spáchal trestný čin ke škodě osoby těhotné, vážně nemocné, vysokého věku nebo nemohoucí. V novém trestním zákoníku obsahuje tyto přitěžující okolnosti § 42 písm. d) a h).

4. 5 Problematika sankcí v případech domácího násilí

Uložením trestu stát vyslovuje společenské odsouzení činu a jeho pachatele. Za trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a tr. zákona lze uložit trest odnětí svobody až na 3 léta, resp. na 2 až 8 let, je-li čin spáchán zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo pokračuje-li násilník v páchání takového činu po delší dobu. U ostatních trestných činů, které připadají v úvahu v rámci domácího násilí, umožňuje zákon uložení trestu odnětí svobody také většinou do 3 let (přísněji je možno pachatele potrestat, existují-li okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu). Nový trestní zákoník u většiny trestných činů, které mohou být v případech domácího násilí spáchány, trestní sazby zvyšuje. Za týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199) bude možné uložit trest odnětí svobody až na 4 léta, v případě okolností podmiňující použití vyšší trestní sazbu uvedených v odst. 2 pak 2 léta až 8 let, a pokud pachatel takovým činem způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, bude možné uložit trest odnětí svobody na 5 až 12 let.

Nejčastěji bývají násilníci potrestáni podmíněným odsouzením, méně často nepodmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody, peněžitým trestem či trestem obecně prospěšných prací. Nevýhodou peněžitého trestu však je, že většinou postihuje nejen pachatele, ale i oběť. Nový trestní zákoník zavádí nový alternativní trest, a to domácí vězení. Tento druh trestu však v případech domácího násilí nelze využívat vzhledem ke způsobu jeho výkonu).

Pokud je pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, bylo by vhodné, aby bylo pachateli zároveň uloženo podrobit se určitému terapeutickému programu. Takovou možnost náš právní řád umožňuje (§26 odst. 3, 4), žádná terapeutická skupina pro domácí násilníky však v ČR zatím neexistuje. Probační a mediační služba však zpracovala Návrh systému akreditací pro externí poskytovatele probačně resocializačních programů pro násilné osoby, které měly by být uvedeny do praxe v roce 2009. Taková terapie bude dostupná nejen pro obviněné a odsouzené, ale i pro klienty, kteří se budou chtít zapojit do programu dobrovolně. Program terapie partnerských agresorů a začlenění terapeutických programů pro násilné partnery

do stávající sítě sociálních a zdravotních zařízení byl předmětem výzkumu „Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím“, který byl zpracován PhDr. Netíkem, Csc. a JUDr. Voňkovou, CSc. podle zadání Ministerstva zdravotnictví ČR. Programy jsou určeny primárně pro zdravotnická zařízení zabývající se psychoterapií. Měly by sloužit pro pachatele domácího násilí mimo výkon trestu odnětí svobody a jejich fungování předpokládá propojení zdravotnických pracovišť využívající program s Intervenčními centry a Probační a mediační službou. Vstup klienta do programu může být i dobrovolný (zde se předpokládá pozitivní motivace ke změně a menší závažnost agresí vůči partnerovi, případně kratší doba trvání partnerského násilí).⁸⁶(cit)

I nový trestní zákoník, platný od 1. 1. 2010, dává prostor k realizaci terapeutických programů. Pokud bude podmíněně upuštěno od potrestání se stanovením dohledu či bude pachateli trest odnětí svobody podmíněně uložen na zkušební dobu, popř. dojde k podmíněnému propuštění pachatele na zkušební dobu, umožňuje i nový trestní zákoník uložit v takových případech pachateli povinnost podrobit se vhodným programům psychologického poradenství či vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy.

Ve výkonu trestu odnětí svobody je možné působit na pachatele domácího násilí v rámci tzv. programu zacházení podle § 41 odst. zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Program zacházení s odsouzenými se člení na pracovní aktivity, vzdělávací, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Speciálními výchovnými aktivitami v tomto programu se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména pak sociální výcvik, psychoterapie, trénink zvládnání agresivity atd.

Obecně rozlišujeme čtyři základní typy terapeutických programů:

- 1) **Model vhledu** – soustředí se na charakter násilníka a důvody, proč v daných situacích reaguje agresivně. Zkoumá míru frustrace nebo deprese a případné duševní poruchy. Taková terapie může násilníkovi pomoci uvědomit si sklony k násilí, nemusí to však znamenat, že se změní. Nevýhodou tohoto modelu také je, že násilí dostatečně silně neodmítá.
- 2) **Model ventilace** – tento model odrazuje muže od zadržování hněvu a soustředí se na alternativní nenásilné způsoby, kterými může agresor své pocity ventilovat

---

⁸⁶ Voňková J., Spoustová I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, 2. přepracované vydání. ProfFem, Praha 2008, str. 54-61

a zabránit tak postupnému narůstání napětí, což by mohlo vést k výbuchu agresivního chování. Tento model je zaměřen pouze na násilí fyzické, nikterak neřeší týrání psychické a slovní.

- 3) **Kognitivní behaviorální a psychoedukační** model – tyto programy se zaměřují na násilí jako na naučené chování, které se musí násilník odnaučit. Vyučují se techniky zvládnání hněvu. Nevýhodou je, že se agresor sice naučí zvládat svůj hněv a nebude se uchýlovat k fyzickému násilí, může mít ale pořád sklony ovládat ostatní. Může např. pořád držet ženu v izolaci nebo jí nedávat peníze.
- 4) **Feministický přístup** – násilí je považováno za jeden ze způsobů ovládnutí oběti, pomocí kterého má násilník nad partnerem moc. V rámci terapie se probírají komunikační a asertivní schopnosti spolu s vyučováním nenásilných způsobů vyrovnání s napětím, terapie je ale také zaměřena na zpochybnění mužského panovačného chování a přístupu s cílem potlačení všech forem týrání.⁸⁷

Terapeutické programy pro pachatele domácího násilí existují např. ve Velké Británii, v USA, Kanadě, Holandsku, v Německu či ve Finsku.

Ve Velké Británii existuje zhruba 30 programů zaměřených na změnu chování násilných partnerů, které jsou realizovány prostřednictvím probační služby. Jsou používány techniky na snížení hněvu, odvykací léčba a párová terapie. Větší úspěch však mají psychoedukační přístupy vycházející z teorie učení s pomocí behaviorálně kognitivních technik, které vycházejí z teorie násilí jako naučeného chování, které může být odnaučeno. Ve Skotsku reedukační program pro násilné muže napojen na trestní justici a doplňuje servis pro týrané ženy s názvem Women's Aid Services. Cílem je, aby muži získali náhled na násilí vůči ženám a byli konfrontováni s vlastním chováním, a to formou terapie, kde se muži učí kooperaci, vyjednávání, empatii a asertivitě. Výsledky skotského projektu jsou velice povzbudivé, až 40 % mužů, kteří program absolvovali, se jeden rok po skončení kurzu nedopustilo násilí. V Kanadě probíhá program s názvem New Direction. Je zaměřen na zpochybnění dosavadního chování pachatelů domácího násilí, změnu vzorců jejich jednání a myšlení, které vedou k násilí, používají techniky jako je management hněvu, komunikace, změny postojů směrem k rodinným rolím, usměrnění moci a kontroly ve vztahu, budování sebevědomí a antiagresivní programy.

Ze zkušeností ze zahraničí lze dovodit, že nejúčinnější jsou terapie, kde se používají psychoedukační přístupy vycházející z teorie učení s pomocí behaviorálně-kognitivních technik. Ty vycházejí z teorie násilí jako naučeného chování, které může

---

⁸⁷ Conwayová H.: Domácí násilí, příručka pro současné i potencionální oběti. Praha, Albatros, 2007, str. 124-126

být odnaučeno. Přínosné jsou také programy založené na tzv.feministickém přístupu. Jiné terapie, vycházející např. z patologie osobnosti, alkoholu či nefunkčního vztahu, kde se používají techniky na snížení hněvu, odvykací léčba či párová terapie, se ukazují jako neefektivní. Zkušenosti ze zahraničí dále ukazují, že terapeutické programy zaměřené na změnu násilného chování jsou efektivnější, probíhají-li v rámci probační služby.⁸⁸

Většinu terapeutických programů lze navštěvovat dobrovolně, v některých případech může být taková terapie nařízena soudem, např. při podmíněném odsouzení může soud stanovit, že podmínkou je navštěvování kurzu pro pachatele domácího násilí. Někteří poradci tvrdí, že agresora nelze takto nutit, aby se změnil, že musí sám chtít kurzy navštěvovat. Zastánci těchto programů však argumentují tím, že je to součástí trestu. V některých zemích jsou takové programy zaváděny jak ve vězení, tak mimo ně.

Podle výzkumu v USA je jen velmi málo pachatelů ochotno se terapeutického programu účastnit dobrovolně a frekvence přerušení programu je pak vysoká (jen cca 1/3 osoby vydrží do konce). I konečné výsledky jsou sporné (hovoří se o tom, že pouhá 1/3 z těch, kteří program dokončí, přestane domácí násilí páchat).

Domnívám se, že zavedení podobných terapeutických programů pro pachatele domácího násilí v ČR by bylo přínosné. Jako inspirace by mohl sloužit např. Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí. Rakouský model řešení byl Evropskou unií vyhodnocen jako nejlepší a zároveň Rakousko je České republice poměrně blízko nejen geograficky, ale i svou mentalitou. Bylo by vhodné, aby takový program provozovala jiná organizace než ty, které pomáhají obětem domácího násilí.

5. Trestní právo procesní – důležité aspekty související s domácím násilím

5.1 Trestní právo procesní v souvislosti s domácím násilím

Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popř. i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jejichž úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona trest, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zajistit.⁸⁹ Trestní řízení upravuje zákon č. 41/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

„Proces dokazování případů domácího násilí a objasnění skutkového stavu je

---

⁸⁸ Voňková J., Huňková M.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2004, str. 64

⁸⁹ Macková K., Stárková L. a kol.: Průvodce trestním řízením pro oběti domácího násilí. Praha: Acorus, 2005, str. 31

úkol v praxi nesmírně náročný a zdlouhavý. Velmi často totiž proti sobě stojí pouze výpověď zavražďené oběti, která se obává dalších útoků, proti sebevědomému zapírání agresora. Uplatňování principu presumpce neviny v těchto případech paradoxně směřuje k tomu, že naše zákony poskytují větší ochranu pachateli než oběti domácího násilí.”⁹⁰

Pokud jde o ochotu oběti domácího násilí podat trestní oznámení, reagují oběti spíše rezignací, tj. nepodají trestní oznámení, nebo ho podají, ale až s velkým časovým odstupem. Pohnutky jsou zejména preventivní, tedy touha po klidu, touha po potrestání stojí v pozadí. Obecně však platí, že čím užší je vztah mezi pachatelem a obětí, tím větší je neochota podat trestní oznámení. Mezi nejčastější důvody neoznámení trestné činnosti patří předpokládaná neúspěšnost, hodnocení věci jako osobní záležitosti, krytí pachatele, velká časová ztráta a problémy s policií, nepatrná majetková škoda atd. Ochota podat trestní oznámení klesá u opakovaně viktimizovaných obětí.

5.2 Trestní oznámení

Prvním krokem, kterým je započato trestní řízení, je obvykle trestní oznámení. Trestní oznámení o páchaném domácím násilí může učinit kdokoli, tedy nejen sama oběť, ale např. i někdo z jejích blízkých či známých, orgán sociálně právní ochrany dětí, lékař atd. Trestní oznámení lze podat ústně či písemně u policejního orgánu nebo na státním zastupitelství. Je nutné brát ohled na psychický stav oběti domácího násilí, jelikož díky tomu, že se často nachází na pokraji svých psychických fyzických sil, může její výpověď působit nevěrohodně či zmateně. Může opomenout některé důležité okolnosti, psychický stav má vliv i na vyjadřovací schopnosti a logiku myšlení. Významným faktorem se tak stává přijetí trestního oznámení odborně připraveným policistou, který je seznámen se specifiky domácího násilí.

Sepsanou a policistou podepsanou výpověď by si měla oběť domácího násilí pořádně přečíst a pokud jsou některé informace nepřesné, měla by trvat na jejich přeformulování. Následně musí výpověď podepsat. Pokud kopie výpovědi nebyla oznamovatele poskytnuta, měla by si ji vyžádat.

Často se setkáváme s případy, kdy násilník je buď sám příslušníkem policie, nebo má u policie známé. V těchto případech se doporučuje podat trestní oznámení přímo na státním zastupitelství. Stejně tak v případě, že má oběť s jednáním policie negativní zkušenosti. Jestliže všechny skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, uvědomí policie do 48 hodin státní zastupitelství. Poté následuje usnesení o zahájení trestního stíhání pachatele. Pokud ten, kdo podal trestní oznámení,

---

⁹⁰ Voňková J. a kol.: Domácí násilí nejen z pohledu práva – školící materiál proFem, 2004, str. 55

o to požádal, je mu do jednoho měsíce od podání oznámení sděleno, zda bylo trestní stíhání zahájeno.

Pokud se podezření z trestného činu nepotvrdí, tak státní zástupce nebo policejní orgán v souladu s ustanovením § 159a tr. řádu věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak, což v případech zahrnujících domácí násilí znamená zejména odevzdání věci orgánu příslušnému k projednání přestupku. Usnesení o odložení věci musí být vždy doručeno poškozenému, oznamovateli se však doručuje jen v tom případě, že o to v souladu s ustanovením §158 odst. 2 tr. řádu požádal. Poškozený může proti rozhodnutí o odložení podat ve lhůtě 3 dnů stížnost. O odevzdání věci orgánu příslušnému k projednání přestupku se však poškozený nevyrozumívá a z toho důvodu ani nemá právo proti tomuto podat stížnost.⁹¹

Pokud zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala konkrétní osoba, zahájí vyšetřovatel neprodleně trestní stíhání (§ 160 odst. 1 tr. řádu).

5.3 Dokazování

„Předmětem dokazování v trestním stíhání skutků souvisejících s domácím násilím, tak jako u všech trestných činů, jsou skutečnosti uvedené v § 89 odst. 1 tr. řádu. Dokázat je třeba, zda se stal skutek, který vykazuje znaky trestného činu, to znamená, zda se jedná o trestný čin, jestliže ano, o jaký trestný čin se jedná, zda ho spáchal obviněný a z jakých pohnutek. kromě toho je třeba dokazovat podstatné okolnosti, které mají vliv na posouzení nebezpečnosti činu a na posouzení osobních poměrů pachatele, které umožňují určit následek, charakter a výši škody způsobené trestným činem, místo, čas a způsob jeho spáchání a okolnosti, které k trestné činnosti vedly nebo umožnily její spáchání“⁹² Oběti domácího násilí často otálejí s podáním trestního oznámení a pokud se tak vůbec rozhodnou, uběhne většinou od incidentu delší doba a nastává problém s dokazováním. Důkazní nouze je častým problémem v trestním řízení o trestných činech spáchaných mezi osobami blízkými. Tvrzení oběti a pachatele jsou v rozporu, označení svědci se brání vypovídat...K dispozici zůstávají tedy především listinné důkazy, lékařské zprávy, policejní protokoly, případné usnesení o vykázání či fotodokumentace.

---

⁹¹ tamtéž, str. 56

⁹² Konrád Z., Bango D.: Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím. Policejní akademie ČR, Praha, 2007, str. 23

Obviněný zpravidla při výslechu své jednání popírá či bagatelizuje, vymlouvá se na chování oběti, kterým si podle něj způsobila to, že na ni byl agresivní. Pocit ukřivdění může být tak velký, že se obviněný sám pokládá za oběť křivého obvinění ze strany manželky či partnerky. Nejdříve je nutné nechat obviněného souvisle vypovídat ke všem okolnostem, které jsou mu kladeny za vinu, teprve pak je možné klást doplňující otázky.

Zásadní význam mohou mít výpovědi svědků, zejména příbuzných, sousedů nebo kolegů z práce či kamarádek, kterým se oběť o násilí v rodině svěřila. Před výslechem svědka je třeba zjistit jeho poměr k obviněnému a poučit ho o jeho právech a povinnostech (např. o právu odepřít výpověď, o povinnosti vypovídat pravdu a nic záměrně nezamlčet a o možnosti posuzovat porušení této povinnosti jako trestný čin křivé výpovědi či křivého obvinění). Svědek nejprve vypovídá o všem, co je mu o trestném činu známo, poté jsou mu kladeny otázky k odstranění nejasností a rozporů. Ohledně dětí mladších 15 let platí speciální ustanovení (§ 102 tr. řádu).

Výslech poškozené osoby je podstatným důkazem a by měl by být prováděn citlivě. V řízení před soudem je na zvážení předsedy senátu, zda nevyužít možnosti dané v § 209 tr. řádu a nevyslechnout oběť domácího násilí bez přítomnosti obžalovaného v soudní síni. Další možností je též výslech takového svědka mimo hlavní líčení podle § 183a tr. řádu.

Důležitým důkazem je lékařská zpráva, pokud se oběť domácího násilí nechá po fyzickém útoku lékařsky ošetřit, případně pokud byla učiněna prohlídka těla podle § 114 tr. řádu za účelem zajištění dokumentace stop násilí. Údaje v této dokumentaci se pak stávají základním zdrojem informací pro orgány činné v trestním řízení při formulaci otázek kladených ustanovenému znalci z oboru zdravotnictví, zejména otázek spojených s charakterem zranění a jejich následky, osobou pachatele apod.

Obviněný bývá zkoumán znalcem z oboru psychologie a psychiatrie, a to zejména ke zjištění jeho osobnosti (intelekt, paměť, emotivita atd.), pohnutky, povahových rysů, věrohodnosti výpovědi, možnosti resocializace, zda obviněný v době spáchání činu trpěl duševní poruchou, resp. chorobou, pro kterou by byly porušeny jeho schopnosti rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost a své jednání ovládat, zjišťuje se také vliv alkoholu či jiných omamných látek.

Znalec psycholog a/či psychiatr zpravidla zkoumá i osobu poškozenou, a to zejména z důvodu posouzení věrohodnosti její výpovědi a její osobnosti, případně posouzení možných následků, které trestný čin zanechal na její psychice.

Dalším důkazem bývá soudně-lékařská expertiza, která se zaměřuje v případech domácího násilí na zjišťování a posuzování účinků fyzického násilí na organismus oběti, tedy zjišťování a posuzování charakteru a závažnosti zranění, mechanismu jeho vzniku, délky léčení a pracovní neschopnosti atd. Expertiza je prováděna převážně formou odborných vyjádření (např. lékařské zprávy, výsledky vyšetření na podkladě prohlídky těla poškozené osoby či pachatele podle § 114 tr. řádu atd.) V nejzávažnějších případech se může jednat i o znalecké posudky z oblasti soudního lékařství na základě prohlídky a pitvy mrtvol ve smyslu § 115 odst. 1 tr. řádu. V rámci soudně-lékařské expertizy se provádějí i toxikologická vyšetření a zpětný propočet hladiny alkoholu v krvi v době spáchání skutku.⁹³

5.4 Dispoziční právo oběti domácího násilí

V určitých případech lze trestní stíhání zahájit a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem poškozeného, v případech domácího násilí tedy se souhlasem oběti. Je tomu tak u taxativně vyjmenovaných trestných činů v **§ 163 tr. řádu** za předpokladu, že ten, proti komu je vedeno řízení je ve vztahu k poškozenému příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel, partner, druh nebo družka nebo jiná osoba v poměru rodinném či obdobném, jejichž újmu by poškozený mohl pociťovat jako újmu vlastní. U trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1, 2 tr. zákona je vyžadován souhlas poškozeného, pokud je pachatelem tohoto činu manžel, druh či partner.

Poměr poškozeného, a toho, vůči němuž má poškozený právo udělit nebo odepřít souhlas s trestním stíháním, musí s výjimkou trestného činu znásilnění existovat v době, kdy se trestní stíhání vede, resp. má vést, nikoliv v době, kdy byl trestný čin spáchán.

U trestného činu znásilnění tr. zákon připouští možnost odepřít souhlas k trestnímu stíhání i s ohledem na poměr mezi pachatelem a poškozeným, který existoval v době spáchání činu.⁹⁴

Souhlas oběti domácího násilí (poškozené) bude třeba v případech, kdy jednání násilníka bude kvalifikováno např. jako násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, resp. vzbuzení důvodné obavy podle § 197a, ublížení na zdraví podle § 221, omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1, 2, vydírání § 235 odst. 1, porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 2 tr. zákona.

---

⁹³ Tamtéž, str. 53

⁹⁴ Čírtková L., Vitoušová P. a kol.: Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, příručka pro pomáhající profese. Praha, Grada Publishing a.s., 2007, str. 163

Ustanovení § 163 znamená prolomení zásady legality a oficiality, tedy hlavních zásad trestního řízení. Tuto změnu přinesla novela tr. řádu z roku 1990, účinná od 1. 7. 1990. Novela byla zdůvodňována ochranou oběti, která by postihem pachatele, např. manžela, mohla utrpět újmu emocionální, ekonomickou, sociální nebo společenskou. Zdůrazňuje se tedy priorita rodinných vztahů, která je povýšena nad zájem státu stíhat pachatele určitých trestných činů. „Pro oběti domácího násilí má však toto ustanovení dopad negativní. Za situace, kdy oběť sdílí s násilníkem společný byt, eventuelně mají společné děti, majetek, či je na něm přímo ekonomicky závislá, je pro násilníka velmi jednoduché přimět ji k rozhodnutí, aby souhlas s jeho trestním stíháním neudělila.“⁹⁵ Často se stává, že oběť souhlas sice udělí, avšak pod nátlakem pachatele či příbuzných, apelujících zejména na zájmy nezletilých dětí, pověst rodiny apod., ho vezme zpět. Výslovně odepřený či zpětvzetý souhlas nelze znovu učinit.

Částečné změny přinesla novela č. 265/2001 Sb., která omezila dispoziční právo novým **§ 163a tr. řádu**. Ustanovení § 163a odst. 1 tr. řádu stanoví okolnosti, za kterých není nutný souhlas oběti k trestnímu stíhání pachatele. V souvislosti s domácím násilím má význam zejména § 163a odst. 1 písm. d), podle kterého není souhlasu poškozeného v trestním řízení třeba, pokud je z okolností zřejmé, nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. Prokázat, že souhlas oběti s trestním stíháním nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností, je obtížné. Oběť nedá většinou souhlas ze strachu z možné eskalace násilí v blízkém budoucnu, z obavy o život svůj nebo svých dětí, roli hraje nejen ekonomická závislost, ale často i podřízenost fyzicky i psychicky silnějším partnerovi.

Pokud se poškozená nevyjádří, zda dává či nedává souhlas s trestním stíháním na výzvu orgánů činných v trestním řízení ihned, je jí poskytnuta přiměřená lhůta pro vyjádření, nejvýše však 30 dní. Po uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze. Souhlas s trestním stíháním může poškozená vzít kdykoli zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas již nelze znovu udělit, resp. poškozená žena by musela dodatečně prokázat okolnosti uvedené v § 163a odst. 1 (tíseň, výhrůžky, násilí atd.), které jí bránily souhlas dát.

Ohledně souhlasu s trestním stíháním podle § 163 tr. řádu je v první řadě vždy potřeba si ujasnit vztah obviněné a poškozené osoby – zda je mezi nimi skutečně vztah předpokládaný ustanovením § 163 odst. 1 tr. řádu. Jestliže se o takový vztah jedná, je možné vytyčit následující zásady pro posouzení nedání či zpětvzetí souhlasu

---

⁹⁵ Voňková J. a kol.: Domácí násilí nejen z pohledu práva – školící materiál proFem, 2004, str. 57

poškozeným podle § 163a odst. 1 tr. řádu:

- 1) Při jakýchkoli pochybnostech o okolnostech, za nichž souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět, je nutno prokazovat, zda se taj nestalo v tísní podle § 193a odst. 1 písm. d) tr. řádu. Tyto pochybnosti jsou dány vždy, jedná-li se o razantní fyzický útok, řadu drobných útoků, sdílení společného bytu, ekonomickou závislost a podobné skutečnosti, které zpochybňují volnost rozhodování poškozené
- 2) Rozhodujícím důkazem k této otázce zpravidla nemůže být jen vyjádření samotné poškozené či tvrzení obviněného
- 3) Pouze dospěje-li státní zástupce k jednoznačnému závěru, že zpětvzetí souhlasu bylo zcela dobrovolné, a k jistotě, že se poškozená při zpětvzetí nenacházela v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem či závislostí, může zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním považovat za právně významné – může dovodit, že v předmětné věci je souhlasu s trestním stíháním třeba. Takový jednoznačný závěr by bylo možno opřít např. o zjištění, že obviněný opustil místo společného bydliště a s poškozenou se již nestýká, ani jí nevyhrožuje prostřednictvím telekomunikačních prostředků.
- 4) Budou-li však závěry nejasné, neboť z provedených důkazů budou pramenit pochybnosti, nebude důvod zastavovat trestní stíhání a pro předmětné trestné činy bude třeba podat obžalobu. Otázku, zda byl či nebyl souhlas poškozené potřebný, pak vyhodnotí soud v rámci řádného dokazování.⁹⁶

Nová skutková podstata týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebyla zařazena mezi trestné činy, které lze stíhat pouze se souhlasem poškozeného. Tento trestný čin mohou tedy orgány činné v trestním řízení stíhat z úřední povinnosti, bez ohledu na stanovisko poškozeného, resp. poškozené. Tuto skutečnost nelze hodnotit jinak, než pozitivně.

Kazuistika

Proti P. K. bylo zahájeno trestní stíhání pro skutek spočívající v tom, že dne 4. 4. 2004 kolem 3:25 hodin po vykopnutí vchodových dveří v prvním patře vnikl do bytu uživatelsky M.T., kterou zde fyzicky napadl a v bytě setrval až do příjezdu policejní hlídky. Skutek byl kvalifikován jako trestný čin porušování domovní svobody podle § 238 odst.1, 2 tr. zákona. Obviněný se hájil tím, že si do bytu přišel pro své osobní věci, neboť s poškozenou žil jako její druh a běžně ji navštěvoval. Poškozená nejprve souhlas s trestním stíháním dala, následně ho ale vzala zpět, neboť se prý s obviněným usmířila a nadále s ním žije jako družka. Z úředního záznamu sepsaného bezprostředně po útoku

---

⁹⁶ Crha L.: Domácí násilí a vynucené zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním podle § 163a odst. 1 písm. d) tr. řádu. Státní zastupitelství č. 12/2004. Lexik Nexis, sar .6

je patrné, že poškozená nechtěla obviněnému otevřít, neboť již měla negativní zkušenosti s jeho chováním po požití alkoholu. Byt, ve kterém je poškozená v nájmu, patří otci obviněného. S obviněným se rozešla a několikrát po něm marně požadovala, aby si odnesl své věci. Trestní oznámení podala, neboť „toto se opakuje již potřetí“.

Poškozená se nacházela ve složité situaci – byla částečně závislá na otci obviněného, v jehož domě bydlí, obviněným byla již vícekrát napadena a sám obviněný bydlí ve stejném domě, byť v jiném bytě. Z uvedených okolností je zřejmé, že poškozená s vysokou mírou pravděpodobnosti vzala zpět svůj souhlas s trestním stíháním proto, že se nacházela v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem či závislostí na obviněném. Jelikož poškozená vzala souhlas s trestním stíháním zpět, státní zástupce trestní stíhání zastavil. Usnesení o zastavení trestního stíhání však bylo Nejvyšším státním zastupitelstvím zrušeno a příslušnému státnímu zástupci uloženo, aby především ověřil povahu vztahu mezi obviněným a poškozenou, a bude-li se skutečně jednat o vztah druha a družky, aby se zaměřil i na otázku, zda v předmětné věci podle § 163a odst. 1 písm. d) tr. řádu je či není potřebný souhlas s trestním stíháním. Pokud by mezi obviněným a poškozenou nebyl vztah druha a družky, což vyplývalo z tvrzení obviněného, že se dne 3. 4. 2004 rozešli, nebyl by souhlas s trestním stíháním vůbec potřeba. „Pokud by státní zástupce dospěl k závěru, že zpětvzetí souhlasu bylo zcela dobrovolné, a k jistotě, že poškozená se nenacházela v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem či závislostí na obviněném, může opětovně shledat důvod k zastavení trestního stíhání. Budou-li však takové závěry nejisté, neboť z provedených důkazů budou pramenit pochybnosti v tom i onom směru, nebude dán důvod k zastavení trestního stíhání a bude potřeba podat pro daný skutek obžalobu bez ohledu na zpětvzetí souhlasu poškozenou. Otázkou, zda byl či nebyl souhlas poškozené potřebný, pak vyhodnotí soud v rámci řádného dokazování.“⁹⁷

5. 5 Možnost využití institutu vazby

K zvýšení ochrany oběti domácího násilí lze využít institutu **vazby**, který upravuje § 67 a násl. tr. řádu. Vzetí násilníka do vazby může oběť především ochránit před dalším násilným jednáním, které by mohlo skončit i její smrtí, ale také ulehčit její rozhodování o dalších krocích ve své ochraně. Podstatou je dočasné omezení svobody obviněného soudním rozhodnutím (o vzetí do vazby rozhoduje vždy soud, v přípravném řízení jen na návrh státního zástupce). Aby mohl být násilník vzat do vazby, musí být obviněn ze spáchání úmyslného trestného činu, za který hrozí trest odnětí svobody

---

⁹⁷ Tamtéž, str. 5-6

s horní hranicí přesahující 2 roky a musí hrozit důvodná obava, že násilník:

- a) uprchne nebo se bude skrývat,
- b) bude ovlivňovat svědky nebo mařit vyšetřování,
- c) bude opakovat nebo pokračovat v páchání trestné činnosti, nebo dokončí trestný čin.

U násilníků dopouštějících se domácího násilí lze předpokládat, že budou ve svém jednání pokračovat i po zahájení trestního stíhání. Mnohdy je násilí v touze pomstít se manželce či partnerce ještě intenzivnější. Proto by vzetí do vazby mělo být vždy pečlivě zváženo.

5. 6 Postavení oběti domácího násilí jako osoby poškozené

Po zahájení trestního stíhání pachatele se dostává oběť domácího násilí v rámci trestního řízení do postavení **poškozeného**. Pole § 43 odst. 1 tr. řádu je poškozený ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Podle § 12 odst. 6 tr. řádu je poškozený v postavení procesní strany. Poškozený má v trestním řízení řadu procesních práv. O těchto právech musí být orgány činnými v trestním řízení poučen a musí mu být poskytnuta možnost k jejich uplatnění.

Dle § 43 odst. 1 tr. řádu má každý poškozený **právo činit návrhy na doplnění dokazování** (a to již v průběhu přípravného řízení, později při hlavním líčení i veřejném zasedání o odvolání), **nahlížet do spisů** (a činit si z nich výpisky či poznámky nebo si pořizovat kopie jejich částí), **zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit**.

Dále má každý poškozený, bez ohledu na to, zda uplatňuje nárok na náhradu škody, právo požádat, aby mu byly do vlastních rukou doručeny opisy rozhodnutí, proti kterým může podat opravný prostředek (§ 64 odst. 1 písm. b) tr. řádu), právo na oznámení usnesení o odložení věci, usnesení o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání (proti těmto usnesením může poškozený podat stížnost). Poškozený má právo být vyrozuměn o přerušení trestního stíhání (§ 173 odst. 3 tr. řádu), o odložení nebo odevzdání věci ve zkráceném přípravném řízení. Má právo na to, aby ho státní zástupce vyrozuměl o podmíněném odložení návrhu na potrestání, jakož i o tom, že se podezřelý osvědčil. Rovněž proti těmto usnesením může podat stížnost. Poškozený má dále právo na to, aby mu byl doručen opis obžaloby.

Poškozený se může zúčastnit hlavního líčení s tím, že musí být vyrozuměn o době a místě konání hlavního líčení. Se souhlasem předsedy senátu může poškozený klást vyslychaným osobám otázky a před skončením řízení se může vyjádřit k věci, tedy

přednést závěrečnou řeč (kterou může přednést jeho zmocněnec). Rovněž má právo účastnit se řízení o odvolání a před jeho skončením se vyjádřit k věci (konečný návrh).

Pokud byla poškozenému trestným činem způsobena škoda, má právo uplatnit v tzv. adhézním řízení (tedy v rámci trestního řízení) **nárok na náhradu škody**, která mu byla způsobena (§ 43 odst. 3 tr. řádu). Poškozený však může uplatnit nárok na náhradu pouze škody majetkové, tedy takové, která je vyjádřitelná v penězích. Nelze se domáhat přiměřeného zadostiučinění škody nemajetkové. Návrh na náhradu škody je třeba uplatnit nejpozději v hlavním líčení před zahájením dokazování. Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje. Výsledkem rozhodování soudu o nároku poškozeného mohou být: přiznání nároku na náhradu škody, odkázání poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, nebo přiznání uplatněného nároku pouze z části a ve zbytku odkázání na řízení ve věcech občanskoprávních.

Poškozený může také podat návrh na zajištění nároku na náhradu škody na majetku obviněného (§ 47 odst. 1, 2 tr. řádu), tento institut však v případě trestných činů souvisejících s domácím násilím zřejmě nepřipadá v úvahu.

Poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, má nárok na doručení opisu rozsudku, případně trestního příkazu. Rozsudek může napadnout odvoláním (§ 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu), a to pro nesprávnost výroku o náhradě škody. Může tak učinit i v případě, že takový výrok učiněn nebyl a rovněž i pro porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, pokud toto porušení mohlo způsobit, že je výrok o náhradě škody nesprávný nebo že chybí.

Pro oběti domácího násilí se jeví jako velice užitečné také ustanovení § 44a tr. řádu, které dává poškozenému možnost **žádat informace o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby či výkonu trestu**. Tuto žádost může oprávněný podat u soudu, v přípravném řízení pak u státního zástupce. Podmínkou však je, aby orgán činný v trestním řízení shledal, že poškozenému či svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. U obětí domácího násilí je zpravidla tato podmínka splněna. § 44a byl do tr. řádu vložen novelou v roce 2004. Do účinnosti této novely, byla oběť domácího násilí v nelehké situaci, žila v neustálém strachu, že se násilník nečekaně objeví a bude se mstít.

Významným právem poškozeného je **možnost dát se zastoupit zmocněncem** (§ 50 tr. řádu). Zmocněnec může za poškozeného činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky, je také oprávněn účastnit se všech úkonů, kterých se může poškozený zúčastnit. Oběť domácího násilí bývá často v jeho důsledku pod značným

psychickým tlakem, proto je vhodné zastoupení zmocněncem využít. Jako zmocněnce lze využít např. pracovníka některé z neziskových organizací, které se problematikou domácího násilí zabývají. Ti jsou s problematikou domácího násilí obeznámeni a svým odborným přístupem předcházejí sekundární viktimizaci poškozeného. Neziskové organizace zabývající se domácím násilím také zpravidla poskytují své služby bezplatně. Rovněž si může poškozená osoba zvolit jako zmocněnce advokáta.

Pokud poškozený, který uplatnil v souladu se zákonem náhradu škody, osvědčí, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady vzniklé v souvislosti s přibráním zmocněnce, rozhodne předseda senátu, resp. soudce, že má poškozený **nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu**. Pokud bude nárok uznán, bude poškozenému v souladu s § 51a odst. 3 tr. řádu ustanoven jako zmocněnec advokát a náklady, které vzniknou v souvislosti s jeho přibráním, bude hradit stát. V přípravném řízení podává poškozený návrh prostřednictvím státního zástupce, který v předkládací zprávě soudu připojí potřebné údaje o trestní věci a obviněném, poškozeném a důvodnosti poskytnutí bezplatné právní pomoci. V přípravném řízení o návrhu rozhoduje soudce okresního soudu, v jehož obvodu je činný státní zástupce, v řízení před soudem pak předseda senátu, resp. samosoudce, který koná řízení v prvním stupni. V případě přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc ustanoví soudce z řad advokátů poškozenému zmocněnce.

Nárok na takovou bezplatnou právní pomoc je ale podmíněn (kromě nedostatku finančních prostředků) tím, že poškozený uplatňuje náhradu škody. U určitých trestných činů ale nedochází již z jejich povahy k majetkové škodě (např. trestný čin vzbuzení důvodné obavy dle § 197a tr. zákona, ale i trestný čin týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě dle § 215a tr. zákona (pokud nedošlo k újmě na zdraví). Potom se bezplatná právní pomoc stává pro poškozeného nedostupnou.

Každý poškozený má také právo kdykoli v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu (§ 157a tr. řádu). Tato žádost není vázána lhůtou, lze ji proto podat kdykoli. Policejní orgán je povinen žádost poškozeného ihned předložit státnímu zástupci, který ji musí neprodleně vyřídit a vyrozumět o způsobu vyřízení žadatele. Jestliže směřuje žádost proti závadám a průtahům v postupu státního zástupce, vyřizuje ji státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství.

§ 154 tr. řádu upravuje náhradu nákladů řízení. Pokud byl poškozenému alespoň z části přiznán nárok na náhradu škody, je odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody uložena, povinen nahradit poškozenému náklady potřebné k uplatnění jeho

nároku na náhradu škody v trestním řízení včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. V roce 2004 byl doplněn odst. 2, který říká, že soud může podle povahy věci a okolností případu rozhodnout na návrh poškozeného o tom, že se odsouzenému ukládá povinnost uhradit poškozenému zcela nebo zčásti náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení, a to i v případě, že poškozenému nebyl přiznán nárok na náhradu škody ani zčásti.

Ač má poškozený v trestním řízení řadu procesních oprávnění, jeho postavení ve srovnání s postavením obviněného je značně nevyvážené. Obviněný má např. právo kdykoli odmítnout výpověď, poškozený v roli svědka tak může učinit jen z důvodů vymezených v § 100 tr. řádu. V průběhu hlavního líčení mohou všechny strany řízení, tedy i poškozený, klást se souhlasem předsedy senátu vyslýchaným otázky (§ 215 odst. 1 tr. řádu). Nicméně žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, především výslech svědka nebo znalce, může pouze státní zástupce, obžalovaný nebo obhájce (§ 215 odst. 2 tr. řádu). Velmi výrazně se nerovnost stran projeví při možnosti podat odvolání. Obžalovaný se může odvolat kterémukoli výroku, který se ho přímo dotýká, na rozdíl od poškozeného, který se může odvolat pouze proti výroku o náhradě škody (navíc pouze poškozený, který je subjektem adhézního řízení).⁹⁸

5. 7 Oběť domácího násilí v postavení svědka

V naprosté většině trestních případů, v nichž figuruje fyzická osoba jako oběť trestného činu, dochází k jejímu výslechu v procesní roli svědka. Oběť domácího násilí se tedy ocitá nejen v postavení poškozeného, ale musí také vypovídat jako svědek. S postavením svědka souvisí některá procesní oprávnění. Jde např. o právo odepřít výpověď podle § 100 tr. řádu. Právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh... V odst. 2 je dále uvedeno, že svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní. Toto ustanovení koresponduje s čl. 37 odst. 1 Listiny, které říká, že každý má právo odepřít svoji výpověď, jestliže by jí způsobil trestní stíhání sobě nebo osobě blízké. Podobně jako v případě ustanovení § 163 tr. řádu je i zde hrozba, že bude vyvíjen nátlak nejen na oběť, ale i na jiné svědky např. rodinné příslušníky, aby proti

---

⁹⁸ Langhansonová H., Koláčková J., Kopal J.: Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu. Liga lidských práv, 2007, str. 8

násilníkovi nevypovídali. Podle § 100 odst. 3 tr. řádu nemůže odepřít výpověď jako svědek ten, kdo má stran trestného činu, jehož se svědecká výpověď týká, oznamovací povinnost dle § 168 tr. zákona.

S výjimkou případů uvedených v § 100 tr. řádu musí oběť domácího násilí, která se nachází v postavení svědka, vypovídat pravdivě a úplně pod hrozbou sankce (na rozdíl od obviněného). Musí tedy odpovídat na nepříjemné, často intimní otázky, což působí negativně na její psychický stav. Pokud není výslech veden šetrně a s ohledem na danou situaci, může být oběť vystavena sekundární viktimizaci. Zabránit by se tomu dalo využitím některých institutů, např. výslechem svědka v nepřítomnosti obžalovaného. Tuto možnost nabízí ustanovení § 209 odst.1 tr. řádu, které umožňuje předsedovi senátu vykázat obžalovaného po dobu výslechu svědka, jemuž nebo osobě jemu blízké z podaného svědectví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí. Předseda senátu může rovněž zvážit výslech svědka mimo hlavní líčení, což mu za určitých podmínek ustanovení § 183a tr. řádu. V úvahu by také mohlo přijít využití ustanovení § 55 odst. 2 tr. řádu, tedy použít opatření k utajení svědka. Orgán činný v trestním řízení může taková opatření podniknout, pokud zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem. V případech domácího násilí je však většinou z obsahu zřejmé, že svědectví podala oběť, byť by se použilo utajení oběti – svědka.

Pokud jsou v domácnosti, kde se domácí násilí odehrává, přítomny také děti, mohou být i ony vyslyšány v rámci trestního řízení v postavení svědka. Pro výslech osob mladších 15 let platí ustanovení § 102 tr. řádu .

5. 8 Peněžítá pomoc obětem trestné činnosti

Oběti domácího násilí, jakožto oběti trestné činnosti, náleží právo žádat o peněžitou pomoc stát, dle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Pomoc spočívá v poskytnutí jednorázové peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené trestným činem, a to za předpokladu, že náhrada škody způsobené trestnou činností nebyla plně nahrazena pachatelem. Podmínky poskytnutí peněžité pomoci jsou následující:

- 1) oběť je osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, přičemž bodové ohodnocení zdravotního poškození dle příslušné vyhlášky musí dosahovat určitý počet bodů

- 2) tam kde to zákon vyžaduje dala oběť souhlas s trestním stíháním pachatele
- 3) o vině pachatele musí být rozhodnuto odsuzujícím rozsudkem nebo musí být pachatel zproštěn obžaloby pro nepřičetnost
- 4) oběť se musí připojit k trestnímu řízení s návrhem na náhradu způsobené škody a škoda nesmí být v době podání žádosti o peněžitou pomoc pachatelem uhrazena

Peněžítá pomoc se poskytuje buď formou paušální částky ve výši 25.000,- Kč nebo ve skutečné výši, kterou musí oběť prokázat, nejvíce však 150.000,- Kč

Pokud je peněžítá pomoc poskytnuta, je oběť povinna plnění do pěti let vrátit a to až do výše částek, které obdržela jako náhradu škody. Na žádost se však může stát tohoto práva vzdát, a to z důvodu špatné sociální situaci oběti

6. De lege ferenda

6.1 Trestní právo hmotné

Zavedení skutkové podstaty týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě je velkým zlomem v řešení domácího násilí prostřednictvím trestního práva. Odborníci nicméně poukazují na některé nedostatky, které by bylo vhodné upravit. Jako zásadní nedostatek se jeví skutečnost, že § 215a tr. zákona není ve výčtu trestných činů, u nichž je trestné jeho neoznámení a nepřekažení. Do budoucna by tedy bylo vhodné zavedení trestnosti neoznámení a nepřekažení trestného činu podle § 215a. Dále by bylo vhodné u skutkových podstat vybraných trestných činů, např. vzbuzení důvodné obavy, vydírání, útisku, týrání svěřené osoby, vraždy, ublížení na zdraví, zbavení a omezení osobní svobody, znásilnění formulovat kvalifikovanou skutkovou podstatu, která by zohlednila, že čin byl spáchán proti osobě blízké nebo členu společné domácnosti.

Jak již bylo zmíněno výše, jako závažný problém (nejen v souvislosti s domácím násilím) se ukazuje tzv. stalking, tedy pronásledování či slídění. Současná právní úprava se tomuto jevu neumí dostatečně bránit, proto zle pozitivně hodnotit zavedení nové skutkové podstaty „nebezpečné pronásledování“ do nového trestního zákona, který nabývá účinnosti k 1. 1. 2010.

Rovněž lze pozitivně hodnotit zpřísnění trestních sazeb jak u trestného činu „týrání osoby žijící ve společném obydlí“, tak i u dalších trestných činů, které v souvislosti s domácím násilím připadají v úvahu.

Do výčtu trestných činů, jejichž neoznámení a nepřekažení je trestné, však nebyl zařazen trestný či „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ podle § 199 tr. zákona.

Podle mého názoru je třeba neoznámení a nepřekažení tohoto trestného činu rovněž prohlásit za trestné.

Dosavadní trestnost týrání podle § 215a tr. zákona, ani podle §199 v novém trestním zákoně, nevystihují úplně všechny možné nuance domácího násilí (např. týrání bývalé manželky bývalým manželem, který již s rodinou nežije ve společném obydlí). Bylo by třeba zohlednit v trestním právu i tyto situace, ke kterým nezdědka dochází.

Za úvahu stojí i vytvoření zákonné definice domácího násilí a její včlenění do trestního zákona. Díky ní by pak všechny zainteresované instituce mohly jednotně kvalifikovat tento druh násilí a nevznikaly by rozpory ohledně zásahu.

6.2 Trestní právo procesní

Z hlediska trestněprocesního se mi v souvislosti s domácím násilím jako nejproblematictější jeví úprava dispozičního práva poškozeného (§163 TrŘ). Mohu zcela souhlasit s JUDr. Vanduchovou, že „problematika dispozičního práva osob blízkých je kardinální otázkou pro postih domácího násilí. Účinné ochrany obětí domácího násilí trestněprávními prostředky je možno dosáhnout jedině tehdy, když nebudou nekriticky preferovány rodinné vztahy před právní ochranou a když tedy bude z oběti snato trauma rozhodování, zda udělit souhlas s trestním stíháním, a trestné činy páchané v situaci domácího násilí budou z okruhu trestných činů stíhaných se souhlasem poškozeného vypuštěny“.⁹⁹

V rámci trestního řízení navrhuji učinit opatření proti sekundární viktimizaci oběti a za tímto účelem definovat zvláštní skupinu poškozených (tzv. zvláště ohrožených obětí/poškozených), kteří jsou v tomto směru nejvíce ohroženi, např. oběti sexuálních trestných činů a oběti domácího násilí. Opatření proti druhotné viktimizaci by mohly spočívat např. v tom, že výslech oběti domácího násilí či sexuálně motivovaného činu by byl považován za neodkladný a neopakovatelný úkon, přičemž v hlavním líčení by mělo být dovoleno nejen přečtení protokolu, ale také použití audio a video nahrávek (opakování výslechu je pro oběť velice traumatizující a dochází k sekundární viktimizaci). Dále by mělo být oběti umožněno provést svědeckou výpověď prostřednictvím video-linků (jako výslech utajeného svědka). Vedlejším přínosem takové úpravy by zajisté bylo zvýšené procento odhalených trestných činů, které v případech domácího násilí zůstávají v převážné většině latentní.¹⁰⁰

⁹⁹ Vanduchová M.: Ke kriminalizaci domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol. 1, 2005, No.2, str. 61

¹⁰⁰ Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007, str. 23-25

V této souvislosti je možné zmínit i neexistenci tzv. oddělených čekáren pro svědky. Oddělené čekárny jsou prostory umožňující svědkům obžaloby či poškozeným vyhnout se traumatizujícímu setkání s pachatelem na chodbě před vstupem do soudní síně.

V souvislosti s postavením oběti domácího násilí jako poškozeného by připadalo v úvahu upravit zrovnoprávnit poškozeného, který se nedomáhá náhrady škody, v přístupu k bezplatné právní pomoci, umožnit poškozenému, aby mohl v hlavním líčení provést důkaz, především výslech svědka, umožnit poškozenému podat odvolání i ohledně výroku o vině a podat odpor proti trestnímu příkazu a upravit v trestním řádu efektivní řešení otázky přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemateriální újmu, včetně možnosti rozšíření v tomto smyslu i adhézního řízení.

Jako vhodné se jeví také posílit ochranu obětí trestných činů před zastrašováním ze strany pachatele a s ním spojených osob prostřednictvím zavedení nové skutkové podstaty do trestního zákona, případně prostřednictvím úpravy vazebních důvodů.

Při ukládání podmíněného trestu odnětí svobody by podle mého názoru mělo být více využíváno možnosti uložit pachateli přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (např. podrobit se léčení závislosti na alkoholu či jiných návykových látkách, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství či vhodnému programu sociálního výcviku či převýchovy) a terapeutickému programu ke zvládnutí agrese. Ohledně takových terapeutických programů již proběhla řada diskusí i průzkumů, proto se snad již brzy takových akreditovaných programů dočkáme i v České republice.

6.3 Další možnosti řešení problematiky domácího násilí

Jelikož problematiku domácího násilí je třeba řešit komplexně, jsou zapotřebí změny i v dalších právních odvětvích, zejména v právu občanském a rodinném. V oblasti občanského práva hmotného jde především o zohlednění faktu domácího násilí při řešení bytové otázky a dělení společného jmění manželů, v právu rodinném by měl rozvodový soud přihlídnout k tomu, že důvodem rozvodu je domácí násilí a soud péče o nezletilé by tento fakt měl brát na zřetel při svěřování dětí do péče.

Pro efektivní fungování právní úpravy domácího násilí je však zapotřebí, aby se odborná veřejnost, zejména policie, sociální pracovníci, advokáti, soudci a státní zástupci v této oblasti vzdělávali, je nutné dosáhnout pochopení ke specifickým

domácího násilí včetně reakcí obětí a tato specifika zohledňovat.

Důležitá je i prevence, tedy předcházení domácímu násilí. Význam mají zejména mediální a osvětové akce, které pořádají neziskové organizace, výuka o problematice domácího násilí na školách atd.

7. Ochrana před domácím násilím ve vybraných zahraničních úpravách

7.1 Obecně k zahraničním přístupům právní ochrany před domácím násilím

V mezinárodních dokumentech, vnitrostátních ani zahraničních úpravách neexistuje jednotný pojem jevu u nás převážně nazývaném domácí násilí. Můžeme se setkat např. s termíny „rodově podmíněné násilí“ (gender based violence), a to zejména v Itálii a ve Španělsku, v Německu se používá termín „násilí uvnitř rodinného kruhu“ (Gewalt in der Familie), dále se používají termíny „zneužívání žen/manželek“ (women/wife abus), „zneužívání v partnerském vztahu“ (spouse abuse) atd.

Zahraniční právní úpravy ochrany před domácím násilím můžeme rozdělit z několika např. na:

- 1) státy nezohledňující speciálně domácí násilí v právním řádu – aplikují obecná ustanovení (např. Albánie, Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Rusko, Řecko...)
- 2) státy se speciální legislativou v souvislosti s domácím násilím (např. Irsko, Kypr...)
- 3) státy kombinující právní mimoprávní způsoby ochrany před domácím násilím (např. Rakousko, Německo, Francie, Nizozemí, Švédsko...)

7.2 Rakousko

V Rakousku existuje od roku 1997, kdy vstoupil v platnost průlomový „Spolkový zákon na ochranu před domácím násilím“, institut vykázání násilné osoby ze společného bytu, pokud je ohrožen život či zdraví oběti domácího násilí, a to na dobu 10 dnů. Pokud ohrožená osoba podá u civilního soudu návrh na předběžné opatření, může být doba vykázání prodloužena o maximálně dalších 10 dnů. Policie oběti poskytne informace o intervenčních centrech a o možnostech právní ochrany, zpravidla též podá trestní oznámení. Byla zřízena síť intervenčních center, jejichž cílem je pomáhat obětem domácího násilí v uplatňování jejich práv. Nedodržení zákazu vstupu do společného obydlí je v Rakousku posuzováno jako přestupek.

V občanskoprávním řízení existuje možnost uložit předběžným opatřením násilníkovi povinnost opuštění bytu a jeho okolí, zákaz návratu do bytu, zákaz pohybu

v určitých místech, např. v okolí zaměstnání ohrožené osoby, u školy, kterou navštěvují děti atd., je možné uložit zákaz přiblížení se k oběti. Takové předběžné opatření platí 3 měsíce a je možné ho prodloužit, pokud osoba ohrožená podá návrh ve věci samé. Pokud jsou násilím ohroženy i děti, může návrh na vydání předběžného opatření podat i sociální úřad pro mládež.

Projevy domácího násilí na blízkých osobách jsou trestné podle různých skutkových podstat trestního zákoníku, orgány činné v trestním řízení však postupují podle speciálních procesních pravidel (vyšetřování např. vede zvláštní tým). Pro oběti domácího násilí existuje možnost tzv. procesního doprovodu – jedná se zpravidla o zástupce organizace pomáhající obětem domácího násilí, která s ohrožené osobě poskytuje právní a psychosociální pomoc.

V Rakousku existují speciální terapeutické programy pro násilné osoby, orgány prevence domácího násilí a policisté, soudci a ostatní zainteresované jsou ohledně problematiky domácího násilí proškoleny

Rakouský spolkový zákon na ochranu před domácím násilím“ , na základě kterého byla novelizována řada zákonů (např. zákon o bezpečnosti Policii), se stal inspirací pro další evropské země, včetně České republiky.

7.3 Velká Británie

Velká Británie reaguje na případy domácího násilí zatčením útočnicka, je-li k tomu důvod, a zajištěním bezpečnosti oběti, poskytnutím lékařské péče, azylového ubytování. Pokud je násilník propuštěn z vazby, oběť je povinně informována. Ve Velké Británii existují speciální policejní orgány pro problematiku domácího násilí. Při výslechu ohrožené osoby dodržují policejní orgány speciální směrnici (oběť má být vyslýchána samostatně, nikoli za přítomnosti násilník atd.). Případy domácího násilí vyšetřují specializovaní policisté. Byla také vytvořena síť intervenčních center, která poskytují ohroženým osobám poradenství obdobně jako v České republice (tento model byl pro právní úpravu v České republice vzorem).

V občanskoprávním řízení lze násilníkovi uložit např. zákaz vstupu do společného obydlí či na pracoviště, může být vydán soudní příkaz k vystěhování násilné osoby. Porušení takového rozhodnutí je trestným činem. Zákaz obtěžování lze vydat na základě zákona o právu rodinném z roku 1996 a podle zákona o ochraně proti obtěžování z roku 1997.

Projevy domácího násilí na blízkých osobách jsou trestné podle různých skutkových podstat trestněprávních norem, orgány činné v trestním řízení však postupují podle speciálních procesních pravidel (vyšetřování např. vede zvláštní tým).

Takové případy pak řeší zvláštní soudy, které umožňují rychlé a komplexní projednání věci. Od roku 1997, kdy ve Velké Británii platí zákon o obtěžování, je v právní úpravě zakotven delikt „obtěžování“, který postihuje tzv. stalkery a také delikt „vystavení jiné osoby strachu z násilí“. Také v Británii je zakotven institut procesního doprovodu pro ohroženou osobu. Pokud však oběť domácího násilí nechce ze strachu před násilníkem vypovídat, je možné podat svědectví písemně.

7.4 Slovensko

Násilníkovi lze v civilním řízení uložit předběžným opatřením dočasný zákaz vstupu do společného bytu či domu. Porušení předběžného opatření je trestné. Pokud je byt ve společném jmění manželů či ve společném nájmu, lze násilníkovi omezit užívací právo k bytu, popř. ho zcela z užívání vyloučit. V případě rozvodu manželství, kde bylo přítomno domácí násilí, nemusí ohrožená osoba násilníkovi opatřit náhradní byt, pokud zůstane v jejich původním bytě.

Na Slovensku je však zdůrazněna především represivní složka ochrany před domácím násilím. Trestní zákoník obsahuje trestný čin „týrání osoby blízké a svěřené osoby“, který taxativně vyjmenovává různé formy domácího násilí. „Skutková podstata je tak v důsledku toho neobvykle kazuistická, navíc zákonodárce ve snaze postihnout všechny formy týrání do ní zahrnul i jednání u nichž lze mít pochybnost, zda mohou dosáhnout takové typové závažnosti, která odůvodňuje použití základní trestní sazby trestu odnětí svobody v rozpětí tři až osm let (srov. zejména týrání působením psychického utrpení, které spočívá v pohrdavém zacházení, vyvolávání stresu nebo v citovém vydírání)“¹⁰¹

Trestný čin „týrání osoby blízké a svěřené osoby“ se vztahuje se nejen na osoby blízké, ale i např. na bývalé partnery a osoby, které spolu žily ve společné domácnosti – ve slovenské úpravě došlo k rozšíření definice osob blízkých speciálně pro tento trestný čin a další vyjmenované trestné činy.

Slovenská právní úprava rozlišuje spáchání trestného činu na tzv. chráněné osobě, tedy na dítěti, těhotné ženě, osobě blízké, odkázané, vyššího věku, nemocné atd., což je u jednotlivých skutkových podstat okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

V rámci trestu lze pachateli uložit různá omezení a povinnosti, např. se násilník k oběti nesmí přiblížit na 5 metrů. Trestní sazby jsou v případě trestného činu týrání osoby blízké poměrně vysoké, u základní skutkové podstaty lze uložit trest odnětí

---

¹⁰¹ Vanduchová M.: K ochraně před domácím násilím v novém trestním zákoně. Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám, Aspi, Praha, 2009, str. 578

svobody až na 8 let. Pokud je pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, lze požádat o odměněné propuštění až po výkonu 3/4 trestu (stejně jakou recidivistů).

Týranie blízkej osoby a zverenej osoby (§ 208)

- 1) *Kto týra blízku osobu alebo osobu, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, spôsobujúc jej fyzické utrpenie alebo psychické utrpenie*
  - a) *bitím, kopaním, údermi, spôsobením rán a popálenín rôzneho druhu, ponižovaním, pohrdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu alebo stresu, násilnou izoláciou, citovým vydieraním alebo iným správaním, ktoré ohrozuje jej fyzické alebo psychické zdravie alebo obmedzuje jej bezpečnosť,*
  - b) *bezdôvodným odopieraním stravy, oddychu alebo spánku alebo odopieraním nevyhnutnej osobnej starostlivosti, ošatenia, hygieny, zdravotnej starostlivosti, bývania, výchovy alebo vzdelávania,*
  - c) *nútením k žobrote alebo k opakovanému vykonávaniu činnosti vyžadujúcej jej neúmernú fyzickú záťaž alebo psychickú záťaž vzhľadom na jej vek alebo zdravotný stav alebo spôsobiteľnej poškodiť jej zdravie,*
  - d) *vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť jej zdravie, alebo*
  - e) *neodôvodneným obmedzovaním v prístupe k majetku, ktorý má právo užívať, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.*
- 2) *Odňatím slobody na sedem rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
  - a) *spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,*
  - b) *z osobitného motívu,*
  - c) *hoci bol v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch za taký čin odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený, alebo*
  - d) *závažnejším spôsobom konania.*
- 3) *Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb.*

7.5 Německo

Od 1.1. 2002 platí v Německu „Zákon o ochraně před násilím“ a převládá občanskoprávní přístup v případě řešení domácího násilí. Existuje možnost využít institutu předběžného opatření, kterým lze násilníkovi zakázat vstup do bytu ohrožené

osoby, lze mu uložit, aby nepobýval v okolí bytu, nenavazoval kontakty s ohroženou osobou. Pokud ohrožená osoba vede s násilnou osobou po delší dobu společnou domácnost, může požádat přenechání bytu až na jeden rok. Maření těchto rozhodnutí je trestným činem.

Projevy domácího násilí na blízkých osobách jsou trestné podle různých skutkových podstat trestního zákoníku, orgány činné v trestním řízení však postupují podle speciálních procesních pravidel. Oběť může vystupovat jako tzv. vedlejší žalobce a může tedy svá práva uplatňovat nezávisle na státním zastupitelství.

7.6 Španělsko

Od roku 2005 má Španělsko nejkomplexnější zákonodárství v oblasti domácího násilí. Uplatňuje se výrazně genderově podmíněný přístup a na domácí násilí je nahlíženo jako na porušování lidských práv žen a jejich dětí.

Je zavedena trestnost domácího násilí, pro ohrožení osoby byla zařízena řada sociálních zařízení, je jim poskytováno bezplatné právní poradenství včetně procesních doprovodů. V případě nezaviněných absencí v zaměstnání, např. útěků do azylového domu, je oběť domácího násilí chráněna před výpovědí.

7.7 Nizozemí

V Nizozemí existují speciální specializovaní policisté řešící případy domácího násilí na každém okrsku, pokud si ohrožená osoba přeje raději policistku, je jí vyhověno. Policie přijímá trestní oznámení a informuje ohrožené osoby o kontaktech na pomáhající organizace.

V trestním právu neexistuje zvláštní ustanovení týkající se domácího násilí a toto je trestáno jako jakékoli jiné násilí. Trestní sazby za trestné činy spáchané v souvislosti s domácím násilím (týráním) je možné v případě týráním osob blízkých zvýšit až o 1/3. V Nizozemí byl v roce 2001 zaveden trestný čin tzv. slídění. V případě ublížení na zdraví a vyhrožování ublížením na zdraví je trestní stíhání zahájeno ihned bez jakéhokoli souhlasu poškozeného.

8. Závěr

Domácí násilí patří k nejrozšířenějším formám násilí vůbec. Má negativní dopad na všechny členy domácnosti, zejména pak na děti i na celou společnost. V České republice došlo v posledních letech k významnému posunu ve vnímání domácího násilí. Společnost stále více zastává názor, že nejde o záležitost soukromou, do které by se stát neměl vměšovat. Stát má naopak povinnost násilné jednání v rodině kriminalizovat, postihovat a snažit se mu předcházet. Aby se domácí násilí podařilo eliminovat, musí ho

společnost přestat tolerovat.

Důležitá je osvěta a prevence, zásadní roli hrají média a způsob jak tento negativní jev prezentují. I když v právní úpravě řešící problematiku domácího násilí existují mezery, nejdůležitější je přístup policie, státních zástupců, soudců a sociálních pracovníků. Ti by se měli naučit pracovat s oběťmi domácího násilí co nejcitlivěji a brát v potaz specifika, která domácí násilí odlišují od ostatní trestné činnosti a ostatních negativních jevů ve společnosti.

Jako zásadní se ukazují práce s oběťmi domácího násilí, kterou zajišťují především neziskové organizace. Nabízejí pomoc psychologů, sociálních pracovníků či právníků. I když v ČR již existuje možnost vykázat násilníka ze společného obydlí, stále hrají důležitou roli azylové domy, kam se oběti mohou i s dětmi dočasně uchýlit. Někdy je to pro ně přijatelnější řešení, než celou záležitost řešit skrze policii. Bohužel je pro tyto neziskové organizace stále těžší sehnat peníze na provoz, jejich existence je závislá na dotacích a grantech, o nichž není nikdy jisté, že je dostanou. Ze zkušenosti právní poradny pro ženy-oběti domácího násilí, kterou poskytuje organizace proFem o.p.s. vím, že velikým problémem pro oběti je ekonomická dostupnost právní pomoci. Tyto ženy nemají často finanční prostředky ani na jídlo či na nájem, natož na advokáta. Důležitou roli tedy hraje i právní pomoc poskytovaná neziskovými organizacemi.

Na závěr bych chtěla shrnout, že oproti stavu, který panoval v ČR ještě před několika lety, je dnešní právní úprava domácího násilí a jeho možnosti řešení na úrovni vyspělých států Evropské unie. Jisté mezery sice ještě existují, je však podle mého názoru jen otázka času, kdy budou vyplněny, protože z již přijaté úpravy domácího násilí je patrné, že stát i společnost tento problém berou vážně a budou ho chtít do budoucna dořešit po všech jeho stránkách.

9. Seznam použité literatury

Monografie

- Bednářová Z., Macková K., Prokešová H.: Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně - právní ochrany dětí. Praha, MPSV, 2006
- Conwayová H.: Domácí násilí, příručka pro současné i potenciální oběti. Praha, Albatros, 2007
- Čechová M., Čechová J., Hořínová A., Mrázková Z.: Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Liga lidských práv, 2007
- Čírtková L., Vitoušová P. a kol.: Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, příručka pro pomáhající profese. Praha, Grada Publishing a.s., 2007
- Čírtková L., Macháčková R., Vitoušová P.: Domácí násilí, přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích – studie. Bílý kruh bezpečí, Praha 2002
- Dufková I., Zlámal J.: Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti, pracovní manuál. Praha, Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005
- Hronová M.: Tátové a mámy, chraňte své děti před násilím. Praha, Rosa o.s., 2007
- Konrád Z., Bango D.: Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím. Policejní akademie ČR, Praha, 2007
- Langhansonová H., Koláčková J., Kopal J.: Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu. Liga lidských práv, 2007
- Macková K., Stárková L.: Průvodce trestním řízením pro oběti domácího násilí. Praha, Acorus o.s., 2005
- Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí. Praha, Linde, 2007
- Růžička M., Púry F., Zezulová J.: Poškozený a adhezní řízení v České republice. C. H. Beck, Praha 2007
- Vargová B., Vavroňová M.: Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci, manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí. Praha, Rosa, 2006

- Szczepaničková A., Žáková M., Langhansová H.: Jak jednat v případech domácího násilí? Praktická příručka pro příslušníky/příslušnice Policie ČR. Liga lidských práv, Brno, 2004
- Voňková J. a kol.: Domácí násilí nejen z pohledu práva – školící materiál proFem, 2004
- Voňková J., Huňková M. a kol.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem o.p.s., 2004
- Voňková J., Spoustová I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, 2. přepracované vydání. ProFem, Praha 2008
- Voňková J., Spoustová I.: Vaše právo! první pomoc ženám, obětem domácího násilí, 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha, proFem o.p.s., 2006

Učebnice, komentáře

- Jelínek J. a kol.: Trestní právo hmotné, 2. aktualizované vydání. Praha, Linde, 2006
- Jelínek J. a kol.: Trestní zákon a trestní řád, 23. aktualizované vydání. Praha, Linde, 2005
- Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon komentář - díl II, 6. vydání. Praha, C.H.Beck, 2004
- Trestní zákoník – nový trestní zákon s komentářem s účinností od 1. ledna 2010, Poradce č. 9/2009

Články v časopisech

- Crha L.: Domácí násilí a vynucené zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním podle § 163a odst. 1 písm. d) tr, řádu. Státní zastupitelství č. 12/2004. Lexik Nexis,
- Čírtková L.: Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky, Právo a rodina č. 9/2007
- Čírtková L., Vitoušová P.: Domácí násilí-nová legislativa první rok v praxi. Kriminalistický sborník č. 3/2008
- Durdík T.: Nové přístupy k řešení problematiky domácího násilí v ČR, Právo a rodina č. 12/2004
- Jelínek J.: K trestněprávnímu postihu domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol.1, 2005, No.2
- Marvánová-Vargová B.: Partnerské násilí odchodem nekončí. Právo a rodina č. 12/2007

- Oráček Z.: Domácí násilí-případ k zamyšlení. Kriminologický sborník č. 3/2008, Kriminologický ústav ČR
- Pech L.: Vězení za neplacení výživného? Právní rádce 2/2007
- Vanduchová M.: Ke kriminalizaci domácího násilí. Acta iuridica olomucensis, Vol. 1, 2005, No.2
- Vanduchová M.: K ochraně před domácím násilím v novém trestním zákoně. Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám, Aspi, Praha, 2009
- Wilk, A.: Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Právo a rodina č. 10/ 2005
- Zbořilová K.: K problematice domácího násilí, Kriminologický sborník 4/2006

Elektronické články

- Analýza dat – vykazání/zákaz vstupu v ČR. Zpracovala Mgr. Petra Vitoušová z o.s. Bílý kruh bezpečí. Dostupné na: www.domacinasili.cz
- Čírtková L.: Domácí násilí, Kriminologika č.3/2006 (on-line). Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminologika/2006/03/cirtkova.pdf>.
- Dressing H., Maul-Backer H., Gass P.: Posuzování stalkingu z kriminologického a psychiatrického hlediska, Trestněprávní revue 10/2007 (on-line)
- Langhansová, H.: Jsme připraveni na komplexní řešení domácího násilí? I. díl. Via Iuris (on-line), 2006. Dostupný z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=33>.
- Langhansová, H.: Jsme připraveni na komplexní řešení domácího násilí? II. díl. Via Iuris (on-line), 2006. Dostupný z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=29>.
- Růžička, M.: Domácí násilí – impulsy ze zahraničních trestněprávních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. Dostupný z: <http://www.ipravnik.cz/ipravnik/ipravnik.nsf/0/17D5DDB737F92012C1256F62004F5>.

Sborníky

- Domácí násilí – staré problémy, nová řešení? Sborník z konference pořádané organizacemi Friedrich-Ebert-Stiftung, proFem a Rosa 26. listopadu 2001 v Praze
- Domácí násilí a zdravotně postižení – sborník materiálů z celostátní konference organizované o.s. Orfeus ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP. Praha, 2005

- Sborník: Mezinárodní kongres Právem proti domácímu násilí, Praha, 7. - 10.1. 2007, Daphne, proFem o.p.s.
- Trestně procesní činnost policejních orgánů (aktuální problémy). Sborník příspěvků z mezinárodního semináře, který se konal ve dnech 3.-5.4.2007 v Solenici. Policejní akademie ČR, Praha, 2007
- Znásilnění – sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci o znásilnění pořádané 10. 12. 2001 v Praze. Élektra – centrum pomoci ženám zneužitým v dětství, 2001

Ostatní prameny

- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (PSP, tisk 298/0)
- Návrh trestního zákoníku. Dostupný na <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=160515>
- Statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti Dostupné na www.portal.justice.cz

Resumé

Rigorózní práci je zaměřena na trestněprávní aspekty domácího násilí zejména s ohledem na dosavadní legislativní vývoj v České republice. Cílem není zpracovat dané téma vyčerpávajícím způsobem, pozornost jsem zaměřila na témata, která pokládám za důležitá a zajímavá.

Čtenáře je nejprve seznámen s domácím násilím po stránce obecně-teoretické, tedy s pojmem domácí násilí a jeho definicí, se specifickými rysy, druhy a fázemi domácího násilí. Druhá kapitola se zabývá kriminalistickým pohledem na domácí násilí, tzn. teoriemi příčin, viktimologií, oběťmi a pachateli domácího násilí a jeho důsledky. Tento obecně-teoretický a kriminologický úvod je velice důležitý pro pochopení jevu domácího násilí a vysvětluje, proč je potřeba specifické právní úpravy k řešení tohoto problému. Třetí kapitola má nastínit legislativní vývoj ochrany před domácím násilím v České republice, podrobněji se věnuje zákonu č. 135/2006 Sb. a změnám, které v oblasti ochrany před domácím násilím přinesl, včetně analýzy dopadu tohoto zákona v prvních dvou letech jeho účinnosti, a přestupkovému právu. Čtvrtá kapitola by měla čtenáři přinést přehled trestných činů, které v souvislosti s domácím násilím přicházejí v úvahu. Důraz je kladem na právní rozbor trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a tr. zákona) a na statistiky státních zastupitelství a soudů, které se tohoto trestného činu týkají. Do této kapitoly jsou také zapracovány různé příklady a kasuistiky. Věnuji se také problematice sankcí v případech domácího násilí a terapeutickým programům pro násilné osoby. Pátá kapitola se zabývá některými aspekty trestního práva procesního, které jsou z hlediska domácího násilí relevantní. Jde zejména o dispoziční právo poškozeného, postavení oběti domácího násilí jako osoby poškozené a jako svědka a peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Šestá kapitola přináší určité zhodnocení právní ochrany před domácím násilím de lege lata a zejména se zabývá možnou úpravou v budoucnu, tedy de lege ferenda. Sedmá kapitola nabízí pohled na vybrané zahraniční právní úpravy ochrany před domácím násilím, které by mohly sloužit jako inspirace také pro právní úpravu v České republice. Po závěru a seznamu literatury následují přílohy, zejména výsledky reprezentativního výzkumu o domácím násilí pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR. Práce vychází z právního stavu k 31. květnu 2009, do textu jsou však zapracovány i změny, které přináší nový trestní zákoník, tedy zákon č. 40/2009 Sb., s účinností od 1. 1. 2010.

Summary

My rigorous thesis focuses on criminal law aspects of domestic violence, particularly with respect to existing legislative development in the Czech Republic. The goal of this paper is not to process the chosen theme in a depleted manner, but to introduce problems I consider to be important and interesting.

The reader will be informed about domestic violence from the general-theoretical point of view in the first step. That includes the term “domestic violence”, its definition and specific features, as well as types and phases of domestic violence itself. Second chapter deals with the criminalistic view of domestic violence: theory of causation, victimology, relationships between victims and offenders of domestic violence and its consequences. The presented general-theoretical and criminological introduction is crucial for understanding the phenomenon of domestic violence. It also explains the need for a specific legal modification in order to solve this difficult problem more effectively. Third chapter aims to outline the development in legal protection against domestic violence in the Czech Republic with the emphasis on the Law Nr. 135/2006 of the Code and the changes it has brought in the field of protection against domestic violence, including the analysis of the law’s impact in first two years of its legal force and also with the emphasis on the offence law. Fourth chapter offers the reader an overview of crimes possibly coming into question in connection with domestic violence. Legal analysis of the criminal act of torture or maltreatment against a person living in a commonly inhabited apartment or house (§ 215a of the Code) as well as state's attorney and court statistics concerning this crime are presented here. This chapter also includes different examples and casuistry and focuses on the problem of sanctions for domestic violence crimes and on therapeutic programs for crime offenders. The next chapter deals with several aspects of trial criminal law, relevant from the perspective of domestic violence. This is mainly the case of the disposition law of the injured, the status of a domestic violence victim as an injured person and a witness and financial help for crime victims. Sixth chapter offers an evaluation of legal protection against domestic violence *de lege lata* and focuses on its possible future modifications that mean *de lege ferenda*. The last, seventh chapter, brings an overview of several foreign legal modifications of the domestic violence protection law, which could serve as an inspiration for future legal changes in the Czech Republic.

Conclusion and bibliography is followed by supplements, mainly consisting of the results of a representative research on domestic violence made for the Bílý kruh bezpečí civic association and Philip Morris Czech Republic. This paper comes out the

law and order valid on May 31, 2009, but the text also includes changes brought by the new penal code, concretely the Law Nr. 40/2009 of the Code, valid from January 1, 2010.

Název rigorózní práce:

Aktuální problémy trestněprávní ochrany před domácím násilím

Current issues of criminal-law protection against domestic violence

Klíčová slova:

- domácí násilí – domestic violence
- násilí na ženách – violence against women
- stalking - stalking

Příloha č. 1: Specifické chování a prožívání oběti a násilníka v jednotlivých fázích cyklu domácího násilí¹⁰²

NARŮSTÁNÍ TENZE	
OBĚŤ	PACHATEL
Pečující, ochotná, souhlasící	Nízká míra hněvu
Ďělá cokoli pro to, aby „udržela klid“	Verbální agrese, pokořování
Potlačuje hněv	Lehčí fyzické násilí a ponižování, které se stává častějším
Omlouvá partnerovo chování	Jiné chování doma a jiné na veřejnosti
Za násilí viní vnější okolnosti	Narůstá obava z možnosti odchodu oběti
Přisuzuje si zodpovědnost za partnerovo chování, kryje jeho chování	Vzrůstá potřeba kontroly a žárlivost
Odcizení se od okolí, stažení se do sebe	Zvyšuje kontrolu aktivit oběti
Nárůst stresu, úzkosti, hněvu, strachu	Zvyšuje se agresivita a frustrace
NÁSILNÝ AKT	
OBĚŤ	PACHATEL
Pasivní přijímání	Nedostatek kontroly, nepředvídatelný
Naučená bezmocnost: věří, že nemá žádný význam pokoušet se uniknout nebo se bránit	Násilné projevy tenze, např. záchvaty zuřivosti
Disociace, neochota uvěřit tomu, co se stalo, rezervovanost	Touha "dát oběti lekci"
Minimalizace zranění	Omlouvání vlastního chování, obviňování oběti
Emoční zhroucení o 24-48 hodin později	Poškozené vědomí
Deprese, apatie	Emocionální vyčerpání
Izolace	Kontrola nad ukončením této fáze
Odkládání vyhledání pomoci	Snížení sebeúcty
Snížení sebeúcty	
OBDOBÍ KLIDU	
OBĚŤ	PACHATEL
Ztotožnění se s rolí oběti, viktimizace	Milující, vlídný, kající se
Pocity viny při představě odchodu od partnera	Prosí o odpuštění
Zodpovědnost za násilí	Slibuje, že už se to nikdy nebude opakovat
Víra v násilníkovu změnu	Závislost na opětovném přijetí a odpuštění
Posílení přesvědčení zůstat s partnerem	Ambivalentní vztah k sobě samému
Cítí se potřebná, hodnotná	
Ambivalentní vztah sama k sobě	

¹⁰² převzato z: Vargová B., Vavroňová M.: Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci, manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí. Praha, Rosa, 2006, str.8

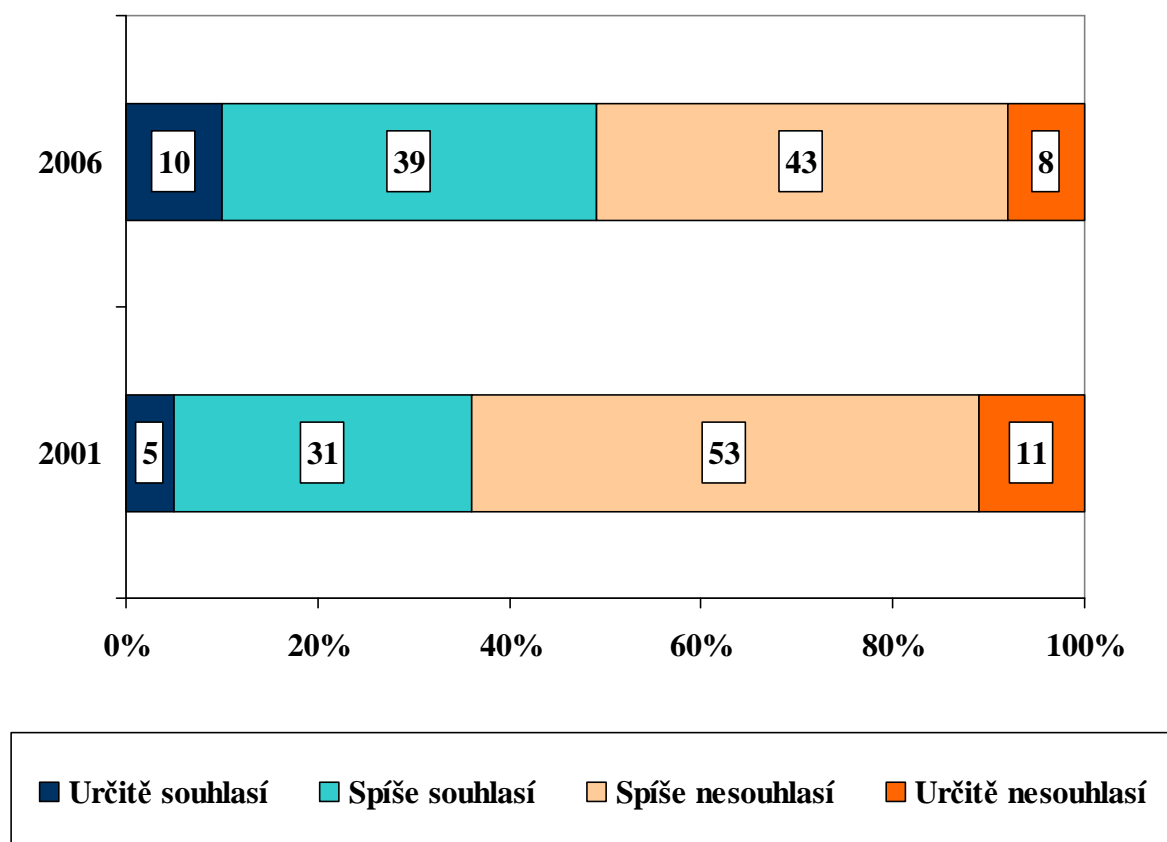
Příloha č. 2

Druhou přílohou jsou vybrané části reprezentativního výzkumu o domácím násilí, který pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s., který provedla společnost STEM v červenci 2006. Výzkumu se účastnilo 1690 respondentů, obyvatel ČR starších 15 let. Vyhodnocení výzkumu obsahuje i srovnání s rokem 2001, kdy byl obdobný výzkum proveden poprvé.

MÝTY O OSOBÁCH, KTERÉ SE DOPOUŠTĚJÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ, POSTUPEM ČASU MIZÍ.

Každý druhý člověk starší 15ti let se domnívá, že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí. Je to o 13 % méně než v roce 2001.

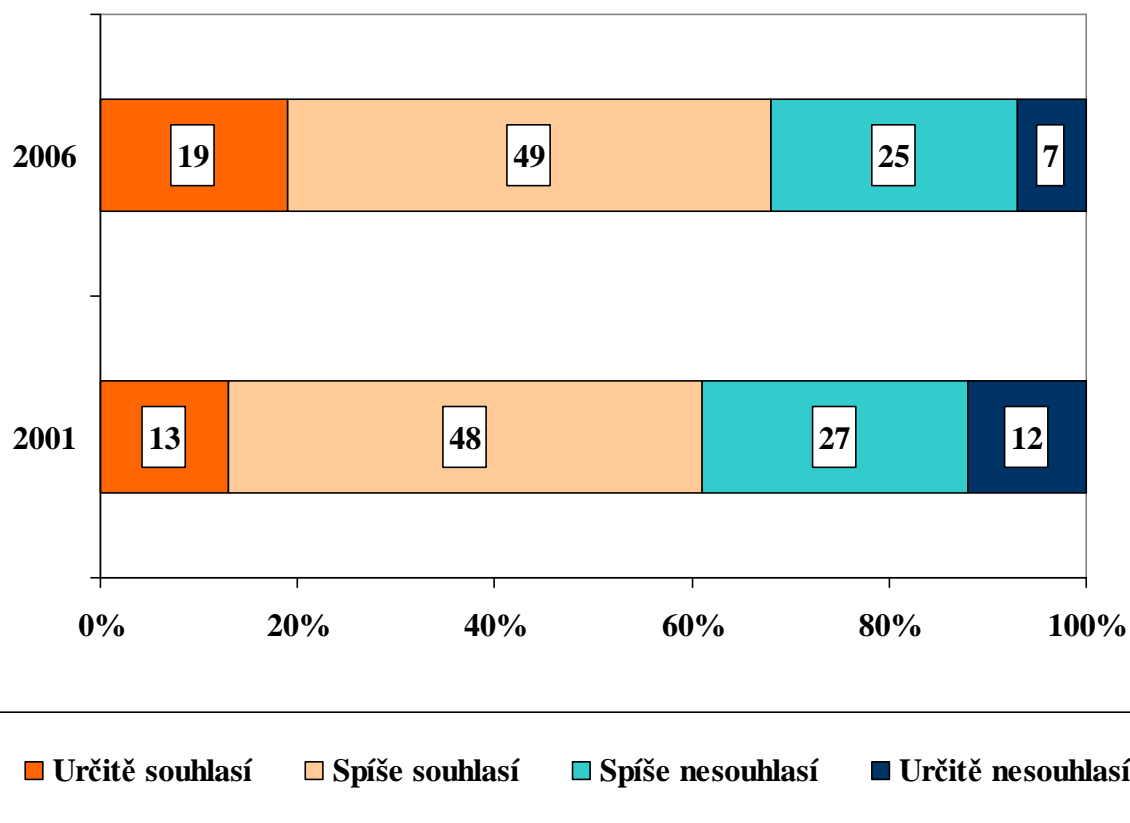
Souhlas s názorem „domácího násilí se dopouštějí osoby, které jsou na pracovišti známy svým slušným a společenským chováním vůči svým kolegům“

MÝTY O TYPICKÉ OBĚTI SE V PRŮBĚHU DOBY SPÍŠE UPEVNŮJÍ.

Více než dvě třetiny populace ve věku 15 a více let soudí, že obětmi domácího násilí se zpravidla stávají slabé a bojácné ženy. Je to o 7 % více než v roce 2001.

Souhlas s názorem „obětí domácího násilí se obvykle stávají ‘puťky’ nebo ‘bačkory’, které si nechají vše líbit“

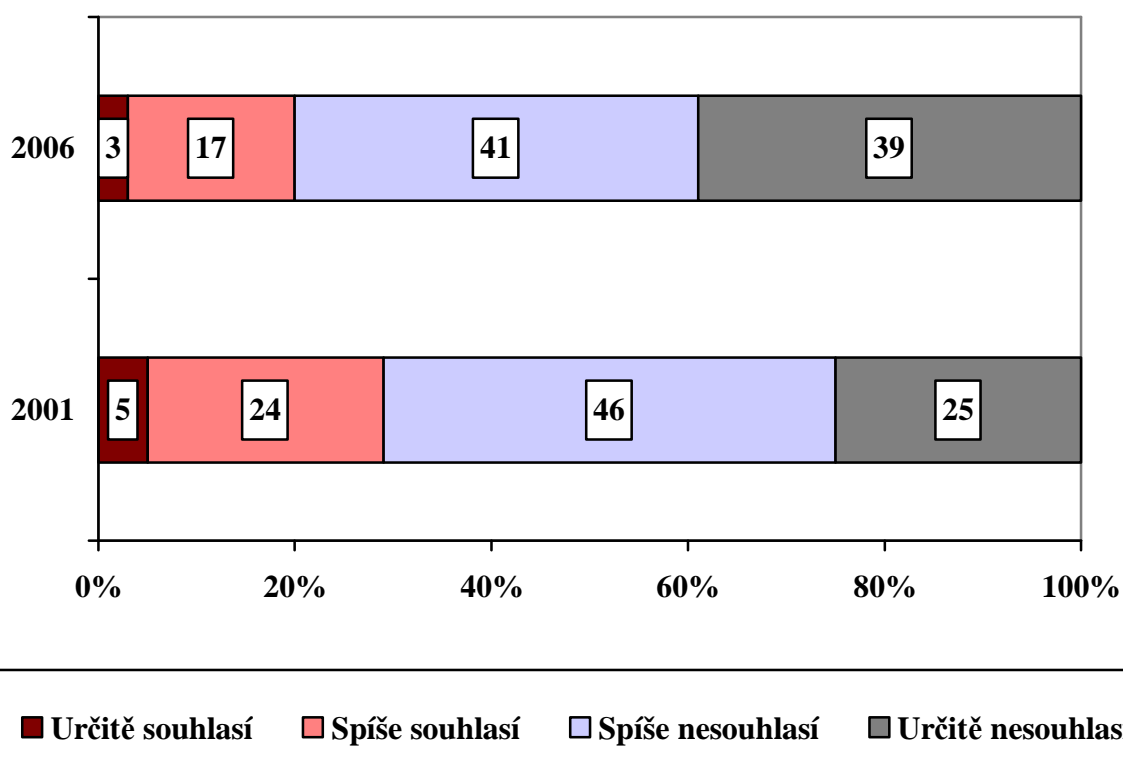

MÍNĚNÍ, ŽE NA ŘEŠENÍ PROBLÉMU DOMÁCÍHO NÁSILÍ RODINA SAMA NESTAČÍ, SE UPEVNŮJE.

O tom, že společnost nemůže domácí násilí tolerovat, protože jej rodina sama nevyřeší, je dnes přesvědčeno 80 % veřejnosti. V porovnání s rokem 2001 je to o 9 % více.

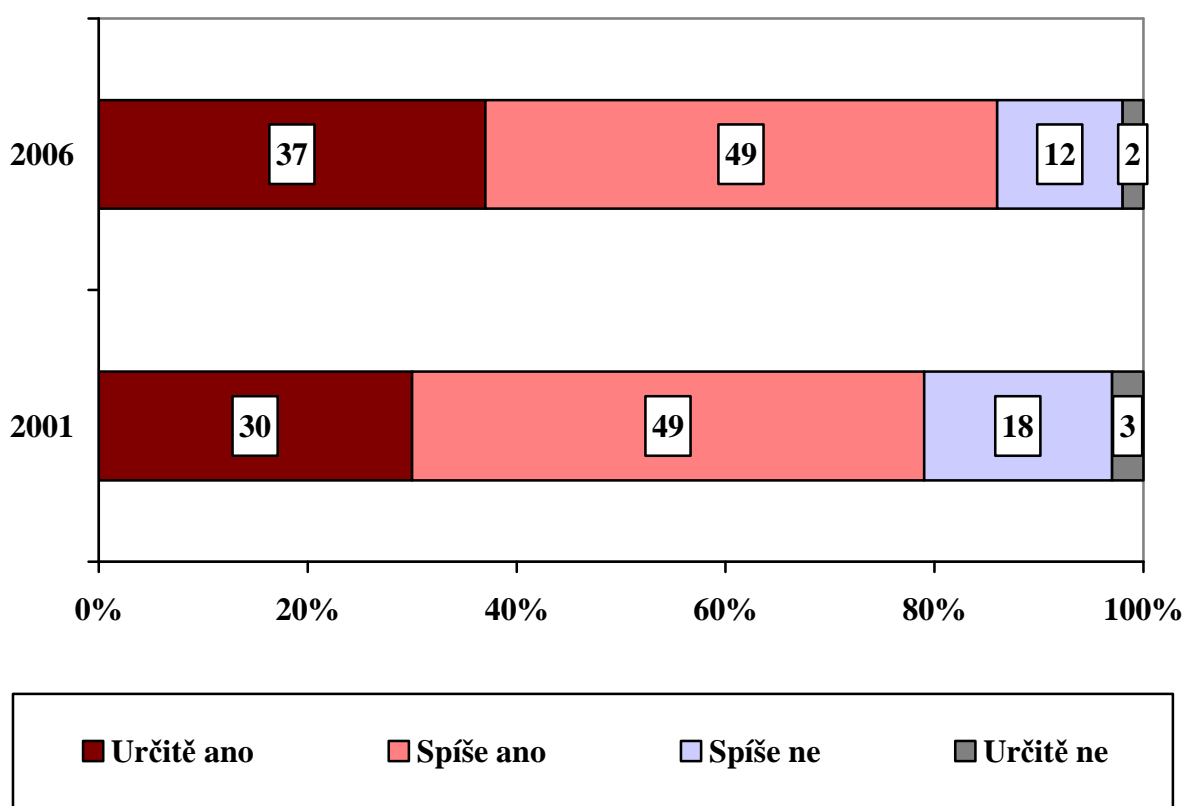
Souhlas s názorem „domácí násilí má společnost spíše tolerovat, protože to stejně vyřeší rodina sama“

STÁLE VÍCE LIDÍ SE DOMNÍVÁ, ŽE DOMÁCÍ NÁSILÍ SI ŽÁDÁ ZÁSAH OKOLÍ

Podíl lidí přesvědčených, že k projevům domácího násilí nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) lhostejné, je vysoký a v průběhu času narůstá.

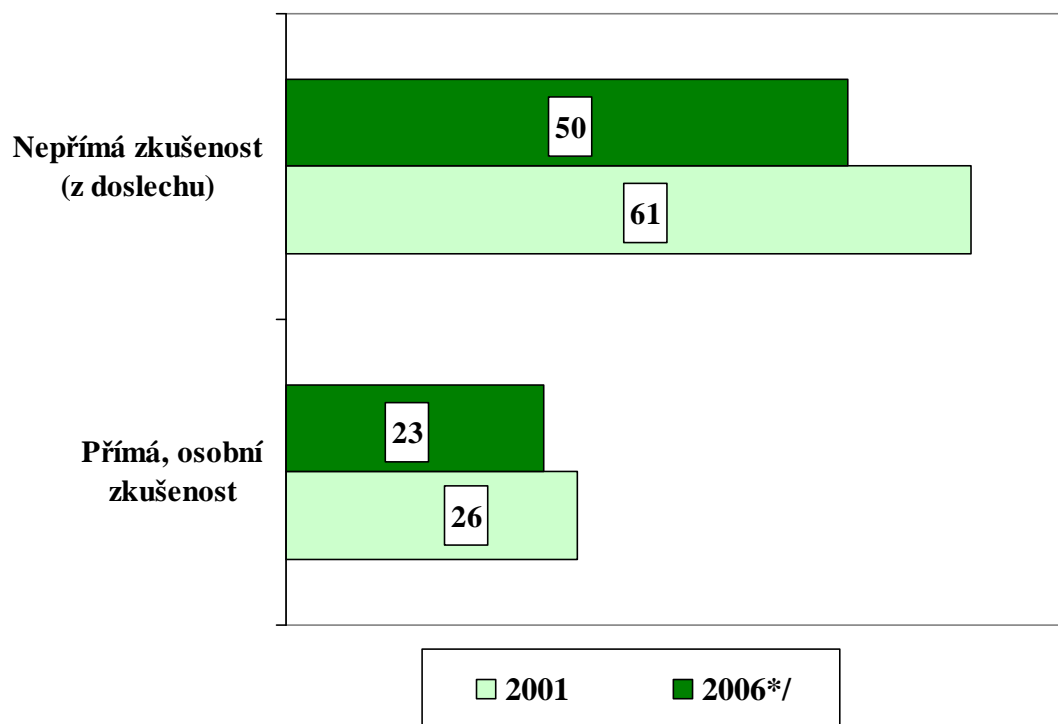
„Myslíte si, že domácí násilí si žádá zásah okolí
(např. příbuzných, sousedů, lékaře, policie)?“

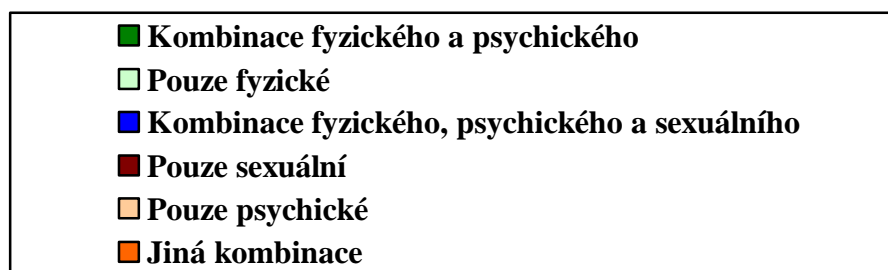
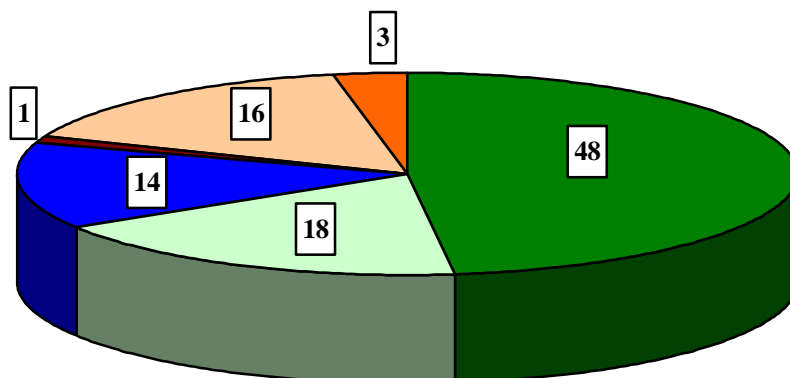
NĚJAKOU ZKUŠENOST S DOMÁCÍM NÁSILÍM MEZI PARTNERY MÁ U NÁS POMĚRNĚ HODNĚ LIDÍ

Každý druhý člověk starší 15ti let ví o nějakém případě násilí mezi partnery z doslechu, téměř čtvrtina s ním má osobní zkušenost (svědek, oběť, násilník).

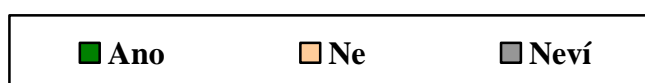
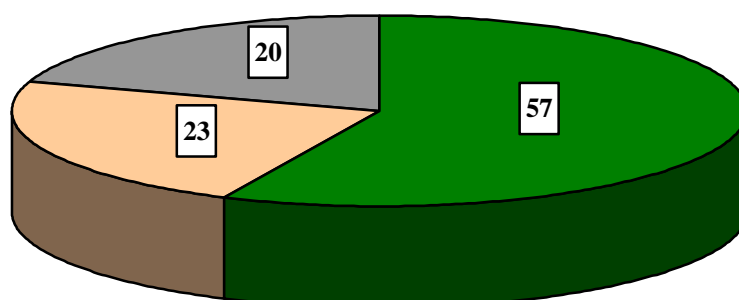
Zkušenost s domácím násilím mezi partnery
podíl odpovědí „má zkušenost“ v %

Formy domácího násilí mezi partnery

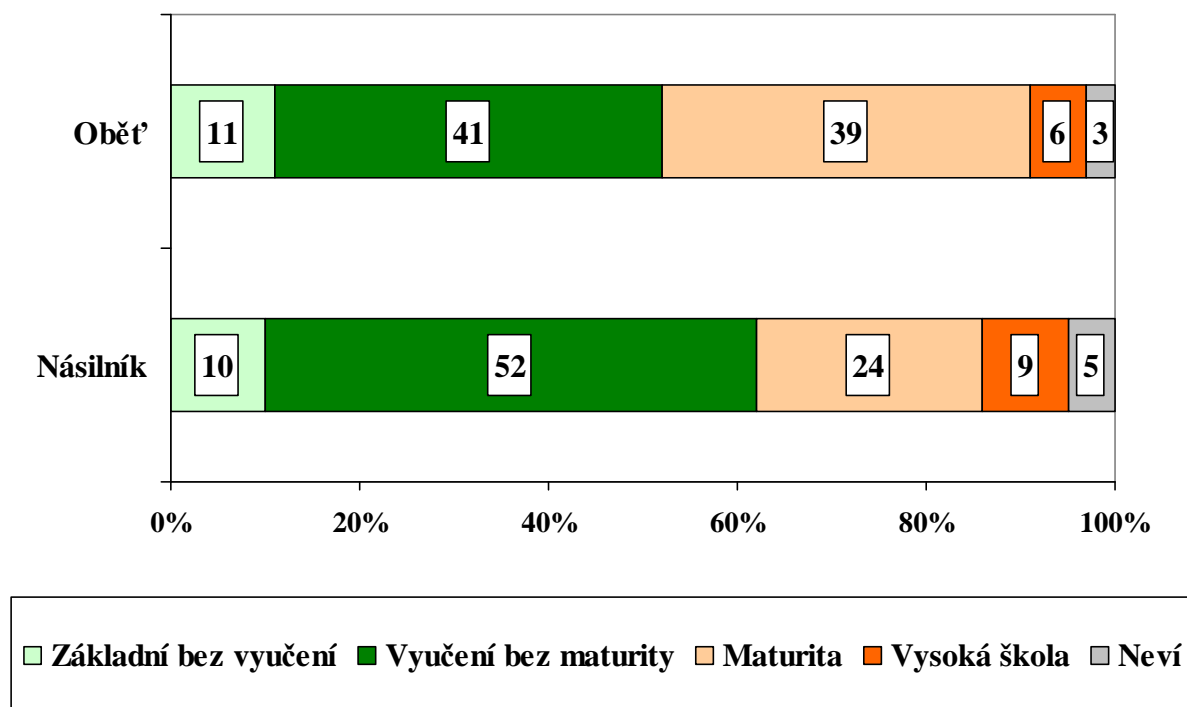
„Pokud vyrůstaly v rodině nějaké děti, docházelo k projevům partnerského násilí přímo před dětmi?“

DOMÁCÍ NÁSILÍ MEZI PARTNERY SE VYSKYTUJE VE VŠECH TYPECH RODIN

Podle výpovědí lidí, kteří znají případy domácího násilí, se násilí mezi partnery často odehrává i mezi vzdělanými osobami (45% obětí a třetina agresorů má minimálně středoškolské vzdělání) a v rodinách průměrně až nadprůměrně materiálně zajištěných (71%).

„Jaké bylo vzdělání obětí násilí a jaké vzdělání měl násilník?“

ZÁKONNÁ OPATŘENÍ PŘIJATÁ NA OCHRANU PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ MAJÍ VELKOU PODPORU.

Čtyři z pěti lidí starších 15ti let považují za užitečné zřízení intervenčních center, více než dvě třetiny se domnívají, že dobrým opatřením je možnost vykázní násilníka z bytu.

„Považujete takové opatření za užitečné?“

